IN SACROSANCTAM DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI PASSIONEM breuis introductio, in decem partes digesta.

AVTORE THEOBALDO THAMERO.

MOGVNTIAE,
Apud Franciscum Behem, Anno
M. D. LXI.

IN PASSIO-
NEM DOMINI NO-
ſtri Ieſu Chriſti ſecundum Ioan- nem, Cap.18. & 19. breuis introductio Theobaldi Thameri.

QVemadmodum in hac Eccle- ſiæ affecta ætate ac decrepita, fermè omnia de ſuo ſtatu & loco ſunt tranſlata in códitio- nem deteriorem: ita & ſalutaris Do mini noſtri Ieſu Chriſti paſsio, quaſi de ſua poſſeſsione dimota eſt, & fœdiſsimè de- formata, ex qua tamen poſſeſsione nullus hæreticorum dominatus eam hactenus potuit deijcere, aut exturbare. Nam quo- tuſquiſq; eſt nunc ex doctorum vulgo, qui huius hiſtoriæ vim ſyncerè tractet, qui vſum eius germanum oſtendat, fi- nemq́; verum ac legitimum rudi plebecu læ aperiat? Plærique enim omnes in hæc duo præcipuè incumbunt, vt vel ſuis ho- minibus, Chriſti, tanquam extremè affli- cti recordatione, fletum moueant, Iudæ- iſq́ue ex hoc ſcelere parent inuidiam, vel

ipsius Christi merito solam fidem passiuamque iustitiam introducant & statuant. Illorum quidem imperitiam arguit Christus, Luc. 23. cùm ait: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros, &c. Horum autem insaniam tota Lex, omnesque Prophetę & Apostoli nusquam non perstringunt, arguunt, damnant. Nam quid potest cogitari vel insaniùs vel dementiùs, quàm Iesum Christũ, qui factus est nobis sapientia à deo, & iustitia & sanctificatio & redemptio, censere atque profiteri, nos sua passione, non quidem simpliciter à peccatis, ne post hac ea regnent in nobis, redemisse: sed tantùm & simpliciter pro bonis operibus nostris satisfecisse, nosq; ita ab hisce liberasse ac redemisse, vt nunc sola fide, in ipsis peccatis permanentes, absque vllis bonis operibus, propter meritũ Christi extra nos peractum, coram Deo reputaremur iusti? Prædicant enim & scribunt passim, ipsos iustos, id est, renatos, etiam Spiritu sancto delibutos nil posse, nisi peccare, nec quicquam agere, quod faciat vel ad gloriam Dei, vel sui iustificationem.

Hinc illud quasi perpetuũ suæ Theo-

logiæ Axioma inter iſtos percrebuit: Solam fidem Deo (excluſa charitate & bonis operibus vniuerſis) ſuã tribuere gloriam. Imo eiuſmodi Doctorem, qui vrget & exigit charitatem, bonaque opera, vocant miniſtrum peccati, & iræ & mortis æternæ. Ita enim ſcribit Lutherus in cap. 2. Epiſtolæ ad Galat. Eſt, inquiens, miniſter peccati nihil aliud, quam Legislator ſeu exactor legis Dei, qui docet bona opera & charitatem, qui docet crucem & paſsionem ferendas, exemplum Chriſti Sanctorumq; imitandum, &c. Ecce tibi hîc (Chriſtiane Lector) adeo penitùs dimouèt, & tollit bona opera, dilectionem, exemplum Chriſti Sanctorumque, vt etiam docentem nos ea, habeat ac iudicet pro miniſtro peccati, iræ Dei, & mortis æternæ. Ergo Ieſus Chriſtus ſubminiſtrauit nobis peccatum, id eſt, Scorpionem pro ouo, & lapidem pro pane, quando nos dulciſsimis verbis inuitat, vt abs ſe diſcamus commodum ſubire iugum, vt ſuum exprimamus in diligẽdo exemplum, crucemque poſt eùm ſuam quiſq; quotidie baiulemus, vt Deum patrem & Fratres diligamus, fructum deniq;, eumque copioſum, quo Deus glorificetur,

Luthe. ſuper illo ad Gala. 2. Et nos in Chriſtum Ieſum credimus.

Item ſuper illo: Quemadmodũ Abraham credidit Deo &c.

Luthe. ſuper verbo. Ergo Chriſtus miniſter peccati eſt. &c.

producamus? Et Paulus ille gentium do-
1. Cor. 10. ctor itidem seductor erit, quando nos suum, sicut ipse Christi exemplum, imitari cohortatur, & per societatem Spiritus,
Philip. 2. per viscera miserationum orat obsecratque, vt idem affectus, & sensus sit in nobis, qui est in Iesu Christo? Consimili
1. Pet. 2. & 4. modo & Apostolus Petrus Christi Iesu contaminauit passionem, quando scribit eum passum esse pro nobis in exemplum, vt ipsius sequamur vestigia? Ecquid potest esse hisce detestabiliùs & magis abominandum? An non longè multòq; meliùs foret Iesum Christum nunquam venisse in carne, curámue nostri suscepisse, quã nos miseros nobis ita in peccatis derelinquere, neque morbum ignorantiæ per verbum, neque infirmitatem carnis per Spiritum curare, & à nobis depellere? Ita certe. Vt enim ægroto Medicus, qui morbũ non remouet præter quam quod inutilis, etiam grauis est & odiosus (Mallet enim æger, istum nunquam adhibuisse sibi medicinam, quam re infecta, nunc abs se ceu à desperato recedere) ita & nobis Christus suo aduentu, & meritorum medicina plus damni & mœstitiæ attulisset, quàm emolumenti & lętitiæ, siquidem

dem nos non tantum à peccatorum morbis non recreâsset, sed insuper etiam ab ipsa sanitate, id est, bonis operibus liberasset & redemisset.

Ita enim explicant Christi meritum, vt id nobis in peccato verè manentibus sola fide imputatum Deo ex toto satisfaciat, nosque ab omni bonorum operum debito in solidum apud Deum iam nunc in vno momento oculi liberârit. Vnde Lutherus hanc maximam, vt vocant, in sua Theologia statuit: Omnem Christianum esse simul iustum & peccatorem, simul amicum & hostem Dei: Iustum quidem & amicum imputatiuè: Peccatorem verò & hostem Dei in veritate, &c. Quod si ita est, quomodo, quæso, Dei omnipotentis res subsistet? An non omne Regnũ in se diuisum desolatur, & domus super domum cadit? Cur edicit Dominus: Qui non est mecum, contra me est: Qui non colligit mecum, dispergit? An is qui simul hostis & amicus tuus est, poterit tecum simpliciter & verè, sicut Deus vult à nobis in veritate coli, congregare? Quid tum valebit illud: Nemo potest duobus dominis seruire, Deo & Mamonę? Quid item illud Pauli: Nulla, inquientis, est

concordia Belial cum Christo, nec communio luci cum tenebris, templóue Dei, qui sumus nos, cum idolis ac peccatis?

Vt igitur vnum baptisma, vna fides, vnus spiritus est, qui totum hominem, animam iuxta ac corpus regit in Dei gloriam: ita omnino oportet à nostris ceruicibus simpliciter & verè peccatorum iugum repulsum esse, nosque in integrum per Christi pasionis medicinam in totum restitutos & seruos iustitię factos esse. Nisi fortè dicas, gratiam & donum in gratia infirmiora esse, quam delictum, & mortem superare vitam, hominemq; Adamum præstare Iesu Christo, denique mundi Spiritum potentiorem & fortiorem esse sancto in nobis habitante, cui sane peruersitati tota aduersatur scriptura, Ioan. 4. Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum. Quoniam maior est qui in nobis est, quam qui in mundo. Item, Christus Ioan. 10. Non rapiet eos quisquam de manu mea. Pater enim, qui dedit eos mihi, maior omnibus est. Imo vnum Iesu Christi verbulum robustius est & potentius, quam omnes Spirituum immundorum, quos id sæpenumero expulit, legiones. Ergo vt Christus Diabolum, qui

causi

causa est peccati, simpliciter ex hominibus eiecit, ita quoque oportet effectum istius, id est, peccatū simpliciter esse sublatum, nosq; nunc in Spiritu sancto operantes coram Deo iustificari, filiosq; Dei fieri iuxta illud Rom. 8. Spiritus propter iustificationem, propter iustificationem, inquam, in nobis viuit, &c. In hoc enim solùm nobis datus & in nostris cordibus diffusus est Spiritus sanctus, vt nos Deo, id est, iustitiæ reddat conformes, Iesuque Christo incorporet, nequaquam, vt solam fidem & pasiuam iustitiam introducat. Aut ipse dicas velim, cur à Patre Filioque procedat, nobisque mittatur? Nonne vt nos imaginem terreni portantes transmutet in imaginem cœlestis; & ex veteri creatura renouet, in omnemq; ducat veritatem?

Quare istud tuum de pasione Christi dogma verè Antichristi est: vtpote quod ex diametro repugnet ipsius Christi verbo & doctrinæ. Quandoquidem hic & per se & per Prophetas atque adeo Apostolos suos docet, quod verè languores nostros sustulerit, verè sit vulneratus propter iniquitates nostras, verè deniq; propter scelera nostra attritus. Et tu cri-

minaris impuro isto tuo ore, nobis imputatiuè, nescio per quam solam fidem, peccatorum remissioné contingere: & quidem tali ratione ac modo, vt ipsi verè maneamus peccatores, verè Dei hostes & verè scelerosi. Sed qualis, te amabò, tum redemptor est Christus, si adhuc à Diaboli tyrannide, verè capti & oppressi detineamur? Certè qui vinculo peccati, etiamnunc est constrictus & irretitus, eum nemo, nisi insanus, dixerit redemptum aut liberatú. Proinde tu, qui solus de Christi Iesu redemptione gloriaris, & insolentiùs cæteris te iactas, solus eam è medio tollis & aboles.

Deinde, vt ipse dominus nusquam nó testatur, se in hoc solùm nos elegisse, & à seruitute redemisse peccatorum, vt eamus & fructum proferamus copiosum, nostrisq́; bonis operibus Deum patrem glorificemus: ita tu omninò contrarium asseris atque contendis, nempe quod nos peccatis inhærentes, ab ipso bonorú operum redemerit fructu, Deoq́; ita pro toto nostro debito satisfecerit, vt nihil prorsus bonorum operum ad nostri iustificationem pertineat: Quod quidem certè saluare aut redimere non est, sed dam-

damnare potiùs, pluribusq́; diuendere. Quicunque enim nos ab officijs pietatis & bonis operibus liberat, is necesse est, vendat nos peccatis, faciatq́ue misera & execranda impietatis variorumq́ue vitiorum mancipia, iuxta illud: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Rectiùs igitur Christus, Ioan. 8. Si vos, inquit, Filius liberauerit, verè (verè inquam) liberi eritis, non ex parte aut imputatiuè, vt tu blasphemas & calumniaris scripturam.

Ex his vtcunq; intelligi ac deprehendi potest, quomodo vtrique, & qui carnaliter & qui imputatiuè Christi considerant passionem, à scopo veritatis aberrent, & turpiter decipiantur: quanquam hi longè pernitiosiùs, quàm illi peccent: Nam qui dolore erga Christi indignam afflictionem afficiuntur secundum carnem, sicut mulieres Ierosolymitanæ, de ijs, adhuc quasi de pueris, spes est, ipsos aliquando venturos ad verum intellectum, qui est, vt posthac sua ipsorum defleant peccata, & spirituales Iudęos, id est, carnales concupiscentias, tanquam Christocidas execrentur. Sed de illis alteris, qui ipsum spiritualem intellectum prorsus

ſus damnant, nec tantum Chriſti paſsionem, ſed reſurrectionem etiam de induſtria per ſolam fidem corrumpunt atque conſtuprãt, nulla amplius quatenus quidem ad verbum reuelatum, ſpes eſt, tanquam de Antichriſto, reſipiſcendi reliqua. Tametſi apud Deum omnia ſunt poſsibilia, vt qui poſsit, quando vult, & quatriduanos excitare Lazaros, & ex lapidibus filios Abrahami efficere.

Nos vero, qui velimus, legittimè & verè tùm conſiderare, tum noſtram facere paſsionem Chriſti, probè meminerimus inconcuſſáque fide credamus, quod primo loco atq; principaliter paſſus ſit dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt Deo patri vſque ad mortem eamq; ignominioſiſsimam obediret, & ita gloriam ſuam iniret, ſicut ſacra ſcriptura multis in locis locupletiſsimè teſtatur: vt de obedientia erga Patrem, Luc. 2. An neſciebatis, quod in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et Ioan. 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntaté eius qui miſit me, vt perficiam opus eius. Item capit. 14. Diligo Patrem, & ſicut mandatum mihi dedit Pater, ita facio. Præterea Petro ſe propugnanti dicebat: Calicem, quem Pater mihi dé-

hi dedit, non bibam? Hæbræis 5. Cùm esset Filius, tamen didicit ex his, quæ passus est, obedientiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis. De gloria autem, quam sibi passione acquisiuit, legimus Luc. 24. Nonne hæc oportuit pati Christum, & intrare in suam gloriam? Ioan. 13. Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus est in eo. Math. 28. Nunc data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Item Philip. 2. Humiliauit seipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus noster Iesus Christus in gloria Dei patris est. Et 1. Timoth. 3. Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in Spiritu, apparuit Angelis, prędicatum est gentibus, creditum est in mundo, asumptum est in gloria. Item Hæbræ. 2. Eum, qui modico, quam ab Angelis minoratus est, videmus propter passionem mortis gloria & honore co-

ronatum, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. Decebat enim eum propter quem omnia & per quē omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per paſsionē consummari, &c. Ecce hîc disertè ait apostolus Iesum Christum propter se, propter se inquam, & suam gloriam honoremque omnia paſsum esse, vt scilicet ipse consummaretur, ex quo & nos simul tanquā eius membra perficimur, dum Spiritu eius potati, sapientiam & potentiam cum illo velut cum capite nostro communicamus.

Nam impoſsibile fuit nos alia ratione vel liberari à tænebris mortis & peccato ignorantiæ, vel thesauros illos sapientiæ & scientiæ hucusque mundo abscondi-tos in lucem proferri nobisque patefieri posse, quam per Filij vnigeniti mortem & quidem eiusmodi ignominiosam. Atque vt primùm de diuitijs ipsius supereminentis charitatis dicā, quæ certè perfectiſsima, maxima, summa, nec esse nec cognosci aliter potuit. Nam si Deus præstantiſsimam creaturam, vt sunt Angeli aut Archangeli pro nobis peccatoribus tradidisset in mortem, fuisset illa quidem

maxima dilectio: Sed tamen eiusmodi, quę posset habere sociam & parem. Idem enim possent & homines facere, vt pro seruo alium quempiam seruum impenderent. At dare Filium & quidem vnicum in mortem, eamque ignominosissimam ꝓ nobis suis secundum tempus inimicis, & quidem ita, vt nos non tantùm liberaret à morte æterna, sed insuper etiam sui vnigeniti Filij cohæredes, eosque in bonis æternis constitueret: ea verò est ineffabilis, immensa, diuina charitas, quę sola potest in filio Dei esse, & manifesta fieri per eiusmodi mortem. Nam etsi Gabriel aut Michaël pro nobis traditus fuisset, tamen infinitè propemodum minor nobis apparuisset dilectio, quam si vnigenitus Dei filius pro salute huius mundi immolatus est.

Vnde Christus Luc. 24. Nonne hæc, inquit, oportebat Christum pati & intrare in suam gloriam? Quæ quidem verba sic intelligas: Deus vult habere maximam gloriam, quàm nihil tribuit ei verè, nisi maximæ virtutes. Hæ autem non sunt nec possunt exercere absque maxima sui cognitione & scientia: Nemo enim qui ex ignorantia aut pręter voluntatem

tatem agit, ſecundũ virtutem agit. Hanc autem maximam virtutẽ omnium ſcientiam nullus poteſt aut debet reuelare alius, quã Ieſus Chriſtus verus Deus & homo: Alióqui magnam ſuæ gloriæ partẽ cum altero partiretur, nempè cum illo magiſtro & rabbi, qui nos hanc ſcientiã docuerat. Plurimùm enim debemus noſtris, vt ſcitis, præceptoribus, vtpote ijs, qui animum informârint & quaſi perfecerint. Igitur vt Deus ſolus vult habere omnem omnium gloriam, nec quicquã de ea transfert in quenquam: ita oportet eum iuxta verbũ reuelatum, non tam potentiam operandi ſecundum virtutes maximas, quam etiam ſcientiam earundẽ nobis conferre & communicare. Alioquin non eſſemus ſimpliciter & ex toto ad hanc ei tribuendam obligati. Dico autem ſecundum verbum reuelatum. Quia Deus ab initio potuerat aliter à nobis tandem maximam obtinere gloriam, ſi quidem ita voluiſſet: Sed nunc, vbi ita reuelauit, & promiſit ſuo verbo, tam eſt impoſsibile, vt eam alio atque hoc patiendi modo reuelet, quam eſt, vt nobis mentiatur.

Non tamen verbum (oportet) more ſtoico-

stoicorum est accipiendum, quasi Deus fato sit astrictus & alligatus: sed de intima suæ gloriæ dilectione, quam quidem gloriam ipse solus suo iure, tanquã creator & dominus omnium, possidet. Estq; talis locutio: Oportet me meum nomen contra hunc defendere: Alioqui notam ignominiæ incurram, &c. Hîc nulla te externa causa cogit aut compellit, vt ita facias, sed tu teipse & tua gloria est tibi causa. Simili modo & Christus hîc dicit, se oportuisse hæc pati, & ita maximarum virtutum, scientiam proferre in lucem: Cæteroquin nisi ipsemet ita fuisset passus, sed hoc negotij dedisset alteri, magnam certè suæ gloriæ partem amisisset, atque in eum, qui nobis eiusmodi patefecerat scientiam, deriuâsset. Hinc eruditè concionatur Apostolus Petrus, Actor. 4. Non, inquiens, est aliud nomen sub cœlo datum hominib⁹, in quo oporteat nos saluos fieri .i. ex nulla alia creatura possumus, hanc perfectissimam omnium virtutum scientiam comprehendere, nec in comprehensa per quenquam alium, nisi per eiusdem Spiritum viuere, Deoque fructificare, iuxta illud: Sine me nihil potestis facere, &c.

Idem & de dilectionis contrario, id est, maximo & perfectißimo odio censendum est, quod itidem maius & perfectius extare non potuit, quàm in Christi Iesu paßione eluxit. Nam si nos Deo aliquam suarum occidissemus creaturarum, tùm grauißimè quidẽ peccassemus in Dominum nostrum, summúmq; odium exercuissemus: Nec tamen id vel cognosceretur vel esset omnium maximum & crudelißimũ. Vtpote quod posset habere par aut etiam crudelius. At Filium & eum vnigenitum ad nos, vt summũ nobis beneficium præstaret, missum, morte eaq; ignominiosißima afficere, nobisque ipsius hæreditatem rapere & nos dominos eius constituere, hoc inquam vltra summum est & odium ferè infinitum. Sic scilicet DEUM nemo vidit vnquam, sed vnigenitus Filius, qui in sinu Patris est, ipse enarrauit.

Nec dißimili ratione se habet comprehensio, etiam in cæteris virtutibus & vitijs maximis, cuiusmodi sunt iustitia, patientia, sapientia, & è contrario peccatum, impatientia, stultitia, &c. quæ omnia ex nullo alio præter Iesum Christum disci aut comprehendi possunt. Vnde haud

haud iniuria, Matth. 23. prohibet discipulos, sibi nomen Rabbi assumere, sed se solum vult nostrũ verum Rabbi agnosci & coli. Nam si Deus passus fuisset sibi vel excellentissimam creaturam occidi, valde quidem patiens extitisset: Sed tamen nondum omnium patientissimus. Idem enim & alius quispiam sufferre potuisset æquo animo. At à nobis suis seruis, quos in vno oculi momento potuisset perdere, adhuc sustinere vt non Michaelem illum Archangelum, sed filium, & quidem vnicum tam fœda & indigna, imò fœdissima & indignissima morte afficiamus, idque per multa annorum millia (Est enim Agnus ab initio mundi mactatus, Apocalipses 13. capit.) & quidem tantisper, quoad nos agnitis peccatis, ipsi iterum reconciliemur, hæc inquam, patientia solius Dei est, & ab eodem solo discitur atque percipitur.

Porrò iustitia est æquissimè suum cuique tribuere, bonis premium, malis pœnam, néue culpa, néue premium sit dispar & inæquale facinori. Tum enim si paria imparibus, & perfecta imperfectis: aut è contrario, imparia paribus, & imperfecta perfectis adiudicantur, peccatum

veriùs quam iustitiam dixeris. Iam verò si Deus mundum hunc in iustitia vult iudicare, vti nobis in suo verbo passim reuelauit, hoc est, vel æternam mercedem bonis attribuere, vel malis sempiternam pœnam irrogare, oportet, in quẽ & propter quem omnia siue bona siue mala facimus, esse quòque Deum æternum: Cæteroquin si in creaturam, id est, rem non æternam peccâssemus, quî posset nos iustè æterno supplicio afficere: vel si propter ipsam creaturã bona fuissemus operati, vitam æternam adiudicare? An non tum maior & atrocior pæna, quàm culpa foret, atq; premium dispar labori? Hinc Christus Matth. 25. Ego, inquit, esuriui, & dedistis mihi cibum: Ego sitiui, & dedistis mihi potum: Ego hospes eram, & collegistis me: Ego nudus, & operuistis me, &c. Et Actor. 9. Saul, Saul (ait) quare me persequeris? &c. Non ponit creaturam, ob cuius vel cultum vel contemptũ nobis iniustè sanè vel vita ęterna vel pœna æterna adiudicabitur: vtpote quę per se non sit æterna. Quare vt maxima Dei iustitia & rursus maximum peccatum innotesceret mundo, necesse est eum quem occiderunt, fuisse regem glorię. Alióqui

nos nondum maximam Dei cognouissemus iustitiam, nec etiam ipsi mali & impij iure, tanquam in Spiritum sanctum peccâssent, æterna morte mulctari possent.

Haud secùs & sapientiam maximã depræhendes ex solius Iesu Christi passione. Siquidẽ sapientia est, causam & vsum omnium rerum ita scire & perspectum habere, vt illas in rem tuam optimè conuertas. Vnde prouerbij locum obtinet: Sapiens omnia frugi facit. Iam vero (te interrogo) vter sapientior é architectus, ísne, qui ex bono tantùm ligno potest bonam domũ extruere, an ille qui etiam ex malo & curuo? Ex quo sequitur, eum qui ex distortissimo & maximè curuo ligno rectissimam & optimam domum exædificat, oportere iure esse & censeri omnium sapientissimum. Igitur & homines fierent materia maximæ Dei sapientiæ, necessum fuit eos omnium distortissimos truncos & maximos peccatores effectos, vt ipse in horum recreatione aut extructione in templum suum sanctum, sapientissimus cognosceretur opifex & architectus. Cæterùm maximi peccatores minimè forẽt, si in creaturam quam-

uis excellentem peccâssent. Longè enim atrocius & maius est, in suum creatorem ferri, quam in ipsius opus. Ex his perspicitur, quomodo & in Filio solo sapientię thesaurus reconditus sit, quem & ipse solus potest aperire & in lucé proferre, vtpote qui solus habeat clauem Dauidis, qui aperit & nemo claudit.

Econtrario verò qui potest quicquam vel cogitatione depingi aut informari stultiùs, quam hominem, qui cum ratione creatus est, & tot annorum secula per creaturas per Moysen & Prophetas: Item per Christum & Apostolos eruditus, in quo & Deus viuit, quẽ et mouet & in quo est: Attamen non tantùm hunc non cognoscere, sed insuper etiam tanquam sceleratissimum latronem damnare cruciq́; suffigere? Certè nulla ex creaturis vniuersis ita desipit, vt taliter in suum patrem & beneficum desæuiat. Etsi vipera matris suæ aluum perforet, eamq́ue enecet, tamen longè minus est, quàm quod nos designauimus. Ea enim nec ratione prædita est, necdum matris sensit beneficiâ, neq́; consuetudine ipsius natura praua condocefacta & erudita est. Eoq́ue & hinc (dico ex cæde Christi) etiam maxima stultitia

ſtultitia exiſtit, quã eandem oportet nos habere cognitam, ſicut cætera maxima vitia, vt poſthac ea velut peſtem & diabolum fugiamus. Alióqui vt Chriſtus Ieſus nó ampliùs moritur, nec aliud quam hoc Euangelium prædicabit, ita & de nobis in æternũ actum erit, niſi verè vindicati & redempti ab hiſce peccatis per ipſius paſsionem poſthac in charitate, patientia, iuſtitia, ſapientia maxima, quæ ſimul ibidem patefactæ & in lucem productæ ſunt, Deo per Spiritũ ſanctum perpetuò fructificemus. Ita enim mirabilis Dei diſpenſatio eſt, vt interim dum Filius per paſsionem Patri obediuit, & in ſuam ipſius gloriam intrauit, pro nobis quoque paſſus ſit, noſque per patefactionem, maximarum, vt iam oſtendi, virtutum & vitiorum, è regno eripuerit tenebrarum, à diaboli tyrannide redemerit, viam fecerit ad ſalutem, perfregerit infernũ, deum per apoſtaſiam nr̃am offenſum reconciliauit, breuiter, ſequentib⁹ ſuum exemplũ æterna ꝓmiſerit bona & regnũ cœlorũ.

Ex quo emergit, nobiſque fit euidens, quantum nunc Ieſu Chriſto pro tam immenſis & ineffabilibus debeamus beneficijs. Nam etſi Deus nobis nil præſtitiſſet,

nisi creationem ex nihilo, tamen ei debemus nos totos, longeque arctiùs, quàm nostris parentibus, qui ex ipsius ordinatione, nos tantùm genuerunt, astricti essemus: Sed nunc, quoniam non modò nos creauit, verum etiam ad sibi seruiendum (seu vt Moyses ait) ad paradysum colendum creauit (Sumus enim conditi ad bona opera, Ephes. 2.) idcirco longè ampliùs Deo obligati sumus, quàm etiã tui serui tibi, qui certè non sunt ad tuam seruitutem creati, sed duntaxat mercede abs te conducti. Igitur & nos, quos suo paradyso, id est, præstãtissimis bonis præfecit, posteaquam ipsius præcepta transgressi sumus, iure & iram maioré in nos prouocauimus, quam alij serui in hoc mundo, præsertim quando hoc, quod Deus nobis præcepit, admodum facile fuit seruatu, sicut reuera illud Adami nostri primi parentis præceptum, quod profectò non potuit, nisi ex mera libidine & petulantia non seruare, habebat enim satis abundéque in paradyso, etsi de hoc ligno non edisset.

Vnde efficitur, si in hoc minimo mandato fideles non fuimus, sed illud petulanter ac proteruè perfregimus, quod nulla

nulla nunc amplius nobis fides habenda esset in magnis, siquidem ratione & verbum scriptum sequi vellet Deus, nec ex mera potius gratia nobiscum agere, priorumque iniquitatum obliuisci. Ita enim ait Christus Luc. 16. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: Et qui in modico iniquus, & in maiori iniquus est: Si non potuimus nobis temperare ab esu vnius pomi, cum affflueremus omnigenis fructibus, pœnamque ingentem videremus transgressoribus paratam, & ob oculos versari, quid, obsecro, censendum est, si inedia laborâssemus atque periculum mortis Dei nomine subeundum fuisset? Quapropter Deus potuisset nos ceu apostatas inutiles sub hoc peccati iugo & seruitute, cui nos petulatissimè subiecimus, in æternum, quatenus ad verbũ reuelatum, deserere. Nunc autem, quoniam nos periuros non solùm in gratiam recepit suisque pretiosis bonis præfecit, verumetiã sanguine vnigeniti Filij morteque ignominiosissima redemit, insuperque ingentia promissa facit, quæ ad vitam pertinent æternam, ideo sequitur nos summo cum timore & tremore nostram ipsorum debere operari salutem,

fidemque exactißimam & maximam præstare in bonis commißis, ne fortè in deteriorem morbum recidamus, fiantque postrema nostra ipsis primis deteriora.

Huc facit concio Christi, quam habet ad mulieres casum mortis suæ commiserantes, vbi inter cætera sic ait: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Perinde ac si dicat: Si egò, qui non vt vos, ad seruiendum creatus sum, nec à Patre vnquam defeci, sed cuncta mandata eius accuratißimè seruaui, tamẽ vt ipsius gloriam illustrem, hæc adeò acerba oportet me perpeti, quantò plura & acerbiora vòs, qui ceu lignum aridum ad patiendum & laborandum conditi, hacque mea morte etiam redempti estis, debetis perferre & sustinere? Item 1. Ioan. 3. Si ille animam posuit pro nobis, quantò magis nos debemus, debemus inquam, animas nostras pro fratribus ponere? Præterea Hæbræ. 12. Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, respicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum, &c. Nam si dux pro te suo milite vnum accepit vulnus, tum, nisi tu vicißim ipsius nomine sex

aut

aut plura ſuſtineas,ab omnibus tanquam periurus haberis & damnaris.Iam ſi Chriſtus Ieſus Dominus & dux fidei noſtræ, non quidem vnum, ſed infinita vulnera, imò mortem, eamque crucis pro nobis oppetijt, nónne ipſi viciſsim debemus infinities infinita ꝓ illo ſuſtinere & perpeti? Alióqui fideles ſerui nunquam iudicabimur. Quapropter veriſsimum eſt illud,1. Petri 4. Vix iuſtus ſaluabitur,vbi impius apparebit? Item illud Chriſti, Matth. 7. & Luc. 13. Quam anguſta, inquientis, porta & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci inueniunt eam. Item Luc. 14. Qui non baiulat crucem ſuam quotidie & ſequitur me, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Et Paulus 2. Timoth. 2. Fidelis, inquit, ſermo eſt. Si commortui ſumus & conuiuemus: Si ſuſtinebimus & conregnabimus: Si negauerimus,& ille negabit nos, &c.

Quare verus finis paſsionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem nos Catholici, ſemper in cōſpectu habeamus, eſt, vt per patefactionē maximarum virtutum dilectionis,patientiæ,iuſtitiæ,ſapientiæ,itē q; maximorū vitiorū odij, impatientiæ,

pec-

peccati,ſtultitiæ,&c. ab ignorantia & regno tænebrarum liberati tanquam in typo diſcamus & perſpiciamus,quia & quãtum Deo patri pro ſuis infinitis beneficijs debeamus,& an vt datum nobis fuit, iuxta menſuram fidei noſtra talenta collocauerimus. Si repræhenderit nos cor noſtrũ & ſentiamus nos culpabiles, mox confugientes ad thronũ gratiæ oremus: Remitte nobis debita noſtra. Multa enim (hęu nobis) quę debuimus tibi pręſtare, ex infirmitate carnis omiſimus. Ignoſce, quæſo, domine pater poſthac futuri ſumus,ne idem nobis accidat,cautiores. Sin autem cor noſtrum non repræhenderit, fidutiam habemus apud Deum, vt quicquid petierimns ab ipſo ſimus accepturi, nimirum per Chriſtum dominum noſtrum, in quo omnia nobis donata ſunt per obedientiam ipſi incorporatis. Hoc pacto diſcamus, ex Chriſti paſsione illud Apoſtoli Romanis 8. Ergo fratres, inquientis, debitores ſumus non carni,vt ſecundum carnem viuamus (Tum enim Chriſtus pro noſtris peccatis nondum eſſet paſſus aut mortuus) ſed vt facta carnis Spiritu mortificemus, ad exemplum ipſius, qui pro nobis paſſus eſt:

est: Quicunque enim Spiritu Christi ducuntur, hi sunt filij Dei, & qui item pro suo dono compatiuntur Christo, hi & conregnabunt & glorificabuntur.

Per suam igitur crucem non se nobis, sed nos sibi redemit in gloriam, & tanq̃ seruos ad maximam fidem præstandam obstrinxit, vt scilicet posthac nihil omninò quæramus nisi superna & cœlestia; nec quicquam aliud, ac ipsi placet acceptumque est, sapiamus, idque longè pleniore obsequio ac fide, quàm vulgus ciuilium seruorum, qui duntaxat à suis dominis vel empti vel certa mercede conducti sunt. Nam vt ille seruus, qui abs te deficit ad tuos hostes, si eum iterum redimas, longè tibi debet diligentiùs ac fideliùs seruire, quàm alius quispiam, quẽ nunquam habuisti sub tua potestate, aut ab hostibus redemisti: sic & nos DEO nũc debemus multò, multò plura atq; maiora, quam si permansissemus integri in paradyso, nec vnquam fuissemus à peccato per ipsum redempti, iuxta illud Luc. 7. Cui plus condonauit, hic & plus diligat oportet. Alióqui iniustus erit & perfidiam incurret, nisi maiorem cæteris præstiterit fidem. Deus non ignorauit causam,

ſam, quamobrem permiſerit hominem à ſe deficere & à paradyſo exulare, ſicut nec ille pater, qui cum filio perdito ſuam diuiſit ſubſtantiam, Luc. 15.

Quod autem non pro nobis operibus noſtris Chriſtus Ieſus ſatisfecerit Deo, nec nos ideo redemerit, vt ipſi nobiſmetipſis viuentes ei ſolam fidem, vt nunc volunt, tribuamus, ſed vt tanquam fideliſſimi ſerui, per omnes dies vitæ noſtræ, ei noſtro domino ac redemptori ſeruiamus in maxima iuſtitia & ſanctitate, tanq̃ ij, qui & maximo prætio redempti ſumus, infinitis fermè ſcripturæ locis aſſeri poteſt, præſertim ex Apoſtolo Paulo, qui apertè dicit: Nos non amplius eſſe noſtri iuris. Vtpotè qui prætio, eoque ſummo comparati ſimus, vt 1. Cor. 6. An neſcitis, ꝙ corpora noſtra membra Chriſti ſunt? Tollens ergo mẽbra Chriſti, facies membra meretricis .i. carnis? Et ibidem: An neſcitis quod membra veſtra templũ ſpiritus ſancti ſunt, qui in uobis eſt, quẽ habetis à Deo, nec eſtis veſtri iuris? Empti enim eſtis prętio, glorificate igitur & portate Deum in corpore veſtro & in ſpiritu veſtro, quæ nunc Dei ſunt, 2. Cor. 5. Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, vt qui viuunt,

uunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Roma. 7. Itaque, fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit, vt fructificetis Deo. 1. Petri 1. Propter quod ſuccincti lumbos mentis veſtræ ſobrij, perfecti, ſperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam in reuelationē Ieſu Chriſti, quaſi Filij obedientię, non configurati prioribus ignorantiæ veſtræ deſiderijs, ſed ſecundum eum qui vocauit vos ſanctum, vt & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis, quia ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. Et ſi Patrem inuocatis eum, qui ſine acceptione perſonarum iudicat ſecundum vniuſcuiuſque opus, in timore incolatus noſtri tempore conuerſamini, ſcientes, quod non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis, de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed prætioſo ſanguine, quaſi agni incontaminati & immaculati Chriſti, &c.

Sed ecce tibi Lutheranorū inſaniam, qua capti & faſcinati, docent nos nobis per paſsionem & mortem Chiſti redemptos eſſe, hoc eſt, nos à ſeruitute iuſtitiæ

Dei

Dei ita liberatos, vt ipſi etiam nunc in peccatis exiſtentes, per meritum Chriſti, Sola fide nobis imputatum, abſque vllis bonis operibus corã Deo ſimus iuſti, &c. quo profecto vix quicquam in medium protuleris dementiùs. Nam ipſa natura docet animantia, quò quis plura beneficia ipſis confert, eò ſe plus debere ſeruire & diligere, ſicut ſuæ quiſque domi experimur in iumentis. Vacca quò abundantiùs paſcitur, eò diſtentiùs fert vber. Equus bene abs te paſtus non modò te libentiùs recipit aſcenſorem, verumetiam alacriùs tecum incedit. Et tu dño Deo, qui te creauit, paſcit, erudiuit, venditum tua culpa à Diabolo redemit, & quidem cariſsimè, hoc eſt, vnigeniti Filij pretioſo ſanguine nihil vis præſtare, nihil ſeruire, nihil fructus proferre, ſed tantum accipere ab eo, & libertate carnis, hoc eſt, bonorum operum gaudere atq; perfrui. Cùm tamen interim non poſsis non ſcire, aut potius manibus contrectare, quod res, quò maiori prætio comparata eſt, eò debeat, & plus domino ſuo prodeſſe & fructum ferre vberiorem. Alióqui ipſo facto iniuſta eſt, nec tibi ſuo domino ſatisfacit. Hinc Luc. 17. Et ſi omnia, inquit

Chri-

Chriſtus, feceritis, quæ vobis præcepta ſunt, tamen dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus, &c. Perinde, ac ſi diceret: Vos in ea conditione eſtis & tantopere domino Deo obligati, non tam ob creationem; quàm etiam redemptionem ac Spiritus ſancti donationem, vt licet maiorem; quam vllus cogitari poteſt, fidem preſtetis in talentis cuique commiſsis: tamen nunq̃ poſsitis ei pares referre gratias, aut pro tantis beneficijs ſatisfacere. Sed nunc monopiſtę, ita inſaniunt, vt arbitrentur ſe nullõ omnino præceptum dei ſeruantes, abſq; vniuerſis operibus bonis coram Deo forè vtiles & ſola fide iri iuſtificatum. Item Philip. 2. Chariſsimi, cum timore & tremore veſtrã ipſorũ operamini ſalutem. Eſt enim horrendum in manum dei omnipotentis incidere, vbi vix iuſtus, vt dixi, qui omnia facit, ſaluabitur.

Ex his paucis, quæ hactenus delibauimus, verus Chriſti paſsionis finis vtcunq; elucet, quẽ ſi tali ratione ſibi propoſuiſſent Lutherani, haud dubiò non ita redundâſſet in nobis iniquitas, nec charitas vſque eò refrixiſſet. Nunc autem, quoniam prorſus contrarium, vt omnibus eui-

dens est, vulgo imperito inculcatũ prędicando tũ scribendo, ideo reuera negãt Iesum Christũ non modò vnq̃ passum esse, sed ne in carne quidẽ vnquam venisse, hominẽmue factũ fuisse. Quia, si adhuc ita hęrem⁹ in peccato, vt nil omnino posim⁹ boni aut iusti agere, sicut apertè scribunt & fatẽtur, quid ꝓfuit nobis ipsius Christi incarnatio? Quandoquidẽ adhuc in priori cõditiõe & corrupta natura versamur.

Deus non permisit hominẽ labi in paradyso, nec ex eodẽ illum expulit, vt nil boni vnq̃ vel posset, vel deberet facere, sed potiùs, vt varijs fortunæ procellis iactatus, plus boni & posset & deberet præstare; quemadmodũ clarè indicat historiã de filio perdito, Luc. 15. cũ quo sanè pater non ideo diuisit substantiã, vt periret aut nihil boni disceret (Quid eiusmodi patre fuisset monstrosius & sceleratius?) sed vt melior euaderet, atq; reuerteretur ad res gerendas doctior. Nã Deus pater ab ęternis seculis proposuit sibi, quod velit hominẽ ad gloriam suam maximã illustrandã arctissimè obligare & astringere. Hoc autem nõ potuit aliter, quatenus scilicet ad verbum reuelatum attinet, quàm si ita sineret hoĩem sua voluntate in leuissimo omnium præcepto impingere, atque à se

defi-

deficere, vt ſi eum ſuo tempore omnium maximo pretio iterum redimeret, is omnium maximè obligatus & deuinctus eſſet. Seruus enim qui ſuapte ſpontè abs te transfugiens in manus crudeliſsimorum hoſtium incidit, poſthac longè plura debet tibi, ſi ipſum cariſsimè iterũ redimas, quam ſi ſemper in ſuo officio permanſiſſet conſtans, nec vnquam abs te fuiſſet redemptus. Hinc ipſe ait: Nonne oportebat Chriſtum hæc pati, & intrare in ſuã gloriam, videlicet maximã & perfectiſsimã? Niſi enim Deus hominẽ, ad ſibi ſeruiendum, ab initio creâſſet, nec eiuſmodi facilè, quod ſeruaret, dediſſet pręceptũ, nec item tranſgreſſorem ſummo pretio redemiſſet, atq; inſuper ſpiritu ſancto donaſſet, vt nũc verè dicere poſſet: Quid debui amplius facere vineę meę, & nõ feci, &c. tùm certè homini os obturare, aut omnium maximo debito, ad fidẽ maximã pręſtandã ſibi obſtringere nequiſſet. Vtpote qui ſemper habuiſſet excuſationẽ & crephygetum, qđ ſuę perfidię prętendiſſet.

Tantum itaque abeſt, vt lapſus Adami impediat bona opera, ſicut vos imaginamini, vt etiam plurimùm ad ea pręſtanda & perficienda nos inflãmet, promoueat,

& adiuuet. Quid, quæso, magis salutare fuit filio perdito, quàm quod ita destitutus à patre ad extremam paupertatē fuerit redactus? Certè nunquam tanta humilitate se patri absque hac subiecisset. Quid item Mariæ illi Magdalenę sua impuritas? Nónne quia ei donata sunt multa, vt & ipsa vicissim posthac multùm diligat? Sic & Petro lapsus profuit, vt postea suos fratres amplius cōfirmârit mortemque animo longè fortiori, quàm si nunquam adeò turpiter cecidisset, pro suo domino oppetierit. Hoc pacto Deus concludit omnes sub peccatum, non vt semper in peccatis permaneamus, ad omne bonum opus corrupti, sed vt omnium misereatur, id est, vt nos omnes moueat & idoneos reddat ad misericordiam maximam amplectendam, nostramque ipsorum salutem operandam, &c. Deus enim pater nullius miseretur, nisi post vocationem ita viuat, vt misericordia æterna dignus sit. Alióqui προσωποληπτικὸς foret, & contra verbum reuelatū ageret, si vellet absq; operibus, iuxta quæ mundum est iudicaturus, misericordiam cuiquam prętare. Ita enim ipse patefecit nobis: Beati, inquiens, misericordes: Quoniam

niam ipsi misericordiam consequentur, &c. Alij autem qui solúmmodo credunt Deum fore sibi misericordem, nec ipsam misericordiam exercent, iudicium absq; misericordia sustinebunt, Iacob. 2.

Sed de causa & vtilitate lapsus, itemq; de peccato originali dicemus suo loco. Nunc sufficit nobis aperuisse & euicisse, quod finis & causa passionis Iesu Christi non sit, vt nos in peccatis verè manentes à bonis operibus, per hanc apud Deum redimamur, sed potius vt à peccatis sanati & reparati posthac ad plura & maiora & perfectiora officia præstanda obligemur, vereque efficiamur iustitiæ serui & debitores, iuxta illud: Debitores estis, videlicet maximi. Quò enim seruus est cariùs ab hostibus, ijsque crudelissimis recuperatus, sibique plura, quæ administret à domino commissa, eò maiorem fidem præstet: Cæteróquin omnium sanorum iudicio maxima se onerabit perfidia: Vtpote cui & maxima mandata verbo & exemplo, quæ contempsit, data fuerint. Maximam enim & perfectissimam dilectionem, iustitiam, patientiam, sapientiam, sua passione, vt suprà copiosè ostensum est, notas nobis fecit Christus,

Hocque exemplum præcepit nobis imitandum. Proinde verè & arctiſsimè nos ſibi obſtrinxit per mortẽ, ſeruoſq; ſummæ obedientiæ atque adeò omnium virtutum conſtituit, vt niſi in poſterum magis abundauerit noſtra iuſtitia, fides, quã cæterorum hominum, etiam iuſtiſsimorum ſecundum legem, certè nunq̃ vitam hæreditaturi ſumus æternam, quod quidem malum auertat à nobis Deus pater per Filium in Spiritu ſancto, Amen.

PARTITIO TEXTVS SEcundum intellectum literalem.

Cæterùm, vt ad hunc nobis propoſitum, finem & ſcopum fœliciùs peruenire queamꝰ, oportet nos ſequi ipſius hiſtoriȩ cõtextum & ſeriem, tanq̃ Theſei cuiuſdam filum. In hoc enim hiſtoria nobis præſcripta & à Deo per manus patrũ ttadita eſt, vt ipſius adminiculo paulatim ab illa, quæ ſurſum ſunt, perducamur: non vt in litera occidente conſeneſcamus. Diuidemus igitur hiſtoriam, vt à Ioanne Euangeliſta deſcribitur, in decẽ partes. In pri-

na aperitur occasio proditionis, quã nactus Iudas, illum ministris Sacerdotũ tradidit. Itẽ potentia verbi, qua omnes sunt prostrati hostes veritatis: Adhęc Petri iuuenilis ferocia, qua Dominum, secundũ carnẽ, gladio conabatur defendere. Huc licebit tibi accersere, quæ de modo proditionis referunt cæteri Euangelistæ. Hi enim tradunt Iscariotẽ conuenisse Pontifices, & triginta argenteis pactum, &c. Item symbolum ipsis dedisse osculum, vt quẽ ipse primus oscularet, is ipse esset &c.

Secunda pars continet ea, quæ acciderunt apud Hannam, socerũ Caiaphæ, de quo reliqui euangelistę nil meminerunt, sed scribunt eum recta ad Caiapham esse perductũ. Apud Hannam igitur & Caiapham duo potissimum, teste Ioanne, contigerunt. Prius est de trina Petri denegatione. Hic eñ à discipulo pontifici noto introduct⁹ in atriũ, primò coram ancilla, deinde coram seruis pontificis, extremò coram Malchi cognato ter, suum dominũ denegauit. Posteriùs est de pontificis interrogatione & alapa, quã seruus pontificis impegit Christo, prӕter omne meritũ, quę quidẽ historiæ est solius Ioañis. Mattheus aũt & reliqui duo Euangelistæ

deſcribunt prolixè, quib⁹ iniurijs & con uitijs affectus fuerit, nunc à militibus, qui percuſſa facie & oculis obuelatis iuberent diuinare, à quonam eſſet cæſus, &c. nunc verò falſis teſtibus criminatus, quos pontifex in hoc pecunia conduxerat, &c.

Tertia pars refert ea, quæ die ſequenti geſta ſunt, quomodo ſeculari magiſtratui, Pontio Pilato, ſit traditus. Hîc Ioannes ſimpliciter narrat proceſſum, quem iudex ſeruauit: Ait, eum bis ad Iudæos, qui recuſabant in prætorium aſcendere, ne contaminarētur, egreſſum eſſe: ſemel, quando petebat, vt iuſtam in eum afferrent cauſam, iterum, quando eis proponebat conſuetudinem Feſti, in quo vnus ex captiuis ſolenniter dimittebatur. Sed iſti Barrabam latronem, quam ſuum germanum Regem maluerunt ſibi donari, vnde & in hūc diem pro Chriſtianis ſunt prædones.

Quarta pars dabit nobis verbera, coronam ſpineam, veſtem purpuream, quibus milites ipſum in prætorio inſignierunt. Nam Pilatus, cùm Ieſu depræhendiſſet innocentiam, nec poſſet ipſum per conſuetudinem Feſti, è cruentis furioſorum

mari-

manibus eripere, aliam, qua insontem liberaret, ingressus viam flagellauit eum, postea spinis coronatum, vesteque purpurea à militibus indutum foras eduxit, miserabili exclamantem voce: Ecce homo, &c: Si quo modo insanientium furorem sedare & lenire posset. Sed saxis duriores nihil prorsus commoueri, imò infestis clamorib⁹ vociferari certatim: Crucifige, Crucifige. Hæc noster Ioannes. Mattheus autem hîc inserit historiam de Iuda, qui cùm audisset Iesum præsidi traditum, & ex parte damnatum, reddit suum pontificibus argentum, ductus nimirum pœnitentia: Sed (malum) nimis serò. Vnde egressus laqueo, finit vitam cũ magno animę suę detrimento. Idem scribit, vxorem Pilati misisse ad maritum, ne se sanguine iusti hominis contaminaret: quia præterita nocte grauia esset illius nomine perpessa. Lucas verò & reconciliatę concordiæ meminit, quæ ex Christi irrisione est, inter Pilatum & Herodem confirmata.

Quinta pars est de sententia, qua Christus iniustè damnatus rapitur ad supplicium. Ioannes ait, eum suam ipsius crucẽ portâsse, quod quomodo iuxta literam

intelligendum sit, alij Euangelistæ, præsertim Lucas, exponunt. Hi enim scribũt quod quidam Simon, pater Alexandri & Ruffi, post Iesum baiulârit, qui Simõ, sine dubio, ecclesiam duorũ populorũ matrẽ designat, vt suo tẽpore, aperiemus. Hæc enim post Iesum Christum, quotidie portat crucem. Lucas verò hoc in loco commemorat fletum mulierum, quę secundũ carnem innocentiam dñi prosequebantur lachrimis. Item myrrhatũ vinũ, quod pro more propinârunt milites damnato, ne fortè conciderет de via defessus.

Sexta pars habet inscriptionem & titulum, quẽ Pilatus ioco, aut fortè ex officio (quod tamẽ non videtur: Alióqui & latronibus itidem sua crimina legẽda proposuisset) cruci Iesu Christi affixit. Erat aũt titulus hæbraicè, græcè, latinè in hæc verba scriptus: Iesus Nazarenus rex Iudęorum. Hunc ait, permultos ex Iudæis legisse propter loci vicinitatem, & quidem haud citra Pontificũ, totiusq; gregis Iudaici ignominiam. Ex quo & verba illius petunt mutari. Sed vt Caiaphas antea vaticinatus fuerat expedire, vt vnus moreretur pro populo: sic & Pilatus hîc insciens fortasse ex odio Iudęorum veritatem

scripsit,

ſcripſit, eiuſmodi ridiculum titulum aſ-
figendo: Q. D. Ecce hic populus Iudai-
cus, qui magnificè effert ſe, & gloriatur
de Meſsia cœleſti, habet tandē ſuū regē,
qui ipſos locupletat,& ab imperio Cæſa-
ris Romani liberat. Ita eñ ſolet Deus ſua
myſteria mūdo denūciare, & oēs, qui nō
credunt veritati, reddere inexcuſabiles.

Septima pars complectitur ea, quæ illi
à militibus & viatoribus, qui fortè egre-
diebantur & ingrediebantur vrbem, ſu-
ſpenſo in cruce acciderunt. Ioannes dun-
taxat, meminit partitionis & ſortis, quam
miſerūt de Ieſu Chriſti veſtimentis. Ad-
hæc recitat hiſtoriam de tunica inconſu-
tili, quæ propria eſt ipſius, ſicut aliorum
Euangeliſtarū, quod acerbiſsimis conui-
tijs ſit à militibus in ipſa cruce laceratus.

Octaua pars ſimiliter Ioannis eſt, qua-
ſi peculiaris de factione teſtamenti, quod
in cruce, cum matre ſua chariſsima, ere-
xit: Cōmendat autem illam, quam mœ-
ſtam ad crucē conſpexerat, dilectiſsimo
ſuo diſcipulo, vt recipiat in ſua, ipſamq́;
poſthac loco matris habeat, id quod &
(teſtante ipſo Apoſtolo) completum eſt.
Factum igitur ſic cum matre teſtamentū,
continuò morte ſua obſignat. Ioannes
tamen

tamen refert eũ ſiti, preſſum ſpongia acetum ſibi prius porrectum accepiſſe, poſtea exclamâſſe: Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidiſſe ſpiritũ. Mattheus verò & Marcus ſcribunt illud pſalmi: Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti, hæbraicè edixiſſe, & mirrhatum felle mixtum vinum tantum ipſi admotum eſſe. Verum hæc omnia in ſpirituali intellectu optimè conſentiunt.

Nona pars exponit ea, quæ poſt mortem ipſius geſta ſunt, pendentis adhuc in cruce. Ioannes enim tradit Iudæos orâſſe præſidem, vt fractis cruribus facinoroſorum corpora reconderẽtur ſepulchris, ne contra legem in ligno pernoctarent. Cùm autem Ieſus eſſet mortuus, nihil tale ei intulerunt milites, Sed vnus ex eis lancea latus aperuit, ex quo vulnere manauit ſanguis & aqua. Alij Euangeliſtæ memorant, tum ſolem per tres horas obſcuratum, velum templi ſciſſum, Centurionem (cùm electus populus à Deo defecerat) ad dandã ipſi gloriam permotam fuiſſe. Mattheus ſpeciâliter prodit multa mortuorum monimenta fuiſſe aperta, ex quibus corpora ſanctorum, non tantùm egreſſa, ſed etiam poſt reſurrectionem in

ſancta Ciuitate compluribus conſpecta ſunt.

Decima & poſtrema pars de paſsione Chriſti, oſtendit nobis modum ſæpulturæ, in quo fermè omnes Euangeliſtæ conſentiunt. Aſſerunt enim Ioſephũ ab Arimathia, virum conſiliarium & clandeſtinum, Chriſti diſcipulum, à Pilato impetrâſſe, vt ſibi gratificaretur Domini corpus, quod & factum eſt. Hoc tamen habet Ioannes proprium, quod Nicodemus ille, qui noctu venit ad Ieſum, adiunctus Ioſepho manus præbuerit auxiliares, dũ afferebat mixturam, Mirrhæ, Aloes ad libras fermè centum. Mattheus autem hiſtoriam addit de cuſtodibus ſepulchri, quos pontifices petebant à Pilato, ne qua à diſcipulis ſurreptus, poſtmodum reſurrexiſſe diceretur.

Vides nunc, Chriſtiane lector, in compendio & optima methodo cuncta, quæ ſunt à reliquis Euangeliſtis ſuper addita, quaſi ob oculos poſſe ſtatui, ſiquidem Ioannis ordinem ſequamur? Nullam enim, arbitror, memorabilem hiſtoriam, quæ ab alijs poſita eſt, nos in præteritis reliquiſſe, aut ſi qua à me fortaſsis eſt, oſcitantia prætcrita, ea haud incommodè

poteſt

poteſt à diligentiori Lectore addi & inſeri.

EXPLICATIO TEXTVS SEcundum intellectum ſpiritualem.

HIs itaq́;, tanquam elementis & principijs fidei perceptis, noſtri erit officij, vt poſthac, quæ in ſchola didicimus, per ſpiritũ ſanctum transferamus in vſum. Vt eñ te nihil iuuat artem aliquam tenere vel exactiſsimè, niſi practica & vſus acceſserit: ita & nos in ſuo quiſq; ordine & vocatione nũc procuremus, vt maximã dilectionem, maximã iuſtitiam, maximam ſapientiam, &c. quas ex domini & ducis fidei noſtræ paſsi'one didicimus, ipſius exemplum imitati, factis exprimamus. Ita eñ paſsio eius ad vnumquemq; noſtrum referenda eſt, vt inde ceu ex tabula pro palam collocata perſpiciamus, nõ ſolùm maximas, ſicut iam dixi, virtutes, verùm etiá peccata & ſcelera maxima, quibus hactenus in ſuo quiſq; miniſterio, filium Dei vel perdiderimus, vel conſpuerimus, vel impegerimus ei alapas, vel flagellauerimus, vel ſpineã impoſuerimus capiti eius coro-

coronam,vel purpuream induerimus veſtem, vel deniq; crucifixerimus, aut poſt mortem latus ipſius perfoderimus: Et quando animaduertis te vnius pluriúmue reum,age,quęſo,pœnitentiam,& deo, dum tempus eſt, reconciliare; ne te inferorum tenebræ occupent, & dies Domini tremenda.

Hiſtoria eſt illa quidem tibi vtilis & neceſſaria, ſicut ſtatua mercurialis, aut prima literarũ elementa. Oportet te illa tenere, vt iuxta hæc viſibilia ſcias tuũ dirigere iter. Hæc em̃ qui negligit aut contemnit,is nunq̃ ad altiora aſcenderit:Sed vt nihil prodeſt tibi,ſcire,quò ſit eundũ, niſi & ipſe viam ingreſſus procedas: ita & hiſtoriam paſsionis fruſtrà audieris, imò in maioré damnationem,niſi vitam tuam iuxta eandem informes, atq; ipſius cruce ſuſcepta Chriſtum pręeunté tibi ſtrenuè ſequaris: Nunc in nomine domini primã aggrediemur partẽ,in qua pręcipuè quatuor explicabimus. Primùm de perſona Chriſti. Secundũ de Iudæ Simonis Iſcariothæ. Tertium de ijs,qui verbo Chriſti retroaguntur in terram. Poſtremùm de Petri carnali defenſiõe, quàm temerè pro Chriſto ſuſceperat.

TEX-

TEXTVS PRIMAE partis.

I EGressus est Iesus cum discipu-
lis suis trans torrentē Cedron,
vbi erat hortus, in quē introi-
uit ipse & discipuli eius.
II Sciebat autem & Iudas, qui tradebat
eum, hunc locum, quia frequenter Iesus
venerit illuc cum discipulis suis. Iudas
ergo cum accepisset cohortem & à Ponti-
ficibus & à Phariseis ministros, venit il-
luc cum laternis & facibus & armis.
III Iesus, itáque sciens omnia, quæ ventu-
ra erant super se, processit & dixit eis:
Quem quæritis? Responderunt ei: Iesum
Nazarenum. Dicit eis: Ego sum. Stabat
autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ip
sis. Vt ergo dixit, ego sum: abierunt re-
trorsum & ceciderunt in terram. Iterum
ergo interrogauit eos: Quem quæritis?
Et dixerunt: Iesum Nazarenū. Respon-
dit Iesus: Dixi vobis, quod ego sum. Si
ergo me quæritis, sinite hos abire, vt im-
pleretur sermo, quem dixit: Quos dedi-
sti mihi, non perdidi ex eis quenquam.
IIII Simon ergo Petrus habens gladium, e-
duxit eum, & percussit pontificis seruum
& ab-

& abſcidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen ſeruo Malchus. Dixit Ieſus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam, Calicem, quē dedit mihi pater, non bibā?

EXPLICATIO.

EGreſſus eſt Ieſus cum diſcipulis, &c. Primus locus eſt de perſona Ieſu Chriſti. Ante omnia hîc admonendi ſunt pij lectores, vt iuxta præcepta Pauli non ampliùs cognoſcant Ieſum ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum, qui eſt nobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi, qui nobis ſapientia à Deo & potentia & redemptio factus eſt. Si ex ipſius paſsione didiciſti maximas & perfectiſsimas virtutes, habes ſapientiam Dei & humanam ipſius naturam, rectè credis: in qua nobis has virtutes, vt ſuprà oſtendimus, patefecit, eſque à regno tænebrarum ac mortis redemptus. Si verò in hiſce virtutibus viuis, Deoque pro dono tuo fructificas, habes potentiam ceu ſpiritum Chriſti, & alteram naturam verè credis, nempe deitatem, per quam tanquam membrum capiti Ieſu Chriſto incorporaris. Hoc pacto I

de plenitudine eius omnes accepimus etiam gratiam pro gratia: Prior gratia est, quòd animam perfectissima virtutum scientia instruit. Posterior, quod dat robur & spiritum, quo id quod ex verbo & exemplo ipsius percepimus, producamus in actum, atque ita in vnum cum ipso velut capite nostro coalescamus, de quo Ioan. 17. Gloriam quàm dedisti mihi, dedi eis vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus: Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum, &c. Et 1. Corinth. 5. Qui adhæret, inquit Apostolus, Domino, vnus spiritus est. Item, 1. Ioan. 1. Societas nostra sit cum patre & filio eius Iesû Christo, &c.

Hic ergo Iesus, id est, sapientia & potentia Dei, quando torrentem Cedron, id est, tænebras cordis nostri, quibus hactenus capti & oppressi fuimus, transit seu illuminat nos, venitque in hortum cordis nostri, quòd est spiritualis paradysus (Huic enim arbor scientiæ boni & mali, itemque arbor per spiritum vitæ insitæ sunt) tunc, si per hanc donatam sapientiam & potentiam Dei à mammona iniquitatis victi & superati, auaritiæ nostræ seruiamus, sumus Iudas iste Christi prodi-

proditor, vt qui gloriam Dei ventri huic corruptibili prodiderimus.

Nam Iudas designat carnalem rationem seu istam callidam & veteratoriam mundi practicam, qua hæ duæ gratiæ, dico sapientia & potentia, quæ sunt Christus à Deo translatæ prostituuntur ventri & auaritiæ. Hoc multis & euidentibus argumentis probari potest. Primò ab ipso nomine. Quia Iudas declarat hæbręis cognitorem, cuiusmodi sanè est ista carnalis ratio, quæ Iesum Christum quidem cognoscit, sed omnē interim mundo dat operam. Deinde & à cognomine. Vocatur enim Iscariotes, id est, mercenarius, vtpote qui omnia cogitet, dicat, faciat, ex auaritia ob huius vitæ mercedem, nihil prorsus vel propter Dei gloriam, vel Ecclesiæ ædificationem. Tertiò, à suo ipsius officio seu potius flagitio. Quia est dux & signifer aliorum seruorum, id est, affectuum carnalium contra Christum. Ratio enim omnes vires inferiores, vt vocant, & superiores ducit vel ad gloriam Dei, si est Christi verbo formata, vel ad gloriam mundi, si est Iudas Simonis Iscariotis. Quare omnis, qui gratiam sibi collatam à Deo,

II. *Locus de Iuda.*

vt thesaurum coaceruet in cœlo, traducit ad ventrem seu auaritiam, is Iesum Christum prodit, & est Iudas spiritualis, qui cohorte affectuum & concupiscentiarũ, Dominũ constrictum tradit crucifigendum. Vnde, quando nunc in templis ad matutinas canimus: Iudam ob suum scelus inferno mancipatum, meminerimus, nos eandem pœnam mansuram, nisi ista insatiabili diuitiarum auiditate abiecta, Deo nos consecrãtes, posthac rem in cœlis faciamus.

III Tertius locus de ijs, qui audito Dei verbo, retrogrediuntur, quorũ sanè ingens numerus est, iuxta illud: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Nec aliud hac historia innuitur, quàm Simon ille senex, Lucæ 2. Mariæ prophetat: Ecce, inquiens, hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum. Qui Euangelio illuminati, sequuntur ducem Iudam contra Iesum, id est, gloriam Dei sibi reuelatam, ij abeunt retrorsum, & si in hac vita perseuerant, cadunt etiam in terram, id est, Christus est eis in ruinam. Qui autem cognito Dei Euangelio, agunt pœnitentiã, & spiritum Christi ducem sequuntur, hi licet per peccatũ in terram hactenus fuerint

rint proſtrati, tamen eiuſdem Chriſti ver bo ac potentia reſurgunt, ſanctòque ſpiritu, vt in hac vitæ nouitate perſiſtere queant, confirmantur. Vnde & Chriſtus hic ait, ſe ex illis, quos ſibi pater dedit, nõ perdidiſſe quenquam.

Quartus locus eſt de carnali Petri propugnatione. Hîc variæ à varijs mouentur queſtiones, quare Petrus gladium geſtârit, cùm Chriſtus præcipuè vetuerit Apoſtolos vel virgam ſecum circumferre. Sed nos iſtis argutijs tanquam egenis elemẽtis præteritis oſtendemus, ſpiritualiter, quomodo & ipſi ſępenumero ſimus eiuſmodi Petrus, qui ſtultè, aut etiam temerè gladium carnis educamus. Nam Petrus hîc figurat nobis literam, & gladius eius notat ſenſum carnalem. Primò, quia ſicut Petrus nomen habet à Petra, ſuper quam Eccleſia eſt ędificata: ſic & ſcriptura ab eadem Petra, id eſt, Chriſto dicitur ſancta etiam iuxta hiſtoriã. Vnde ſi quis hanc reijcit aut non credit, quæ in ea continentur, ſic eſſe geſta, eum ritè nõ agnoſcimus Chriſtianum. Deinde, ſicut Petrus interdum apertè quidem confitebatur Chriſtum, vt Matth. 16. interdum verò obſcurè, aut etiam omnino negabat, IIII

ita & litera ſecundum hiſtoricum ſenſum, ſæpe de Chriſto clariſsimè loquitur: ſæpe autem admodum obſcurè & intricatè, vt eundem videatur quaſi denegare. Hinc & tot tantæque hæreſes ſuam duxere originem & fundamentum iecerunt. Nulla enim vnquam extitit adeò diſtorta & monſtroſa, quin ſuam peruerſitatem ſcripturæ teſtimonijs ſuffulſerit, in eiuſque delituerit autoritate.

Ergo ſicut Petrum oportuit prius ſpiritu ſancto donatum & virtute ex alto, quàm pro gloria Dei omnia gereret: ita & ſcripturam opus eſt omnino ex litera in ſpiritum traduci, alióqui citiùs te occidet, quàm ad vitam ducet, iuxta illud Apoſtoli: Litera occidit, videlicet per iſtum carnalem ſenſum, quem dubio procul gladius Petri, quo is præ alijs erat accinctus, deſignet. Quia vt nihil ab Eccleſia recipitur aut habetur pro authentico, niſi ſit ſuper hac Petra, id eſt, in canone ſcripturæ & ipſius Petri ſucceſſoribus fundatum: ita & is ſolus præ alijs geſtat gladium, quo aurem dextram, ſerui Pontificis abſcidit, id eſt, prudentiam carnis infatuat, quòd ſanè nullo allio modò

fi, nisi per sensum literalem (Est enim habreis Malchus regnum, quod in nobis prudentia, inde & Regina virtutum moralium à Philosophis nuncupatur: Et hic est summi pontificis, id est, sapientiæ mundanæ seruus. Prudentia enim iuxta philosophos, ministra est ipsius sapientiæ (vide Ethico. 6. Aristo.) Quia Euangelium est iuxta literam sapientib' mundi stultitia, sicut Iudæis scandalum, ex quo neutri illud in hoc sensu audiunt vel recipiunt. Verùm enimuero vt Christus ex mera gratia illi auriculam restituit, teste Luca, & iubet Petrum pugnatem recondere gladium in vaginam: ità & prudentiam carnis suo spiritu sanat, & per suos doctores in hũc diem iubet nos illum carnalem sensum, qui parit prophanas & inutiles contentiones, deponere. Alióqui patris voluntas, quæ à nobis perficienda est impeditur, quòd est peccatum in spiritum sanctum.

Quare, omnes qui nunc citant scripturam iuxta literam absque gloriæ Dei ratione, sicut reuera est ista sola fides, ij sunt Simon Petrus spiritualis. Et si ab ipso DOMINO admoniti obtemperarit, recondentes hunc gladium in

vaginam, patris calicem cum Iesu ebibāt? Sin minus, profecto Christum in eodem Petro denegant, de quo in parte sequenti. Ex his conspicitur quāplurimos nunc temporis existere Petros, qui tantum literæ mortuæ aut potius occidenti adhærescunt. Sed his ex ore Christi dicēdum: Recondite gladium in vaginam & spiritum amplectemini viuificantem, si modo velitis iustitiæ obtemperare, & poculum, quod suum cuiq; pater infudit ebibere. Huc pertinet illud, Ioan. 5. Vos scrutamini, inquit Christus, & perquiritis scripturas, quia putatis vos in ipsis vitam habere æternam. Sed illę sunt, quę testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt habeatis vitam. Vt enim Manna, quod Moyses dedit in deserto, non fuit verus panis à Patre consignatus: ita & ipsius verbum, iuxta literam, neminem saturat aut cibat ad vitam æternam.
Deut. 18. Ea propter verbis haud obscuris, alibi Moyses ipse commonstrat illum & digitum intendit ad hunc fontem, vnde aquā vitæ hauriamus æternæ.

SECVNDAE PARTIS textus.

Conors

Cohors autem & tribunus & I
ministri Iudæorum, compræ-
henderunt Iesum, & ligatum
duxerũt ad Annam, primùm.
Erat enim socer Caiaphæ, qui
erat pontifex anni illius. Erat autem Ca-
iaphas, qui consiliũ dederat Iudęis, quod
expediret, vnum hominem mori pro po-
pulo. Sequebatur autẽ Iesum Simon Pe-
trus & alius discipulus. Discipulus autẽ
ille erat notus pontifici, & introiuit cum
Iesu in atrium pontificis. Petrus autem
stabat ad ostium foris. Exiuit ergo disci-
pulus alius, qui erat notus pontifici, & di
xit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dicit
ergo Petro ancilla ostiaria: Nunquid &
tu ex discipulis es hominis istius? Dicit il-
le: Non sum. Stabant autem serui & mi-
nistri ad prunas, quia frigus erat, & calefa
ciebant se. Erat autem cum eis, & Petrus
stans, & calefaciens se.

Pontifex ergo interrogauit Iesum de II
discipulis suis, & de doctrina eius. Re-
spondet ei Iesus: Ego palam locutus sum
mundo, Ego semper docui in synagoga
& in templo, quo omnes Iudęi conueni-
unt, & in occulto locut⁹ sum nihil. Quid
me interrogas? Interroga eos, qui me au-

dierunt, quæ locutus sum ipsis: Ecce hi sciunt quæ dixerim.

III. Hæc cùm dixisset, vnus asistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici? Respondet Iesus: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: Sin benè, quid me cędis? Et misit eum Annas ligatum ad Caiapham.

IIII. Erat autem Simon Petrus stans & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non sum. Dicit vnus ex seruis pontificis, cognatus eius, cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus, & statim gallus cantat.

EXPLICATIO.

EX his, quæ in Annæ & Caiaphę ædibus gesta sunt, quatuor potisimùm discamus. Primum, est de persona Caiaphæ. Secundum, de responsione Christi, quam summo dedit pontifici, de doctrina & discipulis suis interroganti. Tertium, de

alapa

alapa serui. Postremum, de Simonis Petri denegatione.

In primis autem sciendum est, nomen **I.**
Caiaphas esse quatuor syllabarum, sicut **Locus de**
& Erasmus rectè monuit: & descendit **persona**
ἀπὸ τοῦ καίειν καὶ τῆς ἁφῆς, quasi dicas, **Caiaphæ.**
combustio seu ruptio iuncturæ. Sed quid, dic mihi, rumpit iuncturam aut vinculum, quo nos Christo Iesu sumus alligati? Nonne perfidia, seu inanis gloria? Vt enim nos fides Deo agglutinat, ita è diuerso perfidia seu κενοδοξία separat & diuellit. Hinc Christus Ioannis 5. de inani gloria: Quomodo, inquit, potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo DEO est, non quæritis? Item capit. 7. Qui à se ipso loquitur, propriam gloriam quærit: Qui autem quærit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in illo non est, &c. Item, 1. Corinth. 10. cap. Siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid quid facitis, omnia in gloriam DEI facite, &c. Ergo qui per propriæ gloriæ inquisitionem disrumpit vinculum charitatis Dei, is se Caiapham agnoscat,

agat-

agatque, dum tempus est, pœnitentiam, Aliòqui profectò cum patre suo in æternum ardebit. Nec est, vt isti iam olim defuncto pôtifici maledicas (Qui enim extra ecclesiam sunt, iudicabit Dominus) Sed vide vt spirituale istum Caiapham, id est, κενοδοξίαν execreris, aut potius è templo cordis tui eijcias atque deturbes, ne fortè, vbi istius annus euolut⁹ est, tibique plenitudo temporis venit, is superbè in te dominetur ampliùs.

Porrò autem quod Caiaphas istos, qui gloriam mundi preferant cœlesti & diuinæ, repræsentat, præter etymum nominis, vt iam ostensum est etiam ex alijs argumẽtis euinci potest. Primo, quia vt est summus pôtifex illius anni, in quo Iesus flagellatus cruci suffigitur: ita & κενοδοξία tum rerũ in templo cordis tui verè potitur, & omnia membra suo deo, qui est Draco antiquus, offert, si spiritu Christi illuminatus, gloriam dei negligas. Deinde ab elogio, quod Apostolus Ioannes ei tribuit, nempe, expedire, vt vnus moriatur pro populo: Quam quidẽ vocem in hunc diem pleno ore crepant monopisti: Quoties enim, si doceas, omnia propter solius Dei gloriam facienda & sustinenda

nenda esse obijcitur, tibi mortales hoc non posse, & ideo Christum oportuisse hominem factum, vt pro nobis hæc præstaret solus, Deoque sua morte & passione satisfaceret: Si enim nos, inquiunt, potuissemus legẽ Dei complere, & tum verbis tum factis eũ glorificare, q̃d opus fuisset Christi cruce & merito? Cum itaq; hæc vox Caiaphæ expediat eis, nimirum ad carnalem vitam & gloriam suam quærendam, ne quid bonorum operum præstent aut seruiant deo, idcirco rectè dicimus per hunc Caiapham repræsentari istos. Tertio, sicut Christus in huius pontificis palatio conspuitur, alapis cæditur, falsis obruitur testimonijs, à Petro denegatur, & inde ad supplicium rapitur: ita & inanis gloria spiritualiter etiam nunc tractat Iesum in cordibus nostris habitantem: conspuit faciem eius sophisticis glosis, falsò in rem suam citat scripturam, quem ore iactat, factis pernegat, deniqúe è vinea eiecti & occisi sibi rapit hæreditatem. Quare infinitus fermè numerus est istorum, qui instar Caiaphæ gaudent Iesum Christum ita pro populo mortuum, vt ipsi nunc ab omni bonorum operum & cruciatuum debito apud Deum sint

ſint prorſus ſoluti & redempti.[r] Sed quàm pernitioſè decipiantur iſti, ſuprà ex parte declaratum eſt in noſtris προλεγομένοις.

II. *Locus de reſponſiõe Chriſti ad Caiapham.* Secundo loco venit obſeruandum domini noſtri Ieſu Chriſti reſponſum, qđ dedit pontifici percon̄ctanti de doctrina & ſuis diſcipulis. Vt enim omnia ſunt nobis in exemplum propoſita: ita & iſtud reſponſum à capite in nos ipſius membra eſt transferendum. Nam ſicut is à pontifice, interrogatus de ſuo ſtatū ac doctrina, nihil aliud reſpondet, quàm vt opus & vitam conſideret: Si quid in hac ſit culpandum, tum eſſe legem, iuxta quam pœna de ſe ſumatur: Eodem modo & nobis omnibus, qui vſurpamur Chriſtiani, in hac vita verſandum eſt, vt ipſa dicta, facta & opera pro nobis in Dei & hominum conſpectu reſpondeant, noſtramque innocentiam tueantur. Qui verbo iactitat & oſtentat artem, à qua opus diſsentit, is mendax eſt & ridiculus. Verbi gratia: Gloriatur quiſpiam ſe, mirum conficiendi veſtimenta aut calceos conſuendi magiſtrum, ſed in opere reperitur monſtróſus, nonne ab omnibus ar-

guitur

guitur vanitatis? Simili modo & nos nūc veriùs sumus Antichristi, quàm Christiani, qui verbis quidem altè tonamus Euangelium, factis autem idem dehonestamus, & coram Deo, hominibusq́ue mentimur. Fidelis Christi ita iuuet & habitet in oculis omnium, vt sit ac luceat quasi luminare in mundo, possitq́ue ea, quæ hîc memorantur à Domino verè obijcere istis tyrannis: Ego palàm locutus sum & opus meum extat, quòd luculenter patefacit & attestatur, qualis sim ipse, nec est, vt causam mei multis coram te agam. Igitur hæc responsio fidelium quasi propria est, qua aduersariorum ora obdurent, & eiusmodi armis suam innocentiam defendant. Christiani nihil ex occulto, sicut hypocritæ aut carnales faciant, ob quam rem & à Christo, Matthei capite quinto, vocantur lux, & ab Apostolo filij diei. Quia sic nunc cogitant, loquuntur, agunt, vt sua omnia velint omnibus esse manifesta, aperta, resupinata.

Tertius locus est de alapa serui & Iesu Christi domini nostri defensione. Nam plærique cauillantur scripturam & Euan- III.

geli-

gelium Dei, quasi non modò non cohærentia inter se, sed maximè disiuncta & contraria diceret. Ipse enim Christus (aiunt) alibi docet, si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, præbe ei & alteram, &c. Item 1. Pet. 2. & Esaiæ 53. Quasi agnus coram tondẽte obmutuit, nec aperuit os suum, &c. Sed hic seruo, qui alapam impegerat, non solùm alteram maxillam nõ præbet ipse, verùm etiam percutientẽ arguit, & sese expurgat, &c. Ad hanc obiectionẽ breuiter respondemus, duplicem esse defensionem. Est defensio innocentiæ, quæ attingit tuam personam, & fit in rebus ad ventrem & huius vitæ conseruationem pertinentibus, quę posthac ignoretur à nobis Christianis. Nullus enim vel verbo vel facto se à tali iniuria vindicet, sed totum, quod infertur mali, Deo relinquat, is suo tempore æqua lance compensabit & retribuet. Est præterea defensio, quæ concernit ministerium à Domino nobis iniunctum & impositum, cuius causam nisi suscipias, violatur dei gloria & Ecclesiæ ædificatio impeditur, vt si hîc Christus deseruisset ius suum, nec ab istius audacia & petulãtia vindicâsset veritatem, nonne dei patris

tris gloriam prodidiſſet? Ergo decebit te in tali caſu pugnare non quidem pro tua gloria, ſed pro domini Dei maieſtate & proximi ſalute: Ità tamen, vt ædifices nō deſtruas, quod fit, ſi quàm parciſsimè & manſuetiſsimè cauſam tuam dicas, quemadmodum illuſtre hic in Chriſto habes exemplum. Is certè non repercuſsit, nec maledicta regeſsit, ſed ſimpliciter & humiliter petit cauſam, cur qui nihil fecit extra officium, præter meritum ſit verberatus.

Quartus huius partis locus eſt de Petri Simonis lapſu, cuius exemplo plurimi hac tempeſtate, in ſuam ipſorum perniciem nefariè abutuntur. Perinde ac ſi iſta hiſtoria, tantum in hoc eſſet prodita & literis ſacris conſignata, vt nobis formam & ſpeciem proponeret impunè peccandi. Ita enim colligunt: Si Petrus tantus Chriſti Apoſtolus in grauiſsimum peccatum lapſus veniam apud Deum inuenit miſericordiamq; conſecutus eſt, quid obſtabit, quo minus & ipſi conſimili modo de induſtria nos ſceleribus contaminantes recipiamur in gratiam, peccatorumque remiſsionem impetremus? Quæ ratiocinatio vitioſiſsima eſt, & prorſus à IIII.

 ſenſu

ſenſu ſcripturæ aliena: Primo vt non ſequitur, Cæſar remittit alicui nobili aut conſiliario, optimè de ſe ſuiſque merito, delictum caſu quodam admiſſum. Ergo & tibi nihil de ſe vnquam merito condonabit crimen conſultò patratum: Ita & iſta tua conſequentia eſt vitioſa: Chriſtus remiſit Apoſtolo, quem præ alijs honorauit, & reuelationibus & muneribus quiq; per triduũ amarè fortuitum defleuit lapſum: Igitur & tibi quotidie nouis ſceleribus ſe obſtringenti & coinquinanti veniã conceſſerit. An nõ poteſt omnipotens in ſuis bonis facere qđ vult? Eſau odio habere: Iacobũ diligere: Saulẽ peccantem reijcere: Dauidi ignoſcere? Num oculus tuus nequam eſt, quia ipſe bonus?

Deinde & in toto ipſius cauſæ ſtatu diſsides à Petri facinore, nec ſimile atque ipſe fecit, committis peccatum. Is enim propoſuit ſibi, quòd in nomine Chriſti mille mortes eſſet oppetiturus, qđ quidem propoſitum, vt eſt bonũ & Chriſtianum, ita non ſiuit eum peccare ad mortem, iuxta illud: Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum nõ facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, nec poteſt peccare (videlicet ad mortem) Imò Deus tum foret

parum

parùm fidelis, si volenti quidem omnia, vxorem, liberos, agros, domos, &c. nomine ipsius deserere, sed ex infirmitate carnis lapso peccatum statueret, nec confugienti ad gratię thronum, acta tribus diebus amara pœnitentia, veniam daret. Tu autem, quoniam eiusmodi glorię Dei intentionem, bonumq; propositum damnasti ac reiecisti, ideo nihil prorsus præter carnem sapis, neque potes quicquam nisi mortaliter peccare. Hoc vespere abis ex carnali affectu ad commessationem quandam, in qua te dedita opera ingurgitas & obruis baccho: cras autem, ductus pœnitentia, petis huius culpę remissionem à Deo: quia & Apostolo Petro condonârit lapsum. O scelus. Ille ex infirmitate, tu ex mera malitia: Ille hoc animo & proposito, vt pro suo domino moreretur, tu vt contra dominum & conscientiam pro libidine crapulareris, deniq; ille secutus dominum, tu auaritiam, aut carnis concupiscentias consectatus peccasti: attamen non erubescis, vt est tua impudentia, eius delictum cum tuo scelere conferre?

Cur non potius tali ratione hinc concludis: Si Petrus, qui fuit summus Apo-

ſtolus, in bono propoſito ex infirmitate carnis ita prolapſus eſt ſequendo Dominũ, vt in ęternum perijſſet, niſi Ieſus eum fuiſſet intuitus (Sic enim ſcribunt patres quod ex Chriſti intuitu, Luc. 23. ſpiritũ acceperit) & per tres dies agendo pœnitentiam amarè fleuiſſet, quid tibi fiet, ſi nec ex iſtiuſmodi carnis infirmitate, nec in propoſito bono verſatus, nec tantus Apoſtolus Dei peccaueris? Certè ſi Deus ne angelis quidem robore & virtute maioribus, qui peccauerant, pepercit, itémque ramos naturales ex ſua olea excidit, multò minus tibi homuncioni, qui contrà naturã inſitus es in ipſam oleam, peccatorum impunitatem eſt daturus: Itaq; timorem & ſeueritatem Dei potius hinc diſcamus ne nimis ſecuri ſimus & diſſoluti. Bonitas omnipotentis ad pœnitentiam inuitat, non feneſtram ad nequitiam aperit. Hæc videntur præſenti loco commodiora, quàm à monopiſtis proponuntur, qui vt ſunt carnales, ita & nihil niſi carnem ſpirant, alunt, enutriunt, ex quo eos euerſores veriùs dixeris, quàm ſcripturæ interpretes & explanatores.

DE CANTV ET NAtura Galli.

Quo-

QVoniam omnia quæ præſcripta & creata ſunt, pertinent ad doctrinam noſtram & conſolationem, ideò non abs re videtur mihi & de natura galli, cuius cantu Petrus ſui peccati eſt admonitus, aliquãtò copioſiùs explicare. Nam hæc ales plurimas dotes eaſque veræ fidei & ſpiritui ſancto conuenientiſsimas in ſe complectitur, quas certùm eſt in ædificationem Eccleſiæ, propter quàm omnia ſunt, accepiſſe. Primò igitur diſcutienda eſt vox græca ἀλέκτωρ, qui teſte Phauorino ideo ſic dictus eſt, ὅτι ἐκ τοῦ λέκτρου ἐγείρει, hoc eſt, quia excitat nos è lecto, quòd ſanè munus Spiritus ſancti peculiare eſt. Hic enim ſolus nos è lecto ſeu grabbato peccatorum, in quo hucuſq; grauiſsimè decubuimus, ſuo cantu, id eſt, potentia excitat, vt poſthac tanquam filij lucis in die ambulemus, circumſpectè. Satis eſt hactenus altum ſtertiſse, Deo & carni vigilâſſe, cùm eramus in nocte & tænebris, nunc expergefacti ab hoc gallo quæ ſuperna ſunt inquiramus & meditemur. Sicut igitur gallus eſt vigil nocturnus, quẽ ad excitandos in opera mortales, rumpẽdumque ſomnũ & cantu diem indicen-

dum genuit natura: ex quo & duces belli eos secum circumferunt, qui de tempore vigiliarum reddantur certiores: Ita & fides vera seu spiritus sanctus in hoc datus est nobis Iesu Christi militibus, qui veternum excuteret, diei salutaris denunciaret aduentum, nosque ad arma & stationem nostram vocaret, ne sepulti somno à spiritualibus astutijs & tænebrarum rectoribus opprimeremur. Vita nostra est vera militia, in quatuor excubias à Deo diuisa.

Prima, est pueritia. Secunda, iuuentus. Tertia, virilis ætas. Iam senectus & finis seu quarta instat, in qua oppidòquam diligenter excubandum est & cauendum, ne Dominus nos reperiat dormientes, Lucæ 12. capit. Beati, inquit, serui, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget se & faciet illos discumbere. Et si venerit in secūda vigilia, & si in tertia, atque ita inuenerit, beati sunt serui illi, &c.

Secundò, habet naturam vt antè occasum Solis eat cubitum, & antè eiusdem ortum cubitu surgat, nec vnquam patiatur sibi hoc tempus, nisi coactus obrepere:

pere: Quo equidem arbitror ſignificatum, vt & nos bene mane priuſquam dominus, id eſt, Sol ille iuſtitiæ exoriatur, ſimus parati & accincti ad Deo ſeruiendum, ne quid diei alióqui breuis & contracti fruſtra nobis elabatur. Videmus operarios etiam de nocte ſurgere, & horam vnam atque alteram in foro expectare aliquem patremfamilias, qui ſe conducat ad laborem, ne fortè occaſione neglecta illius diei mercede fruſtrētur. Quantò oportebit nos eſſe celeriùs in ſtatione, & promptiores in Domini aduentum, ne vel ab alijs præueniamur, vel aliquid mercedis æternæ deperdamus. Huc pertinet illud, Prouerb. 8. Qui mane vigilauerunt ad me, inuenient me. Pſalm. 62. Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Deinde, quòd idem ante occaſum petit quietem, deſignat nos, qui ſumus fideles ſerui, omnia debere ſumma cura & ſtudio reddere effecta, priuſquam Sol iuſtitiæ occidat, nobiſque rerum adminiſtratio eripiatur. Hoc tempùs acceptum eſt & dies ſalutis. Operare dum habes lucem, ne te tænebræ opprimant. Verùm, vt olim Iudæi, ita & nos nunc obtorpeſcimus; tempus ſalutis compotando,

emendo, negotiando, plantando, turpissimè conterentes.

Tertio non fert in suo gregem parem: Solùs vult suis imperitare, laborat ineffabili zelotypia: Si quis fortè peregrinus accesserit, ab hoc non priùs desistit manus conferere, quàm vel victor vel victus euadat. Ad eundem modum & nos debemus amore dei exardescere, nec vnquã quantum in nobis, committere, vt vllus affectus, carnísue concupiscentia in nobis dominetur, sed sola illa, quæ Deo omnipotenti tribuit gloriam, fides in nobis regnet & imperij teneat gubernacula. Quia non potes duobus dominis seruire simul, oportet aut Mammonæ iniquitatis valedicere, aut dei gloriam & gratiam amittere. Vnus in nobis triumphet & palmam ferat supernæ vocationis. Es kan nicht mehr dann ein haushan sein, sicut & in vno homine vna voluntas, vna mens & vnum caput est.

Quarto, mirus in eo amor est erga gallinas, vt granulum verrendo fimum inueniens, non sustineat id solus absumere, quin omnes ad hoc epulũ conuocet suo cucurritu: Ita & nos mutuam dilectionẽ tanquam vnius corporis membra inter

nos colamus, vt alij alijs inuicem comparcentes, fratrum negotium curemus, etiã nostris, si res ferat, neglectis & posthabitis. Quàm procul autem degenerauerimus ab hac galli proprietate, omnib' conspicuum est. Debemus in suo quisq; ministerio ceu in fimo inquirere, & si quod granulum reperiamus, id inter gallinas nostræ Ecclesiæ partiri & distribuere, vt singulæ saturentur, & ad Dei gloriam fiant instructiores. Sed (malum) nos plærique omnes, quæ sua sunt, nemo quę vel Christi vel Ecclesiæ sunt, amplius curamus aut cogitamus, vt verè illud Pauli ad nos diceretur: Alius quidem esurit: alius autem ebrius est.

Sunt & aliæ proprietates, quæ mihi nõ satis constant, sed vos qui enutritis domi eiusmodi alites, potestis plura per vos obseruare. Nunc superest, vt si qui sunt, qui vel semel vel iterum vel tertio denegârint Christum, modò amarè flendo cum Petro resurgant & expergiscantur è somno, quia gallus cecinit, nos excitauit, diemq́ue Domini nostri Iesu Christi indixit. Iam prostat oleum & quidem absq́ue pretio venale, id (dico) vobis comparate, ne cum virginibus fatuis exclusi, ne-

quicquam misericordiæ fores diu pulsetis. Beati, ait Dominus, serui illi, quos cum venero, vigilantes inuenero. Amen dico vobis, quòd præcingam me & faciam illos discũbere, transiens administrabo eis. Ecce sto ante ostium, citò ad nuptias intraturus.

TERTIAE PARTIS Textus.

I. ADducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierũt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarẽt pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foris, & dixit: Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

II. Introiuit ergo iterum in prætoriũ Pilatus,

latus, & vocauit Iesum ad se, & dixit: Tu es Rex Iudæorum? Respondet Iesus: A teipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Respondet Pilatus: Nunquid ego Iudæus sum? Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti? Respondet Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo: Si ex hoc mundo regnũ meum esset, ministri mei vtique certarent, vt non traderer Iudæis: Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quia Rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeã veritati. Omnis qui est ex veritate, vocem meam audit. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?

III. Et cùm hoc dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, & dixit eis: Ego nullam inuenio causam. Est autem consuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in pascha: Vultis ergo dimittam Regem Iudæorum? Clamauerunt rursus omnes: Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

EXPLICATIO.

IN hac parte inſtituimur de ijs, quæ prima ſtatim luce acciderunt in prætorio. Sunt autem tria hîc obſeruatu digna. Primum perſona Pilati. Secundum reſponſio Ieſu Chriſti ad eundem. Poſtremum Iudæorum conſuetudo de aliquo captiuorum in Feſto paſchatis dimittendo.

1 Sicut igitur Iudas mãmonam iniquitatis & Caiaphas inanem gloriã: ita pontius Pilatus pollutã conſcientiam & omnes, qui ab hac diſcedunt, denotat. Nam hic vir probè intelligebat, quod nullam cauſam aduerſus Chriſtum afferrent Iudæi, ſed ex mera inuidia tradiderint: Intelligebat item ex reſpoſiõe ipſius Chriſti, quod nequaquam ſe fecerit eiuſmodi Regem, qui aduerſaretur Cæſari terreno, cuiuſmodi mentiebantur pontifices: Intelligebat deniq́ue, nullo iure poſſe in illum capitale conſtitui ſuppliciũ, ob quod & domi ſuæ flagellis caſtigauit, vt ſi quid commiſiſset, hac pœna penſaretur. Et tamen contra apertam veritatẽ, quam modò pluribus cognouerat argumentis, propter huius vitæ commodum & gloriam inanem capite damnat Chriſtum. Timebat eñ, vt gratia Cæſaris exci-

ciderent, si eum, qui sibi titulum regni Iudaici vendicârat, dimitteret impunitum: sicut & in hunc diem plurimis ex nobis vsu venit. Quicunque enim intelligunt & facultatem habēt pauperibus, afflictisque succurrendi : Sed tamen hoc ex seruili contra conscientiam omittunt timore, ne scilicet & ipsi siquidem hæc erogarent, olim ad similem redigerentur inopiam, ij reuera præferunt mundum & eius cæsarem Deo, ob quod & tanquam Christicidas meritò, nisi citò resipiscant, Deoque satisfaciant, cum Pilato damnabuntur. Mortem enim (ait Gratianus distinct. 83.) languentibus probatur infligere, qui hanc cùm posit, non excludat. Quo circa omnes qui aliter sciunt ac faciunt, spiritualis sunt Pilatus, qui pro qualitate facti Iesum Christum nunc in suo corde flagellant, nunc spinis coronant, nunc tradunt crucifigendum. Quid autem flagellare, quidque spinis coronare & cruci suffigere designet, spiritualiter in sequenti parte aperiemus.

II. Alter locus ex tribus propositis est de verbis Christi ad Pilatum, quæ duo in se continent, nobis cognitu maximè necessaria. Prius est, quod dicit regnum suum

non

non esse de hoc mundo, id est, se non quærere terrena aut mundana, sed gloriam Dei & nostrûm omnium salutem. Nam etsi totus mundus & omnia, quæ in eo continentur, sunt ipsius, vtpote per quem sint facta, tamen vt patri obediret, nosque DEO lucrifaceret, se ad extremum vsque exinaniuit, forma serui assumpta, in qua nullum, vel cogitatum, vel verbum, vel factum propter se suscepit vnquam, iuxta illud: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Et Mattheus 20. capit. Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam pro multis, &c. Imò qui nobis perfectè obedientiam, aliásue virtutes reuelâsset, si vel leuiter impegisset in quoquam, nec in vniuersum patris voluntatem perfecisset, An non, tum culpa ipsum redarguisset doctorem, & commodè illud retorqueri potuisset in eum: Medice cura teipsum? Iam verò, si IESVS Christus sua propria ob gloriam Dei & Ecclesiæ ædificationem, reliquit, quantò magis decebit nos aliena nomine eiusdem Dei deserere, nec in istis tanquam nostris gloriari, nobisque ex hisce inseruire?

uire? Quæ enim hîc habemus talenta, nostra mancipi non sunt, sed in tempus nobis commissa, & ideò commissa, vt exactißimam de his olim reddiderimus rationem. Maximè igitur nos attingit hoc elogium, & est quasi proprium Christianorum, vt cum illo verè dicamus: Regnum nostrum non est de hoc mundo, id est, non regnat in nobis, vel Iudas, vel Caiaphas, vel Pilatus: Sed habitus huius mundi nobis præterijt, ecce noua facta sunt omnia, tantum quæ sursum sunt sapimus.

Posteriùs autem, quòd dicit: Se in hoc missum à DEO patre in mundum, vt de veritate testetur, pulcherrimè ostendit finem ipsius incarnationis: In hoc enim potißimùm assumpsit humanam naturam, nobisq́ue prædicauit, & pro nobis passus est, vt virtutum omnium veritatem proferret in lucem, atq́ue in se perpetuò easdem lucentes posśideret, iuxta illud: Nonne oportebat Christum hæc pati, & ita intrare in suam gloriam? Sed nunc perniciosè admodum imaginantur Lutherani, eum scilicet ideò descendisse de cœlo hominemq́ue factum esse, vt eiusmodi merita per nescio quam

solam

ſolam fidem ſibi nihil boni operantibus imputentur: cùm tamen nec ipſius ſolius fidei nec iſtius portentoſæ imputationis vſpiam fiat in ſacra ſcriptura vlla mẽtio. Verùm de his in peculiari libro ediſſeruimus. Satis eſt nobis hîc, vt ſciamus ex ipſius Ieſu Chriſti ore, eum in hoc natum & ad hoc veniſſe in mundum, vt teſtimonium veritati perhibeat, nõ vt nos per ſolam fidem à bonis operibus redimat atque in peccatis derelinquat.

Tertius locus eſt de conſuetudine Iudæorum, qui ſemper vnum aliquem ex captiuis ſuis dimittebant ad Feſtum paſchatis: quam quidem cœremoniam itidem pulchrè applicaueris ad intellectum ſpiritualem. Nam in hoc Feſto per mortem Chriſti, vt ſuprà declarauimus, patefactæ & in lucem productæ ſunt maximę virtutes, ex quarum ſcientia animæ noſtræ poteſtas ſe vel ex peccati ergaſtulis liberandi, vel arctiùs ijſdem obſtringendi: Si per bona opera exonerat ſe iugo peccatorum & ſeruit poſthac iuſtitiæ, Chriſtum dimittit liberum. Vbi em̃ Dominus, ibi libertas: Sin verò perſiſtit contra conſcientiam in ipſis peccatis & repellit à ſe libertatẽ iuſtitiæ, tunc Barrabam,

id eſt,

id est, diabolum, qui verus latro est, permittit in se liberè grassari & scelerib' ineffabilibus sese polluere. Eoque oportet nos qui cognouimus Christum, nunc vnum spiritualiter dimittere, hoc est, vel liberatos à peccatis Christo seruire atque in Dei gloriam incumbere, vel liberatos à iustitia diabolo, id est, Barrabę homicidę seruire, mundique gloria efferri. Vt enim non possimus duobus dominis simul, ita & neutri seruire nobis impossibile est. Nunc demum habemus potestatem, vel filios Dei, vel diaboli perfectè fieri. Ante passionem Christi nobis sub lege peccati quasi captiuos non licuit quicquam absoluere, nec man' vel ad verè bonum vel malum extendere, iuxta illud: Sine me nihil potestis facere: De plenitudine enim eius nos omnes gratiam pro gratia oportet accipere. Alióqui in peccatorum carcere pereundum nobis est. Per suam igitur passionem maximas patefecit virtutes, quibus anima à tænebris ignorantiæ: per resurrectionem autem impertit spiritum sanctum, quo corpus ab infirmitate carnis vindicatur & asseritur. Proinde sicut Iudæi olim præposuerũt Barrabam, hoc est, gloriam & sensum carnalem qui

occidit ac damnat nos, ipsi Iesu Christo, id est, gloriæ Dei & sensui spirituali, ex quo iustificamur: ita quoq; maxima ex nobis multitudo, etiam nunc affecta est, qui malunt bonos dies hic cum diuite epulone ad tempus videre, quàm iugum Christi commodum & suaue à peccatis liberati subire. Hinc & illud Petri ad nos haud iniuria dici potest: Vos sanctum & iustum negastis, petijstisque virum homicidam donari vobis: Autorem verò vitæ interfecistis, &c. Omnes enim qui post Christi cognitionem carnalia sapimus contra conscientiam (Barraba dimisso)Iesum Christum occidimus & trucidamus.

QVARTAE PARTIS Textus.

I. TVnc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit.

II. Et Milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius.

III. Et veste purpurea circumdederunt eum.

IIII. Et veniebant ad eum, & dicebant: Aue

Rex Iudæorum, & dabant illi alapas.

Exiuit ergo iterum Pilatus foras,& dicit eis: Ecce adduco eum vobis foras, vt cognoſcatis, quia nullam inuenio in illo cauſam. Exiuit ergo Ieſus foras portans coronam ſpineam & purpureum veſtimentum, & dicit eis: Ecce homo. Cum ergo vidiſſent eum Pontifices & Miniſtri clamabant, dicentes: Crucifige, Crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos & crucifigite: Ego enim non inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus,& ſecundum legem debet mori, quia filium dei ſe fecit. Cùm ergo Pilatus audiſſet hunc ſermonē, magis timuit: Et ingreſſus eſt in prætorium iterum,& dicit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Neſcis, quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi datum eſſet tibi deſuper: Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. V.

EXPLICATIO.

Etsi hoc in loco per multa ſcitu haud indigna contineãtur dogmata, tamen ne modum compendij excederem⁹, viſum fuit nobis, quinque duntaxat Deo aſpirante iam explicanda aſſumere. Primò, quidnam ſit ſpiritualiter flagellare Chriſtum. Secundò, quid ſpinis coronare. Tertiò, quid purpureis veſtibus induere. Quartò, quid cum impactis alapis Ieſum ſalutare regem Iudæorum. Poſtremò, quid ſibi velit verbum Chriſti ad Iudæos, dicentis: Ecce homo.

1. pars quid ſignificet flagellare. Flagrum igitur ſeu flagellum diducitur à flagrando, quòd carnem percuſſam faciat flagrare: Nec eſt pœna capitalis aut extrema, ſed quaſi caſtigatio & animaduerſio quædam in eos, qui non commeruerant, vt capite plecterentur. Vnde Pilatus (teſte Luca) dicit, ſe nihil in Chriſto inuenire morte dignum, ob quod ſe velle emendatum, id eſt, flagellatum dimittere, &c. Ex his intelligitur, quinam ſint Ieſu Chriſti flagellatores, nempe qui ad exemplũ Pilati faciunt malum, vt eueniat bonum. Pilatus probè nouerat Chriſti innocentiam, & tamẽ in gratiam pontificum flagris eum afficit. Ergo quatenus

nus ad hoc, peccauit: Sed quoniã ex proposito bono, nempe vt Christum eriperet & vindicaret è cruentis Iudæorũ manibus, idcirco habet aliquam boni speciem, nec est peccatum simpliciter mortale, cuiusmodi Iudæ proditio, aut etiam Caiaphę falsorũ testium productio. Omnis ergo qui aliq̃d vel dicit vel facit, contra, quàm in animo sentit, maioris commodi, boníue gratia, is Christum flagellat. Ad hanc cohortem pertinent illi potissimùm, qui post factum dicunt: Non putâram. Est quidem veniale, semel atq; iterum commissum; sicut etiam eiusmodi flagellorum plagæ vna atque altera sanabiles sunt. At si sæpius iterantur, fiunt mortalia peccata, quemadmodum idem pulchrè ostendit flagellatio. Qui em̃ supra modum verberatur, tam occidetur, quàm qui gladio aut securi.

Quæ autem sunt spinæ, quibus caput, id est fides in Christum (hic enim est corporis Dei spiritualis caput) redimitur, clarè discimus ex parabola de seminatore, Luc. 8. vbi traditur semen, quod à spinis erat exceptum, enatum quidé creuisse ad iustam sui magnitudinem: Sed exortis simul spinis suffocatum absque fructu proue- II. *Locus de spinea corona.*

prouenisse. Ergo quicunq; verbum Dei audiunt, auditum accipiunt, in accepto crescunt: Sed propter huius vitæ curam & sollicitudinem voluptatesq; carnis nihil fructificant, ij spinis coronant Iesum Christum. De his sic ait Apostolus, Galat. 3. Adeón stulti estis, vt cũ spiritu ceperitis, nũc carne cõsummemini? Et Baptista, Math. 3. Facite fructũ, inquit, dignũ pœnitentia. Alióqui vt arbor sterilis quã mox excidemini. Securis enim iam pridem posita est ad radicem.

III. Tertius locus est de veste purpurea, qua induerunt Dominum nostrum. Hęc designat haud dubiè hypocritica ista opera, quibus defraudamus & circumuenimus fratres simpliciores. Nam vt vestimentis nos tegimus contra iniuriam tempestatum & ornamus nos, ne quid turpe in corporibus nostris appareat, ita & isti hypocritæ ouina pelle cohonestãt se, vt sub tali pietatis prætextu simplicibus pro sũa libidine imponãt. Præ se pręclarè ferunt Dei gloriam & proximi ędificationẽ, cùm interim nihil nisi propriã aucupentur gloriam, & aliorum damno suum augeant commodum. Ob quod & hæç vestis est purpurea, vtpote sanguine inno-

innocentum, viduarum & pupillorũ tincta & cruentata, quemadmodum & istius purpurati epulonis, Lucæ 16. Qui itaque hoc scelere fuerunt hactenus obstricti, acta pœnitentia ad Dominum reuertantur, tum non modò pœnam quæ istiusmodi parricidis parata est declinabunt & effugient, verumetiam à Deo insuper vestitu nuptiali donabuntur.

Eorum verò, qui alapas impingendo, salutant Iesum Christum Iudæorum Regem, haud parũ multi hac nostra tempestate passim existunt. Vbiq; enim locorũ in conuiuijs, in compitis, in tonstrinis & balneis garriunt quidẽ euangelium Dei, verbisq; magnificis iactant Iesum suũ regem, suum saluatorem & redemptorẽ salutantes, &c. Sed quoniã re ipsa, opera & factis eundẽ penitus totũ pernegãt, adeò vt etiã in malitia instar Sodomitarũ glorientur (apertè eñ de se prędicant, qđ nil nisi peccent, nec aliud quicq̃ pòssint) idcirco hac ipsa salutatione simul impingũt ei alapã. i. arguũt ipsũ mẽdacij: Seruũ eñ, qui fidẽ in bonis sibi cõmissis nõ pręstat Dño, nec qđ is præcepit exequit̃, necesse est vel ludibrio habere suũ Dominũ, vel ꝓmissionib' ipsius parũ fidere. Alióqui

IIII. *Locus de salutatiõe.*

ſi eas verè crederet, haud dubiè, vt præceptum ſibi eſt, faceret. Qui autem Domini ſui verbis diffidit, is mendacij eum inſimulat. Proinde tota ſolius fidei turba hoc modo Ieſu Chriſti caput demulcet: Glorioſiſsimis atque magnificentiſſimis verbis ſalutant illum quidem ſuum regem, ſuum ſeruatorem, ſuũ redemptorem: Sed ſcelerum interea peccatorumque colaphis reddunt totum caput eius tuber.

V. Quintus locus, Iam ſupereſt vt Ieſu Chriſti verberibus, ſpinea corona, veſte purpurea inſigniti Regis Iudæorum vocem miſerabilem ſanè omnibus mortalibus conſideremus. Tali enim habitu ornatus in prætorio, exit foras & ſuum populum hiſcè verbis affatur: Ecce homo. Perinde ac ſi dicat: Ecce tibi pretium, quàm carè vos à peccatis, mihi redemi, non auro, non argento, non vllo ęre, quo ipſi veſtros comparatis ſeruos, ſed meis ipſius vûlneribus largiq; ſanguinis profluuio, quo ſanè nihil nobis, vel priùs, vel cariùs eſt. Vnde viciſsim à vobis haud obſcurè intelligitur, quantò plura & maiora & excellentiora, perfectioraque officia vos mihi, quàm veſtri ſerui vobis

præ-

præſtare debetis. Si Dominus aliquis vibicem aut leuem punctionem accipit pro ſerui ſui commodo & ſalute, nunquid is ad decem pluréſue rurſus in ſuum caput recipiendas iure obligatus eſt? Pręſertim ſi hoc nomine, hoc eſt, ad pugnandum pro ſuo Domino vocatus & conductus eſt, quemadmodũ vos certè omnes eſtis (omnes enim mihi tanquam duci & regi veſtro nomen dediſtis in baptiſmo, vt poſthac ſub ſigno crucis quoad hanc intueamini lucem, velitis pro meo ipſius corpore conſtanter militare) Nunc autẽ cùm iſtis oculis videtis mihi tot tantaſq; acerbas atque lethales plagas pro veſtri redemptione inflictas atq; impoſitas eſſe, redite quæſo tandem ad mentem & illuminamini, nec inſtar mularũ & equorum quibus nullus eſt intellectus, contra rerum naturam belligerate: Sed potius cum omni timore & tremore, vt decet ſeruos, tanto pretio redemptos, veſtram ipſorum operamini ſalutem, cogitantes vos ad hoc vnum à me pręd eſtinatos conditos vocatos & redemptos eſſe, vt eiuſmodi maximam & perfectiſsimam fidem in omni tolerantia & patientia mihi pręſtetis & exhibetis.

Quare si posthac talem Christi effigiē vel sculptam vel pictam intuearis oculis, aut etiam animo complectaris, confestim memoriā & cogitationes tuas excites ad debitum, quantū sit, & quomodo isti benignissimo Domino, qui te apostatam & transfugam tam carè recuperauit ab æterna morte, satisfacias, omnemq́; tuam curam & rationes omnes in hoc defigas, vt & ipse vicissim nihil in posterum sis, vel agitaturus mente vel verbis dicturus vel re facturus, nisi certissimè depræhēdas & scias id illi suisq́; forè acceptum, gratum, commodum, honorificum, gloriosum. Hoc pacto est nobis hęc Iesu Christi imago vtilissimum spectaculum, & quasi tabula seu codex accepti & expensi, ex quo legamus & perspiciamus, quantum & ab ipso acceperimus beneficiorum, & quantum vicissim ipsius nomine tum expendendum, tum præstandum sit.

QVINTAE PARTIS Textus.

t. EXinde quærebat Pilatus dimittere eum, Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis

nis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem cùm audisset hos sermones, adduxit Iesum foras & sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostratos, hæbraicè autem Gabbata. Erat autem parasceue Paschæ hora quasi sexta: & dicit Iudæis: Ecce rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, Tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderũt Pontifices: Non habemus Regem, nisi Cæsarem.

Tunc ergo tradidit eis Iesum, vt crucifigeretur. Susceperunt autem Iesum & eduxerunt eum. Et baiulans sibi crucem & exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locum, hæbraicè autem Golgatha. II.

Vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Iesum. III.

EXPLICATIO.

IN hac quinta parte docemur de Pilati sententia contra Christum, vt suffigeretur cruci, lata, Item quomodo ipse suam ipsius crúcem à Iudæis iniectam portârit, sitque in medio latronum suspensus & cruce af-

ce affectus. Ergo tria ſunt nobis hîc præcipuè diſcenda. Primum, Pilati iniquitas. Secundum, quamobrem Ieſus ſuam ipſius portârit crucem. Tertium, eſt de pœnitentia alterius latronum.

I. Locus. Quòd igitur Pilatus conſcientiam & quidem peccato pollutam denotat, ſuprà eſt oſtenſum, & ſicut ibi quando flagellabat Chriſtum, aut ſpinis coronabat, veniale: ita hîc mortale & peccatum in ſpiritum ſanctum figurat, vt ſic in illo omnis cõpleatur iniquitas & peccatum. Abs que iudicio enim conſcientię nullum eſt aut committitur peccatum, id quod nemo, qui ſaltem ratione præditus eſt, non intelligit. Vnde & eo iudice oportuit Ieſum Chriſtum omni cruciatuum genere affici, nec potuit vſquam iuxta ſpiritum vel flagellari vel ſpinis redimiri vel crucifigi, niſi ſub hoc Pilato, id eſt, à tali conſcientia. Nam qui neq; bonum tenet neque malum, nec verũ nec falſum cognoſcit, ſicut bruta animantia aut pueri & ſtulti, hi nec verè peccant nec verè agunt ſecundum virtutem, iuxta illud Ioan. 15. Si nõ veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: Et capit. 9. Si cæci eſſetis, peccatum non haberetis: Nunc verò

verò dicitis, quia videmus, idcirco, peccatum veſtrū manet. Qui enim ex ignorantia inuincibili peccant, hi vt nondum habent legem: ita & peccatum eis non imputatur, Roma. 5. præſertim ſi ſint baptiſati & in Eccleſiam Chriſti recepti. Sed de his alibi plura.

Ea propter qui ob priuatum commodum gloriámue inanem aliquid agit contra Ieſum Chriſtum, id eſt, apertam, ſibique patefactā veritatem (Chriſtus enim veritas eſt) is induit perſonam Pilati, & cum eo, niſi reſipiſcat, in perpetuū damnabitur. Nam etſi ex varijs (vt ſuperiùs dixi) circūſtantijs depræhenderat Chriſti innocentiam, tamen ne Cæſaris mortalis incurreret indignationem, hoc eſt, officium præſidis aut proconſulatum amitteret, maluit iniquæ ſententiæ pontificum ſubſcribere & inſontē morte crudeliſsima condemnare, quàm veritati à conſcientia ſibi dictatæ accedere & iuſtè iudicare. Quatenus igitur ad verbum nobis reuelatum tam peccauit, cæteris paribus irremiſsibiliter, quàm vel Iudas vel Caiaphas, dico autem cæteris paribus. Quia is, qui commoditate aliqua honeſta coactus aut impulſus edit facinus, etſi hac

causa remota, id nunquam per se commisisset, sicut Pilatus, qui certè absq; pontificum importunitate Christum nunquã adiudicasset morti: tamen quoniam initium agendi penes ipsum fuit, & in sua potestate habuit vel crucifigendi vel dimittendi illum, ideò in re parum aut nil interest, quanquam ratione facti seu finis ab istis dissideat. Iudæ enim proditio & Caiaphę falsum testimonium simpliciter mala sunt & fugienda. Pilati autem peccatum ex mixtis actionibus videtur, vt qui propter Cæsarem suum Dominum & item ob honesti officij retentionem sustulerit eum, quem pontifices atq; adeo totus populus (quanquam falsò) accusabãt tanquam Regnum affectantem. Hinc Christus ait: Qui me tibi tradidit, maius habet peccatum, & ob hoc etiam grauiùs punietur à Deo. Quia, vt fideles inter se different iustitiæ meritis in vita altera, sic & discrimen erit inter peccatores & infideles, vt alij alijs acerbiùs excrucientur in inferno.

Quicunq; ergo, posteaquã Christum cognouit, vincitur & superatur hoc Iudęorum & mundi elogio (Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, id est, facit ma-

lum

lum vt eueniat bonum contra conſcientiam) is eſt Pontij Pilati gregalis, & hic oportunè cõmonefit pœnitentię, vt poſthac iſti ſceleſto affectui, nõ Pilato externo, ſicut hactenꝰ, maledicat (ſi modò paſſionem Chriſti velit cum ſua audire ſalute) Quid alióqui tibi proderit hinc Pilati iniquitaté, iuxta hiſtoriã, perdidiciſſe, & tui grauiſsimi peccati interea ſecurè obliuiſci? Qui extra eccleſiã ſunt, hos iudicabit Dñs, nec eſt noſtrũ iſtos vel damnare vel iuſtificare, de qua 1. Cor. 5. & Rom. 14.

Alter locus de cruce, quam haud dubiè nobis Chriſtus ideò pertulit, vt inde diſcamus & nos ſuam quenquã poſt ipſum pari, aut potius maiori obediẽtia portare. Alióqui ſerui fidelis nomen tueri nequimus, iuxta illud: Qui non baiulat crucem ſuã quotidie & venit poſt me, non poterit meus eſſe diſcipulus. Item, Gal. 5. Qui Chriſti ſunt, carnem crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Qui enim non compatiuntur, non conregnabunt nec conglorificabuntur. Porrò crucẽ appellat vniuſcuiuſque vocationem ſeu talenta, quæ à Deo ſua quiſque in tempus accepimus, vt in ijs eiuſmodi præſtemus fidẽ, quæ ad Dei tribunal ſubſiſtere queat, II.

hoc

hoc eſt, maximam, quæ ſimul affectus ſimul concupiſcentias omnes in nos mortificat, ex quo & meritò crux vocata eſt. Admodum enim durum plenumq; cruciatibus eſt ſeruo, omnia agere, dicere, pati, perferre ob ſui domini gloriam & ſe ſibi ſuiſque quaſi alienum imò mortuum eſſe. Nec igitur quicquam inter ſe differunt, baiulare crucem, facere ſuum officium, præſtare fidẽ, &c. niſi quod duo poſteriora aliquantò latiùs pateant & philoſophos quoq; attingant. Crucem autem portare propria phraſis eſt ſcripturę, quam ideo, vt dixi, ponit & vſurpat, vt tu tibi carnique ſis crucifixus ac mortuus, vtque poſthac tuam voluntatem prorſus neſcias, ſoliq; Deo præſtes obedientiam. Vnde cernitur Lutheranos, qui ſeparant crucem à fide, ipſam Chriſti fidem abijcere & è medio tollere. Quandoquidem ille ſeruus à me verè iudicatur fidelis, qui mecum portat crucem, id eſt, meam gloriam etiam cum ſua ignominia quærit & promouet.

Porrò, alij Euangeliſtæ tradunt quendam Simonem, patrẽ Alexandri & Ruffi è rure profectum, à Iudæis adactum fuiſſe, vt tolleret ſeu portaret crucem Ieſu, quod

quod idem in ſpiritu veriſsimũ eſt. Nam cùm Ieſus ſit caput, quod ſenſum & motum ſuggerit corpori ſpirituali, non incommodè dici poteſt, onus, quod corpus portat, ipſum caput portare. Quippe cùm caput in toto corpore, tanquam in ſuo regno dominetur, & omnia efficiat. Eſt enim citra dubitationem Simon ille figura Eccleſiæ, quæ Domini crucem per ſpiritum poſt ipſum perpetuo baiulat, id quod & nomen & deſcriptio pulchrè informat. Nam Simon eſt hæbraicè, obedientia, in qua certè viuit Eccleſia. Deinde cognominatã Cyrenæus ἀπὸ τοῦ κυριεύειν, vt opinor, id eſt, à dominando. Quia patientia vincimus omnia, contraque hoſtium noſtrorum impetum euadimus facilè ſuperiores. Poſtremò, quia habet duos filios, Alexandrum & Ruffum, id eſt, animam & corpus, quibus ambobus nũc portat & glorificat Deum, iuxta illud, 1. Corinth. 6.

III. Poſtremus locus eſt de duobus Latronibus, vtrinque cum Chriſto crucifixis, in quorum vno diuitias ſuæ immenſę erga nos miſericordiæ aperuit Deus & reipſa comprobauit, quod alibi nobis per ſuos ſeruos, tum prophetas, tum apoſto-

los promisit & patefecit. Ita enim apud Ezechielem cap. 18. concionatur: Quare moriemini domus Israel, quia nolo mortem morientis, dicit Dominus: Reuertimini & viuite. Item 2.Pet.3. Deus, inquit Apostolus, patienter agit propter vos, vt qui nolit quenquã perire, sed omnes ad pœnitentiã reuerti,&c. Quid autẽ sit pœnitentia, ad quã nos inuitat Deus, ex græca μετανοια satis clarè explanatur. Est enim composita, ἀπὸ τῆς μετα καὶ τοῦ νοῦ, id est, à præpositione trans, & à mente q. d. transmentatio seu renouatio mentis, quã sanè eleganter describit, vt omnia Paulus Rom. 12. vbi ait: Nolite confirmari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit volũtas Dei bona & beneplacens & perfecta, &c. Et Ephes. 4. Vos in Christo edocti estis deponere secundũ priorem conuersationẽ, veterem hominẽ, qui corrũpitur secundum desideriũ erroris. Renouamini spiritu mẽtis vestræ, & induite nouũ hominem, qui secundũ Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Itẽ Colos. 3. Nolite mẽtiri inuicẽ, expoliantes vos veterem hominẽ cum actib⁹ suis, & induentes nouũ, qui renouatur in agnitionẽ Dei secun-

ſecundum imaginẽ eius, qui creauit eum, &c. Ergo vera pœnitentia, quæ nos Deo reconciliat, iuſtoſq; efficit, verſatur iuxta Apoſtolũ, in mortificatiõe peccati & ſpiritus viuificatione, vt poſthac cœleſtis imaginem geſtemus, ſicut hucuſque terreni hominis geſtauimus imaginem.

Ad hanc autem pœnitentiá alij citius alijs vocantur, prout Deo placet, & ſibi glorioſum eſt, ſicut luculenter docet parabola de operarijs in vineam, Matth. 20. Quibus prima ſtatim luce offertur verbum veritatis (quemadmodum certè nobis, qui quaſi vnâ cum matris lacte Chriſti fidem imbibimus) hos oportet æſtum & pondus diei portare, & ſuſtinere vſque ad ſuæ vitæ veſperam: Alióqui ſi volunt murmurare contra patrẽfamiliâs, id eſt, ſuum laborem negligere, nec illud, ad quod conducti ſunt, munus complere. (Id enim ſpiritualiter ſignificat murmurare, nempe DEO nolle obedire) Sed ocioſi ac deſides, per neſcio quam fiduciam miſericordiæ ſolamque fidem expectare, donec plures, vel hora tertia, vel ſexta, vel nona, vel etiam vndecima conducantur, cum quibus & ipſi nihil laborando, ęqualem mercedem recipiant, &c.

tum profectò ſemetipſos decipiāt & meritò damnabũtur, ſicut ibidem ſatis perſpicuè à Chriſto docemur: Deus ẽm poteſt in ſuis rebus facere quod vult, abſq; vllius contradictione. Nec tantum habet iuſtitiam maximam, quam nobis vult cognitam, ſed etiam miſericordiam ſeu benignitatẽ maximam, quam eandem vult à nobis in gloriā perſpectam. Illam quidem reuelat in te, quem ſummo diluculo conduxit in vineam, dum ipſi maximā in bonis commiſsis fidem præſtas. Hanc verò patefacit per eos, quos ſerò & in extrema ætate vocauit, dum pari gratia & merito, cæteris paribus eos dignatur. Ne igitur ſit oculus noſter malus, quia ipſe bonus & benignus eſt. Vnuſquiſque in ea, qua vocatus eſt (ait Apoſtolus) vocatione permaneat: Si hora prima, ne expectet tertiam, aut ſi hac illuminatus & conductus eſt ad obedientiam, ne reſpiciat ad ſextam nonámue: Tempus enim breue & contractum eſt, dieſque mali, vt & occaſio, ſi qua offerretur, redimenda eſſet, non temerè, ſicut non inſaniunt, amittenda & perdenda.

Nam vulgo ad exemplum latronis, qui velut vndecima aut tardius vocatus eſt, refe-

referunt modú iustificandi: Quasi & ipsi per solam oris confessionem & nudam in misericordiam, Dei fidutiam, absque operibus sui ministerij saluari possent, etsi vel hora prima, vel tertia, vel sexta nó vt ille vix demum in fine vitæ suæ conducti, & gloria Dei illuminati essent. Sed quæ nam (obsecro) fuisset dementia, si primi cessassent à labore, donec & extremi, qui vndecima hora conducẽdi erant, accessissent? Num putas istos à Domino fideles, iustosque seruos fuisse iudicatos? Ecquid est aliud γογγύζειν, id est, murmurare contra Dominum, quam nec eius vocationi acquiescere, nec æstum & pondus diei portare velle: sed ipsius sapientiæ terminum & quasi cancellos quosdã circumscribere? Imaginantur enim nos vno duntaxat modò ac ratiõe coram Deo iustificari, nempe per solam fidem ad exemplum ipsius latronis: Quod profectò nihil aliud est, quam dicere & asseuerare omnes vna hora, id est, vndecima, & nullos prima luce, vel tertia, vel sexta, vel nona hora conductos esse: Imò vt veriùs dicam, Deo sapientiam atque adeò omnes virtutes, prꝫter solam misericordiã, eamque vitiosam eripere & tollere. Nam quî

poteſt ille paterfamiliâs cenſeri prudens aut ſapiens, qui ſuam vineam non excolat tempore oportuno, ſed iam facta veſpera demum operarios conducat? Aut qui poteſt idem tueri nomen iuſtitię iuſtíue iudicis, niſi ſit quædam vocationum & miniſteriorum differentia, ſecundum quam vnicuique, prout meruit & laborauit, tribuat? Certè ſi omnes ad exemplum latronis abſque bonis operibus iuſti ſumus & alieni meriti imputatione, ſequitur & iuditium, & iuſtitiam è medio ſublata eſſe. Quid enim tum ſeparabit nos inuicem, aut reliquum erit Deo, quod iudicet in nobis, ſi opera non iuſtificent, nec alium ab alio diſtinguant? Nam quatenus ad naturam attinet, omnes ſumus pares ex vno Adamo facti: Officijs tantùm variamus, & ſumus diſpares.

Quamobrem ſicut fructus non tam formant ipſas arbores, vt ex his vel bonæ vel malæ ſint & dicantur, quam etiam eaſdem diſtinguunt inter ſe, vt aliæ alijs vel peiores, vel aliæ alijs meliores vſurpentur: ita & nos à ſuis quiſque fructibus ſeu operibus, non ſolùm boni & mali, ſed etiã vel meliores vel peiores, itemque optimi aut peſsimi iudicemur: quũ

aliâs,

aliâs, quatenus ſcilicet ad ſubſtantiā, nulla prorſus ſit inter nos varietas aut diſsimilitudo, quemadmodum & inter arbores. Abſque fructu enim aut vſu neutra eſt vel melior vel deterior altera. Verùm de his copiosè diſputauimus ſuo loco. Vnum pios lectores velim admonitos, vt ſciant eiuſmodi exempla nequaquā nobis pręſcripta tanquam ſpeciem et exemplar, quod imitemur aut cui nos conformemus, ſicut Lutherani inſaniunt: (Ad hoc enim nobis perſona Ieſu Chriſti deſeruit et à Deo miſſa eſt) ſed potius vt gratiam et miſericordiam Dei ergò nos inexhauſtam prædicent atque amplificent, quæ quidem tanta eſt, vt ne illis quidem, qui vndecima hora conducti ſunt, aut iam in agone mortis verſantur, prorſus deſperanda ſit. Deus enim omnipotens poteſt alium ſerò alium bene manè vocare in ſuam vineam, et hunc ſine operibus, illum per opera prout ſibi expedit iuſtificare, nec eſt vlla definita regio bonitati aut ſapientiæ ipſius conſtituenda aut determinanda.

SEXTAE PARTIS
Textus.

SCripſit autem titulum Pilatus, & poſuit ſuper Crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. Hunc ergo titulũ multi Iudęorum legerunt, quia prope ciuitatẽ erat locus, vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum hæbraicè, græcè, latinè. Dicebant ergo Pilato Pontifices: Noli ſcribere Rex Iudęorũ, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum. Reſpondet Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.

EXPLICATIO.

ADmirabilis eſt Dei patris ſapientia & bonitas, qui opera ſua cuncta tam ordinatè diſponat atque diſpenſet, vt non modò ipſe gloriam, verùm etiam nos animarum ſalutem conſequamur, ſi modò vt hinc edocti eius voluntatem fecerimus. Quippe cùm nemo poſsit amplius prætendere ignorantiam, quaſi ſibi non ſatis apertè conſtitiſſet de ipſius voluntate, cùm adeò prope nobis adſit, vt etiã in ipſis irriſionibus & ludibrijs totũ ſalutis noſtræ negotium cõtineatur. Nam hoc certum eſt Pontium Pilatum, quiſquis fuit ex ironia

in odium pontificum, qui nescio quem regem & liberatorem somniabant, hunc cruci Iesu Christi titulũ imposuisse: Perinde ac si ad istos dicere voluisset: Vos Pontifices & Scribæ expectatis Messiam & Regem, qui vos è Romani Cæsaris potestate sit erepturus, ecce hic habetis illũ vestrum regem inter latrones exaltatum, &c. ob quam rem & ipsi pontifices cupiunt titulum mutari, ne eiusmodi ignominiæ nota sibi inuratur. Verùm enimuero vt iste titulus erat ex instinctu diuino conscriptus: ita amplius mutari nõ potuit. Quod semel Deus decreuit, id manet ratum, nec vlla ope aut cõsilio humano fiet irritum.

Quanquam igitur Pilatus animo irridendi hunc, vt dixi, titulum publicarit, tamen totum euangelium & redemptionem nostram in se complectitur. Nam primùm in eo positum est nomen Iesus, &c. quod quid significet angelus, interpretatur Matth. 1. Vocabis, inquiens, nomen eius Iesum: quia hic saluum faciet populum suum à peccatis suis, &c. Nam fons omnium peccatorum, & item acerbissimus iuxta ac pestilentissimus morbus est Dei ignorantia, cui quoniam nul-

la alia creatura siue in cœlis siue in terris mederi potuit, sicut suprà in prolegomenis ostensum est, quã Iesus Christus, Deus & homo, verus animarũ medicus, idcirco iure suo hoc nomine sibi assumit & vendicat, vt is sit & vsurpetur solus sui populi, vt creator ita & saluator & redemptor. Nisi em̃ idem qui creasset nos, etiam suo verbo recreasset, sed per alium quempiam nobis præstitisset hanc à peccatis liberationem, tum magnam suę gloriæ portionem amisisset, quod est contra illud: Gloriam meam non do alteri.

Vnde per hoc nomen Iesus non iniuria sacerdotium spirituale intellexeris, de quo & Dauid meminit: Tu (inquiens) es sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quia licet omniũ legalium sacerdotium sit officium cõmune, vt doceant populum ea, quæ ad Dei cultũ pertinent: tamẽ quoniã hoc secundũ alium ordinẽ, .i. legem carnalem vt mundanũ faciunt, ideo imperfecti sunt doctores, nec possũt suo verbo cõscientias serenare, quẽadmodum disertè testatur Apostolus, Heb. 7. Reprobatio, inquiens, fit pręcedẽtis mandati, propter infirmitatẽ eius & inutilitatem: Nihil em̃ ad perfectum adduxit lex. Item cap. 9. Hoc, inquit, significante spiritu

ritu ſancto, nondũ manifeſtatam eſſe ſanctorũ viã adhuc priore tabernaculo habente ſtatũ, quæ erat ſimilitudo temporis inſtantis, iuxta quod munera & hoſtię offeruntur, quæ nõ poſſunt iuxta conſcientiam perfectum facere cultorem, &c.

Chriſtus autẽ, qui eſt ſacerdos ſeu doctor ſecundũ ordinẽ Melchiſedech, ſublato priori ſenſu carnali, per paſsionẽ ſuam manifeſtauit nobis illã ſanctorũ viam .i. maximarũ virtutum theſaurũ aperuit, & in lucẽ produxit, quarũ ſcientia ipſi verè liberamur à peccato, & cõſcientiæ pax introducit, ſicut idem ibidẽ ſcribit Apoſtolus: Sanguis (inquiẽs) Chriſti, qui per ſpiritũ ſanctũ ſemetipſum obtulit immaculatũ Deo, emũdauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendũ Deo viuenti, &c. Ecce tibi hîc luculenter vides, & quomodo te ſaluarit medicus Chriſtus à morbo ignorãtię, & quare nos ſuo ſanguine redemerit à peccatis, nempe vt poſt hac ſeruiamus Deo viuenti, nõ legi carnali aut mundo, ſicut hactenus à nobis factum eſt, cùm Dei voluntatẽ ignorabamus. Huc pertinet illud, Matth. 23. Ne vocemini Magiſtri, quia Magiſter vnus eſt Chriſtus. Item, Ioannis 13. cap. Vocatis me Magiſtrum & Dominum, &

bene dicitis: Sum enim. Quia ſicut huc-
uſque nemo in Eccleſia Dei hoc nomen
Ieſus ſibi arrogauit, aut in baptiſmo eſt
paſſus ſibi id imponi, ita & hic ſolus eſt
noſter verus ſacerdos, verus Rabbi, verus
magiſter & Dominus, cuius ſcientia inte-
riorem hominem iuſtificat & nos ad vi-
tam illuminat æternam, iuxta illud: Ioan-
nis 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcát
te ſolum verum Deum, & quem miſiſti
Ieſum. Item Eſaię 53. In ſcientia ſua iuſti-
ficabit ipſe multos, &c. Quare ſicut pæda-
gogium præcedit forum & progymnaſ-
mata aciem, theoritica practicā: ita opor-
tet Ieſum prius ad nos in carne venire, pa
tris voluntatem enarrare, & nos docere,
quam ſpiritus ſanctus, qui nos in omnem
duceret veritatem, mitteretur, ipſique
Chriſtiani & Nazareni veri appellare-
mur.

II. Secundum igitur in titulo eſt Nazare-
nus, quo eleganter alterum Ieſu Chriſti
officiū adumbratur. Nam ſacerdotis mu-
nus non tantùm in docendo, de quo iam
diximus, verſatur, verumetiam in ſacrifi-
cando & victimis mactandis, tum pro po-
puli, tum pro ſuijpſius peccatis conſiſtit.
Eſt autem ſacrificium duplex, veteris &
noui

noui teſtamenti. Veteris teſtamenti victimæ peragebantur pecudibus: quia ſicut tum Iudæi ſeruiebant pro terra ſancta & reb' terrenis, ita & beſtias terrenas, id eſt, opera mortua & orationes mortuas pro peccatis Deo offerebant. Nam qui orat Deum, vt propter hanc vitam det ſibi panem corporalem aut alia bona, is certè nihil aliud petit, quã habet beſtia, necdum eſt ſeruus Dei æterni: ſed rerum creatarum & ventirs corrumpẽdi mancipium. Chriſtianus autem, vt eſt ſpiritualis, ita quoque alium cultum præſtat Deo, nempe rationalẽ, vt poſt hac ſua ipſius membra ſiſtat ſancta, accepta & viuẽtia. Quod quidem fiet, ſi tibi carniq; mortuus poſt hac Dei inſeruias honori, ſicut hucuſque ventri tuo proſpexiſti. Nec oras amplius in tuo nomine, vt ſcilicet ipſe bene viuas, ipſe ſis ſanus & diues, ſed in Dei nomine, vt illius gloriam, tua ſanitate & diuitijs, propagare & illuſtrare poſsis.

Qui igitur ex doctrina Ieſu Chriſti ita eſt inſtitutus, vt nũc veteri homini, quatenus ad legem mentis, omnino ſit mortuus, id eſt, non tantùm à peccatis ignorantię & alijs redemptus, ſed etiam ſcientia omnium virtutum ſpiritualium imbutus

butus & exornatus est, is dicitur Nazarenus, id est, Deo consecratus & separatus à mundanis concupiscentijs. Nam etsi ex Christi verbo & exemplo didiceris maximas virtutes, quas suprà demõstraui, tamen nisi tuo priori affectu, carnaliq; voluntati simul moriaris, nihil tibi ꝓderit Christi vel aduentus vel passio. Sicut eñ necesse est (verbi causa) vt ancilla abs te ad certũ ministerium conducta, priorem sensum & voluntatẽ, quã de suo cõmodo hacten⁹ habuit, deponat & abijciat (Alióqui si idem, ꝙ antea sentiat, tibi profectò fidem nunquã prȩstiterit) ita & nos nunc Dei voluntatẽ edocti, certisq; ministerijs prȩpositi, deponamus oportet hominem veterẽ, istiq; sensui carnali moriamur & quasi Nazaræi fiamus .i. à nobismetipsis alienemur & separemur. Cæteróqui Deo placere nõ possumus, iuxta illud, Rom. 8. Quia sapientia carnis est Deo inimica. Quare hoc secundũ tituli nomen ex prȩcedente tanquã effectus fluit & sequitur. Nam si Iesus verus salutis Magister nos in carne, quid deceat, erudiuit, tum per spiritũ efficimur Nazareni .i. separamur à terra & prioribus concupiscentijs, reddimurq; apta materia & seges, ex qua glo

tia Dñi poſsit ſurgere, Deo fructificare.

Tertium igitur nomen eſt Rex, quod quidẽ ſe haud ſecus habet ad priora duo, quam perfectio ſeu forma, aut vt clarius dicã, ſpiritus. Nam priora duo nihil proſunt, imò plurimũ abſunt, niſi hoc tertiũ quaſi finis rei acceſſerit. Aut ipſe dicas velim quid iuuat ſeruum, etſi ſuę voluntati mortuus tuam vel exactiſsimè ſciat, niſi & eandem vt ſcit, faciat & exequatur? Quia non eſt ſatis ad fidem, quæ à ſeruo requiritur, vt malum & Domino inimicum omittat, ſed inſuper oportebit eum bonum facere, & præceptũ voluntatem in ſe tanquam in membro Domini habere efficacem. Itaque tertio loco ponitur in ipſius crucis inſcriptione.

Rex ſeu Dominus, quo effectus & vera bona opera deſignantur. Niſi enim eam, quã modò ex morte Chriſti didiciſti, maximam dilectionẽ & iuſtitiã & ſapientiã opere cõpleas, profectò membrũ Chriſti non es, iuxta illud: Eſtote imitatores Dei, Dei inquã, & ambulate in tali dilectiõe, quali Chriſt⁹ nos dilexit. i. in maxima. Ità eñ ipſe nos dilexit, vt cõſtat ex plurimis ſcripturę locis, Ioan. 13. Mandatũ nouum do vobis, vt diligatis vos inuicẽ, ſicut ego III. Epheſ. 5.

dilexi

dilexi vos, id eſt, perfectiſsimè. Matth. 5. Eſtote perfecti, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

IIII. Quarto & poſtremo additur (Iudæorum) quæ vox diſcernit Regnum eius à regno mundano. Nam alij reges & principes carni ſeruiunt & eius gloriæ: Chriſtus autem ipſiuſq; membra ſunt reges Iudæorum, id eſt, ſpiritualium virtutum, quas in gloriã ſolius Dei dirigunt. Quia Iudæi bifariam accipiuntur in ſcriptura: Sunt em̃ externi, quorum laus ex hominibus, & interni ex Deo, de quibus Romanis 2. Ne igitur hîc intelligas eos qui in manifeſto ſunt Iudæi & hominum manib⁹ facti, ſed qui ſpiritu ſunt tales, id eſt, cognitores & effectores diuinarum virtutum. Hi enim ſunt ſacerdotes & reges, ſeu vt Petrus vocat, ſacerdotium regale cum Ieſu Chriſto ſuo capite, & propter eundem communem ſpiritum iure quodammodo vendicant ſibi eiuſdem crucis titulum & inſcriptionem. Ex his paucis arbitror aliquatenus intelligi, quod ſub initiũ de hoc titulo prædicauimus, nempe quod in ipſo totius Chriſtiani hominis curriculum contineatur, & qui iuxta hanc ſuam inſtituit vitam, is profecto fidelis

delis seruus est, & olim emeritus iustitiæ coronam reportabit.

SEPTIMAE PARTIS
Textus.

MIlites ergo cùm crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius. I.

Et fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam. II.

Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta sibi, & miserunt sortem, & quidem milites hæc fecerunt. III.

EXPLICATIO.

DE tribus hîc dicemus. Primò de ipsis militibus qui nam illi sint, qui Iesu Christi vestimenta dissipent, & qui rursus illi, qui legitimè vtantur. Secundò, quare illorum quatuor. Tertiò, quid sibi velit tunica inconsutilis.

1. Locus. Si nihil frustra proditũ est in sacris literis, quis adeò insaniet, vt hanc de militum ludo historiam putet ob nudã & inanem sui cognitionẽ esse prꝗscriptã? Possunt igitur milites, iuxta spiritualẽ intellectũ, bifariam accipi: Vno modo ꝓ doctoribus ijsdemq; vel bonis vel malis. Hi enĩ sꝗpè Christi vestiméta.i. scripturã inter se variè partiuntur: Alij, vt ad se gloria & commodum redeat: Alij, vt ad Deum, de his legimus 1. Timoth. 1. Hoc, inquiens, præceptum cõmendo tibi, vt milites in eo bonam militiam, habens fidem & bonã conscientiam. Item 2. Timoth. 2. Tu igitur, inquit, labora sicut bonus miles Christi, &c. Atq; idẽ vt bonos milites seu doctores separet à malis, cõtinuò subiungit: Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit: Nam & qui certat in agone, nõ coronabitur, nisi legitimè certauerit, &c. Ergo Ioãnes hic verba facit de militibus, qui illegitimè certant, quiq; suũ quærũt, ijs, quæ Iesu Christi sunt, neglectis, de quibus Philip. 2. et 3. Cauete, inquit, canes cauete operarios, cauete concisionẽ. Et paulò post: Multi ambulant quos sꝗpe dicebam vos, nunc aũt & flens dico, inimicos

micos crucis Christi,quorum finis interitus, quorum Deus venter est & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.

Altero autem modo ad vnũquenq; nostrum hæc referenda est historia non solùm ad doctores. Oẽs enim in hoc vocati & constituti sumus à Deo, vt suos quisq; deuincamus &expugnemus hostes. Hinc illæ militares Apostolorũ cohortationes, quibus nos ardẽtissimè concitant ad hoc spirituale ꝑliũ ineundũ. Eph. 6. Quod superest, inquit Paulus, fratres mei: Cõfortamini in dñо & in potẽtia virtutis eius. Induite vos armaturã Dei, vt possitis stare, &c. Itẽ. 1. Cor. 9. An nescitis quòd qui in stadio currunt, oẽs quidẽ currunt, sed vnus accipit brabium. Sic currite, vt comprehendatis. Et Hebræ. 12. Proinde fratres, inquit, abiecto omni onere per patientiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducẽ & consummatorẽ Iesum, qui ꝓ proposito sibi gaudio ꝑtulit crucẽ, ignominia contẽpta & ad thronũ Dei cõsedit: Reputate eũ, ꝗ talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionẽ, ne defatigemini animis defecti. Item. 1. Petri. 2. Charissimi, obsecro vos tanquam aduenas

& peregrinos abstinete à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam, conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod obtrectant vobis, quasi maleficis ex bonis operibus æstimantes vos, glorificent Deum in die visitationis.

Quoniam autem nobis non cum carne & sanguine manus conferendæ sunt, sed cum principibus & potestatibus rectoribusq́ue harum tenebrarum & spiritualibus nequitijs: idcirco in eodem Apostolorum ludo edocemur, à quibúsnam fabris & opificibus comparemus nobis arma ad eiuscemodi potentiū hostium impetum reprimendum atque frãgendum. 2. Cor. 10. Arma, inquit, militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, quibus concilia demolimur, omnemq; altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigimus, omnem intellectum in Christi obsequium. Item Ephes. 6. Propterea accipite armaturam Dei, vt posſitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induite thoracem iustitiæ, calceatique pedes

des in præparationem Euangelij pacis. In omnibus ſumétes ſcutum fidei, quo poſſitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere. Et galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei viuentis, &c. Veri itaque & ſpirituales milites ſunt, qui omnes carnales virtutes, omnes mundanos affectus & cócupiſcentias per fidem in Chriſto Ieſu vincunt, ſpoliant, exanimant, de hijſque triumphant, iuxta illud: Omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum. Et hæc eſt victoria quæ vicit mundum, fides noſtra. Fides enim fundamentum eſt iuſtitiæ, atque adeò omnium ſpiritualium virtutũ, quæ ſunt veri Ioſephi polymita, omniumque Chriſtianorum veſtitus & habitus ſempiternus. Coloſ. 3. Induite ergo, inquit Paulus, vos, ſicut electi, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, &c.

Vnde ſequitur & ècontrario alios omnes, qui hæcce Ieſu Chriſti veſtimenta, id eſt, virtutes & potentias ſpirituales, quas Deus ſuas cuique ſibi in gloriam ad tempus conceſsit, ſordibus perfidiæ polluũt & contaminant, eſſe ex horum militum

grege & numero, qui hic Iesu Christi abs
se in crucẽ acti vestes tesseris lusorijs partientes, in rem suam conuertunt. Nec est in veritate tota huius carnalis vitæ conuersatio & politia ludo dissimilis. Nam sicut lusores non tam iactu tesserarum, quàm etiam obliquis artibus & vafris technis inter sese decertant atq; digladiantur, quid quantumq; rerum expositarum quisq; teneat & adipiscatur, ita & in hac communi vita omniumq́; cõmertijs cernere est, vt quóue iure, quáue iniuria alius aliũ potest de gradu dimouere, sibiq́; rem in medio positã lucrifacere, id totis viribus tentet, struat, affectet, moliatur, suscipiat, perficiat. Quare hic locus patet latissimè & ferè ad oẽs pertinet, qui negotijs mundanis impliciti sunt. Deus dedit sua cuiq; dona & certas virtutes, quibus in Ecclesiæ ipsius ædificationem incumbamus. Has si quis nostrûm transfert ad carnẽ, & sibi suoq́; honori hisce inseruit, hic ex istis heroibus est, qui Iesu Christi vestimenta, id est, dona & virtutes ludo perdunt.

II. Locus Porrò textus habet milites hunc Christi vestitũ in quatuor partes singulas singulis distribuisse: quia sicut quatuor sunt princi-

pes virtutes, ſapientia, iuſtitia, temperantia, fortitudo, quibus Chriſtus, omneſq; ipſius ſancti & membra induti ſunt. (Per ſapientiã enim Deũ cognoſcimus: per iuſtitiam præſtamus ei fidẽ & obedientiã: per temperantiã moderamur nos, vt oĩa fiamus omnibus, & neminem ſiue firmus ſiue infirmus ſit, offendamus. Per fortitudinem deniq; cuncta illius nomine ſuſtinemus, & vſq; ad finem in fide perſeueramus.) Ita è regione quatuor poteſtates & ſpirituales aſtutię hiſce contrarię in vnoquoq; noſtrûm cõſpiciuntur: Calliditas, perfidia, ſuperbia, peruicacia ſeu obſtinatio: Quæ quidem ſi in te dominantur, vt calliditas vincat ſapientiã, perfidia iuſtitiam, temperantiam ſuperbia, & obſtinatio patientiam, tum certò ſcias te horum gregalem & commilitonem. Rectè igitur quatuor ſunt qui domini hæreditatem inter ſe patiuntur.

Cæterùm & tunica incõſutilis, in quam miſerunt ſortem, commodiſsimè poteſt itidem duobus modis intelligi, vt aut ad ſcripturã ſacrã, aut ad ipſas creaturas referatur. Nã natura ita à Deo comparata eſt, vt ſibi ſemper & vbique conſtet, nec vllam, quatenus ad ſubſtantiam, admittit III. Loc'.

varietatem. Sol in capricorno consistens, tam hoc nostro tempore conuertit curriculum suum, & sensim per certos parallelos ascendit in partem diuersam, quam olim ante tria aut quatuor millia annorũ circumlatus est. Idem & in Luna, cęterísque planetis inferiorib⁹ & superioribus depræhéditur, vt siue retroeant siue progrediantur, semper intra suos limites ac fines consistant, nec vnquam temerè euagentur. Sed nunc accedã ad terrena, quæ nobis aliquantò sunt propiora & magis nota. An non lupus tam rapax in hunc diem existit, quàm tempore Christi, cum iubebat ille, vt nobis ab huiuscemodi feris caueamus? Sic & ouis æquè placida & vtilis est. Sus ęquè immunda, Canis ęquè sagax & mordax, vt etiam nunc, si illi des sanctum, in te conuersus laceret. Similiter habent & sensuum expertia, vt poma, pyra, persica, cerasa, quæ suo sapore & qualitatibus hoc anno proueniunt, quibus superiori & antehac semper. Mirifica enim est creatarum rerum contextio, qua aliæ ex alijs semper generẽtur, & Dei sui architecti gloriam illustrent. Vno igitur modo licebit nobis de verbo Dei visibili interpretari hanc tunicam inconsutilem,

ſutilem, de quo Pſalm. 18. Cœli enarrant gloriam eius, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Item, Pſalm. 110. Magna opera Domini exquiſita in omnes voluntates eius, id eſt, vetus & nouũ teſtamentum illuſtrant & erudiunt.

Altero autem modo poterimus etiam audibili Dei verbo, id eſt, ſcripturę ſacrę, & oraculis, quibus præ alijs gentibus Iudæos dignatus eſt Deus, accommodare. Quandoquidem & ſcriptura ſibi nuſquã non conſtat, & artificioſiſsimè contexta eſt à ſummo vſque ad imum, vtpotè vnũ corpus, quod licèt ex varijs membris & prophetis conflatum ſit, tamen propter ſpiritus vnitatem perpetuus omniũ conſenſus eſt, nec vlla poteſt in ipſo reperiri antinomia, ſi modò ducem ſequaris Eccleſiæ Chriſti intellectum. Nam homini carnali, qui ea quæ Dei ſunt, minimè percepit, nihil eſt vel magis inter ſe repugnans, vel minus cohęrens, quam ipſa ſcriptura. Vnde ea nõ tã huic carnali homini apparet quaſi ſcopæ diſſolutæ, ex quibus nihil iuuatur, quàm etiam in ſuam ipſius perniciem detortã interprætatur: quod quidem certè multò deterius eſt, atque ſi nunquam quicquam de ipſa deguſtaſſet

aut auribus percepiſſet. Hoc morbo laborat fermè incurabiliter ſola fides, quæ ſemel è germano & ſpirituali ſenſu egreſſa, non poteſt non pernitioſiſsimè & errare, & alios ſecum in errores horribiles inducere. Attamen licet hactenus gnauiter omniq́; ſerpentis antiqui aſtu molita ſit hanc, ſicut & iſti milites, tunicam Chriſti diſcindere. (Multorum em̃ Prophetarum, Apoſtolorum ſcripta reijcere audacter attentauit) fruſtrà tamen operam ſumpſit, & rem, vt aiunt, actam egit. Quippe cùm oportuerit illud Chriſti implere: Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Manet igitur indiuiſa tunica illa inconſutilis.

OCTAVAE PARTIS Textus.

I. STabant autem iuxta crucē Ieſu, mater eius & ſoror matris eius, Maria Cleophæ & Maria Magdalena.

II. Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum aſtantem, quem diligebat, dixit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.

Poſtea

Postea sciens Iesus, quia iam omnia cõsummata sunt, vt consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas aũt erat positum aceto plenum. Illi verò spongiam plenã aceto hysopo circumponentes, obtulerunt ori eius. III.

Cùm ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est, & inclinato capite, tradidit spiritum, &c. IIII.

EXPLICATIO.

IN hac parte quatuor sunt nobis pręcipuè animaduertenda. Primùm, de cultu parentum iuxta literam. Deinde de testamento, quod erexit Christus cum matre sua charissima. Tertiò, quid vinum mirrhatum, seu, vt Ioannes vocat, acetum, designet. Postremò, quid sibi velit verbum consummatũ est, & quòd inclinato capite tradiderit spiritum.

Hìc oportet me nõnihil à re discedęre propter infirmiores, atq; adolescẽtes admonere Christi exẽpli, q ne in cruci quidẽ matris suæ dilectæ sit oblitus. Magna nũc est & horribilis dissolutio inter nos, q vsurpamur Christiani. Vix cẽtesimum I. *Locus de cultu parentum.*

quem-

quemque reperies in hoc ſeculo ſub ſola fide natum & educatum, qui ſuos parentes vel iuxta legem naturæ (vt interim de ſpirituali taceam) colit & veneratur. Vnde & impoſsibile quodammodo eſt eos vel verè cognoſcere patrē cœleſtem, vel cognitum verè colere & adorare poſſe, iuxta illud: Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt, & qui in modico iniquus eſt, & in maiori iniquus eſt. Si ergò in iniquo mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt, quis credet vobis? Nam ſi patrem, quem vides oculis, & matrem, quæ te nouem menſes ſub pectore geſtauit, magna cura aluit, abſterſit, educauit, tradidit præceptoribus, & in hunc diem non aliter atque ſuum ipſius cor amat & amplectitur, non potes honore ſuo afficere & venerari: quomodo verum patrē, dico cœleſtem, quem nunquam vidiſti, nec eius beneficia ita ſenſiſti, dilexeris? An non ſumus ipſis infidelibus deteriores, imò quàm pecudes minus morigeri? Cernis catellū aut porcum aliquot menſes benè tractatum, comitari te & tibi ſuo domino beneficium quaſi rependere. Et tu illos, qui te tanta cura, labore, ſumptibus educarūt & inſtituerunt, non modò

non debito amore & honore prosequeris, verum etiam ipsos ceu hostes & quidem capitales interdũ persequeris? Aristoteles vidit neminem posse, vel deo, vel parentibus, τὴν ἀξίαν ἀποδώσειν: & nos Christiani, id est, spirituali intelligentia prediti, hoc loco superamur. Verũ culpa huius magna ex parte est parentum, qui tantum suæ indulgent soboli. Ipse vidi hisce oculis, pueros, vixdum quatuor annorum, vestibus monstrosè discissis & laceratis, ferreoq; pugione accinctos, haud secùs ac si in acie contra hostem dimicaturi essent. Ipse item sepenumero audiui, haud citrà ingentem animi mei dolorem istiusmodi puellos sceleratè nomen Dei viuentis prophanare, nunc vulneribus, nunc cruci Iesu Christi, pro nobis susceptis maledicentes, ex quibus diris execrationibus parentes, non modò nihil mouebantur, qui in eos animaduerterent, sed insuper etiam voluptatẽ eamq; haud mediocrem capiebant, vt qui in virum grandem talibus institutis euasuri essent. Deus igitur nobis loco pœnæ infligit istiusmodi natorum contumatiam, & ingratitudinem, vt sicut nostros erudiuimus & plantauimus, ita ipsi primùm deguste-

guſtemus fructum. Sed de his alibi ediſſerendum eſt, nec videtur huius loci proprium, vt talia tractemus. Vos hæc debetis afferre, & ex ipſa natura domi haurire, vt nunc vaſa ſitis idonea ad nouum euangelij muſtum capiendum.

II. Locus Venio igitur ad locum huius partis ſecundum, quem pauci, quod ſcio obſeruant, licet longè maximus & vtiliſsimus ſit. Nam hîc facit Ieſus Chriſtus dominus noſter cũ matre ſua chariſsima, atq; adeò cum omnibus Chriſtianis perpetuũ pactum & teſtamentũ, quemadmodum et Matth. 28. quòd ſcilicet nobiſcũ permanſurus ſit vſq; ad diem nouiſsimum & huius ſeculi conſummationem. Qui enim aſtat cruci Ieſu, & habet veram germanãq; fidem, id eſt, complet illud, in quod poſitus eſt, miniſterium, hunc ſine dubio Ieſus Chriſtus oculis miſericordiȩ videbit, id eſt, faciet eũ videre, quòd nõ ſit ipſum deſerturus, ſed potiùs vt matrẽ ſuam Mariam, ita & ipſum diſcipulo dilecto Ioanne, id eſt, gratiæ patris cõmẽdaturus. Oẽs enim fideles ſunt & debent eſſe mater Dei ſpiritualis. Vtpote Ieſum Chriſtum. i. voluntatem Dei parientes, iuxta illud: Mater mea & ſoror & fratres mei ſunt, qui faciunt

ciunt voluntatem patris cœlestis, &c. Facere autem voluntatem patris, est credere seu fidem præstare Deo. Ergo omnes fideles spiritualiter sunt Iesu Christi mater. Atq; vt melius intelligatis, quomodo pij pariant Deũ, oportet nos rẽ paulò altius repetere. Deus est iustus per iustitiã, sapiens per sapientiã, misericors per misericordiam, &c. quæ dicũtur eius naturalis filius. Quippe cùm ex eo, qui ἐνεργεία est eiusmodi semper natus sit & existat, nec posit vllo tempore aut ratione ab illo separari, quanq̃ suis proprietatibus inter sese distingui posint. Quamprimum enim iustitia, quæ ἐνεργεία est, ab ipso patre fuerit disiuncta & separata, ipse amplius talis & eiusmodi non est, id est, iustus. Hinc satis manifestè intelligitur, iustitiã, sapiẽtiã, potentiã, mĩam, &c. esse eiusdẽ essentię cũ iusto sapiente, potẽte, misericorde Deo. Quia ab æterno ei insunt, & absq; eo nunquam & nusquã sunt. Iam verò si tibi eandem sapientiã, iustitiam, potentiam, misericordiam, &c. mittit & reuelat, tuq; in reuelatis viuis & fructificas, nónne & ipse paris Deum? Paris enim iustitiam & sapientiam, quæ sunt Iesus Christus Dei filius. Vnde hucusque

piè & catholicè creditum eſt, contraque inferorũ portas propugnatum. Mariam eſſe θεοτόκον, id eſt, Deiparam, vt quę deum genuerit, non hominẽ tantùm. Idem & nobis, qui nomen Chriſto dedimus, in ſpiritu imitandum eſt, vt ſcilicet & ipſi gignamus Deum, id eſt, voluntatem dei. Aut dic mihi, quid eſt tua voluntas, quá tu ipſe? An non ſeruus, qui contra voluntatẽ Cæſaris facit, contra ipſum facit Cæſarem? Proinde, ſicut tua voluntas, & tu ipſe, eſtis idem: Sic & Deus & ipſius voluntas ſunt idem. Tu autem faciens voluntatem Dei, es fidelis & paris iuſtitiam, id eſt, Chriſtum. Igitur Deum generas & es mater Ieſu ſpiritualis. Ex his ſpero nõnihil lucis acceſsiſſe huic loco. Nunc paucis conſideremus verba textus Mater Ieſu, id eſt, fideles, ſtantes iuxta crucem, id eſt, ſuum officium facientes (Hæc enim eſt crux, quam pro ſe quiſque poſt Chriſtum portemus, vt ſuprà oſtenſum eſt) videt Ieſus, id eſt, miſeretur ipſorum, & dilecto ſuo diſcipulo, id eſt, gratiæ Dei (Ioannes enim hæbraicè declaratur Dei gratia) commendat, quæ & adeſt & eos protegit, ſeu in ſua recipit, donec plenè reddantur perfecti.

Nec

Nec equidem dubito, quin ob hunc ſpiritualem ſenſum ab Eccleſia catholica potiſsimum receptum ſit (licet plerique hactenus id ignorarint, aut imaginibus abuſi ſint) vt fermè vbique ſubter crucem Ieſu, collocent Mariam & Ioannem. Quia ſpiritualis Maria, id eſt, Eccleſia ſemper eſt ſub cruce, & adſtat ei Ioannes, id eſt, gratia Dei, quę ipſi in omnibus adeſt, eam defendit contra ſuos hoſtes, & in omnem ducit veritatē. Maxima igitur conſolatio pijs in hac figura propoſita eſt: Et quoties eam intueamur nunc, mox cogitemus nobiſcum, Eccleſia, & nos in ipſa, licet ſimus ſub cruce, tamē habemus gratiam Dei, verum Ioannem nobis adiunctum, cui & ita cōmendati ſumus à Chriſto in ipſa cruce, vt nos confeſtim in ſua reciperet, in quibus & nos ita retenturus eſt, vt nemo ex ipſius manib⁹ nos ſit erepturus. Quia Pater maior omnibus eſt.

Poſtea ſciens Ieſus, &c. In hoc tertio loco, Ioannes noſter admodum breuis eſt. Tantùm enim vnam cōmemorat hiſtoriam de aceto, quem Domino noſtro propinarunt in cruce, poſt quem potum inclinato capite, emiſit ſpiritū. Alij Euangeliſtæ, præcipuè Matthęus, aiunt eum III. Locus.

primò à militibus laceratum acerbissimis conuitijs. Deinde ipso mortuo velum templi scissum, saxa rupisse, tenebras tres horas extitisse, sepulchra aperta, ex quibus plurimi egressi, post resurrectionem Dñi apparuerunt in sancta ciuitate, &c. Quæ quidem oĩa huc quadrant optimè. Milites qui crucifixo insultant & illudunt, falsi doctores sunt & ipsorum discipuli. Hi enim Christum in suis membris non tantũ occidunt, sed multis contumelijs affectum occidunt, vt Matth. 22. de parricidis istis vinitoribus est cernere. Deinde quòd tenebræ factæ sunt super totam terram, designat id temporis, quando iniquitas abundat & Christus, id est, gloria Dei quasi sublata est, tum omnium hominũ corda crassissimis obrui tenebris, & mentium oculos ita excæcari, vt ne vnus quidem sit, qui faciat bonum, iuxta illud: Venit nox, quando nemo potest operari. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. Mortuo igitur Christo, tenebræ per totam terram factæ sunt. Tertiò, quòd velum templi scissum est, figurat per Christi mortem à facie Moysi auferri velamèn, vt nunc mysterium scripturæ & intellectus spiritualis

tualis omnibus pateat. Per ipſum enim maxima ſapientia, obedientia, iuſtitia, dilectio, patientia, atque adeò omnes virtutes patefactæ ſunt, in quibus poſthac fructificantes verè glorificamus Deum, iuxta illud: In hoc glorificatus eſt Pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli, &c. Quartò, & terra tum mota eſt, id eſt, abuſus & prophanatio omnium creaturarum, quæ ſuper terram ſunt, mortuo Chriſto inuaſit, de qua Paulus meminit, Roman. 8. Quintò, petræ ſciſſę ſunt, quo arbitror ſignificatum, quòd per mortem IESV CHRISTI tanta Dei cognitio introducta eſt, & patefacta, vt nullus adeò durus ſit corde, rerumque rudis, quin exactè intelligat, ſe DEO omnipotenti obnoxium & inexcuſabilem forè, niſi reſipiſcat. Sextò, quòd multa corpora ſanctorum egreſſa ſunt è monumentis, &c. denotat iam nunc, antequam dies ille DOMINI magnus venerit, nonnullos, etſi quaſi in monumentis adhuc, recepturos vitam, & veram fidem profeſſuros.

Hæc obiter ex alijs Euangeliſtis inſerui, nunc reuertar ad Ioannem, qui vnam

ſaltem hiſtoriam, vt dixi, memorat, nempe quo modo ei porrectum ſit acetum, poſt cuius hauſtũ tradidit ſpiritum. Hęc hiſtoria videtur maximè noſtrũ ſeculum attingere, in quo nõ ἕξαπλα, vt olim, ſed infinita fermè Biblia prodeunt. Quiſque pro ſe vertit & peruertit, mutat & tranſmutat verbum Dei, quod à Chriſto comparatur veteri & nouo vino, Lucæ 5. & Matth. 9. Igitur qui ſacram ſcripturam malè transferendo corrumpit & cauponatur, ſicut reuerà à multis hoc tempore, præſertim à Luthero factum eſt, qui tota Biblia ad normam ſolius fidei direxit, is propinat Ieſu Chriſto acetum, id eſt, corruptum, ſeu vt alij habent, myrrhatum & abominabile vinum. Hactenus de doctoribus.

Idem crimen & vulgus auditorum incurrit, quando ſcilicet ipſam ſcripturam referunt ad ventrem, & eam carnali intellectu, quaſi conſtuprant, dum nihil niſi ſuæ impietatis, prætextum & velamẽtum malitiæ in ea quærunt. Non enim legunt aut verſantur in ſcriptura, vt diſcant ſeruire Deo, & reddantur iuſtiores (id enim putant, ſibi per ſolã fidem in Chriſti meritum, abſq; bonis operibus contingere)
ſed

ſed tantùm, vt ad ſua peccata tegenda, & exornandam ſocordiam, habeant certa quædam loca malè detorta in promptu, quibus pios doctores opera bona exigentes refellant, ſuæq́; carni ſuauiter adblandiantur. Ergo & hi myrrhatum vinum porrigunt Chriſto.

Extremum, quod in hac octauo parte nobis explicandum ſumpſimus, eſt verbum τετέλεσται, id eſt, cōſummatū eſt. Nam etſi clariſsimè ſeſe exponat Chriſtus, Ioan. 17. in illa ardentiſsima ad Patrem oratiōe, tamen non deſunt hoc peruerſo ſeculo, qui id, ſicut & totā ſcripturam ſiniſtrè interpretantur & monſtroſè detorquent ad ſenſum, non tam Eccleſiæ Dei ignotum, quàm etiam impium et pernitioſum. Ita enim hanc vocem Chriſti accipiunt, quaſi per eam ſignificaſſet, ſe in totum Deo patri, nō ſolùm pro peccatis, verumetiam pro operibus bonis ſatis feciſſe, vt nunc omnia, quatenus ad Dei gloriam attinet, ſint completa, perfecta, & conſummata: tantùm nobis in peccato manentibus, per ſolam fidem, id eſt, fidutiam miſericordiæ imputanda. Quàm autem hoc abſurdum ſit & monſtroſum, ex plurimis ſcripturæ locis col-

IIII. Locus.

ligi poteſt & euidétiſsimè probari, iſtud dogma eſſe crapulam Antichriſti fœdiſſimam. Nam ſi vniuerſa ſimpliciter iam tunc conſummata fuerunt per ipſius Chriſti mortem, cur quæſo, ipſemet alibi poſt ſuam reſurrectionem promittit ſe nobiſcum permanſurum, donec omnia in nobis conſummet? Ait enim: Ego ero vobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi: Num id quod ſemel conſummatum & perfectum eſt, poteſt denuò conſummari? Cur item Apoſtolus de ſe tum primùm dicit, ſe ſuum conſummaſſe curſum, quando iam erat immolandus, dieſque ſuæ reſolutionis inſtabat? Quorſum opus eſt eum contendere & eniti ad ea quæ à fronte ſint, iuxta præfixum ſignum ad brabium ſupernæ vocationis, ſi iam nunc ſuam aſſecutus eſt per mortem Chriſti externam conſummationem? Imò quid opus eſt Spiritu ſancto, qui nos in omnem ducat veritatem, qui nos in dies ſingulos renouet, tranſmutet, imagini Dei conformet, Chriſtoq; Ieſu incorporet, ſi modò conſummatio ſanctorum & ædificatio corporis Chriſti expleta eſt? Ergo hoc verbum de merito duntaxat, quod ad carnẽ

attinet

attinet, intelligendũ & accipiendum eſt, ſicut Chriſtus ipſe diſertis verbis ſeſe declarat, Ioan. 17. Ego, inquiens, glorificaui te ſuper terram, opus conſummaui, quod dediſti mihi vt facerem: Manifeſtaui nomen tuum hominibus, &c. Nam quatenus ad reuelationem, vel maximæ iuſtitiæ, vel maximi peccati, aliarumque virtutum & vitiorum, omnia ſunt expleta & conſummata, nec iterum venturus eſt in humilitate Magiſter, & nouum docturus Euangelium. Semel mortuus eſt, non amplius morietur. Nunc ſupereſt vt curſum noſtrum ad hanc fidei conſummatorem & ducem dirigamus, eumque infracto animo & indefeſsi tantíſper ſequamur, quoad ipſi ad eius exemplum, tum in anima, tum in corpore, tum in ſpiritu conſummemur, iuxta illud Apoſtoli: Deus pacis ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus, ſine querela in aduentum Domini noſtri IESV Chriſti ſeruetur, Amen.

NONAE PARTIS
Textus.

I. Locus. IVdęi ergo, quoniam parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, vt frangerétur eorum crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem, cùm venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.

II. Sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius. Et ille scit, quia vera dicit, vt & vos credatis. Facta sunt enim hæc, vt scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt.

EXPLICATIO.

HAEc pars ferè tota est Ioannis propria, nec attingitur ab alijs Euangelistis, quòd sciá, vel de fractione crurarum, vel de vulnere lateri à milite per lanceam inflicto. Dicemus igitur & de hisce duobus locis pro dono nostro. Primùm, de fractione crurum.

crurum. Deinde, de confoſsione lateris Ieſu Chriſti.

Quid autẽ ſibi ſecundum literam, velit, quòd Chriſto Ieſu non ſint crura fracta, indicat ipſe Euangeliſta, ſimulq́; ducit nos in ſpiritualem ipſius hiſtoriæ intellectum. Citat enim locum ex libro Exodi, de agno paſchali, cui à Deo interdictum fuit, os confringi: Quo, vt arbitror, denunciauit nobis Deus, vt licet eò perfidiæ ſub finem mundi (regnantę ſola fide ſeu Antichriſto) ſimus delapſuri, quò etiã filium ipſius è terra viuentium tollamus, hoc eſt, ſapientiã & potentiam eius reputemus inter latrones, id eſt, inter maxima peccata. (Damnat em̃ apertis verbis Lutherus omnia dona noſtra, inter quæ nominatim ponit ſapientiam & potentiam, id ęſt, Chriſtũ) tamen tantum ſit abfuturum, vt quicquam de virtute verbi ſui amittat, irritúmue fiat, vt ne quidem os, id eſt, quicquam ex minimis ſuis donis poſsit confringi. Quia maior eſt pater omnibus, nec vllus quamlibet fortis & crudelis id, quod ſemel decreuit, à ſuis manibus rapiet, nec habent ſeſe in corpore noſtro aliter oſſa, quàm potentiæ ceu virtutes in anima. Nam ſi- I.

cut osſium præſidio firmatur caro & apta redditur ad obeunda munera ſibi impoſita: ita quoque anima inferioribus & ſuperioribus viribus, vt vocant, inſtructa ſuum complet officium, Deoque fidem, quam debet, perfectè præſtat. Vnde עצם à quo verbo apud Hæbreos deriuatur os ſignificat roborare, itē multiplicare. Quippe cùm per mortem Chriſti teſtamentum Dei non tam confirmatum ſit, quàm & multiplicatum, id eſt, multis cōmune factum. Quare etſi verbi audibilis, & ſcripturæ tanquam latronum crura ſint per ſolam fidem, falſamque tranſlationem confractæ, tamen verbum viſibile, id eſt, creaturæ & conſcientia cum ſuis donis illæſæ permanſerunt, nec potuit in ijs, præſertim in conſcientia, quicquā vel minutorum oſsium corrumpi. Alióqui nos iuſtè accuſare nequiret in die iudicij, ſi vel tantillum de ſua natura & ſtatu eſſet deiecta.

II. Locus. Alter locus eſt de plaga, quam Dominus noſter in latus ſuum accepit à milite, vnde ſanguis & aqua emanauit: quę quidem duo, ſanguis dico & aqua, haud dubiè ſacramenta Baptiſmi & Euchariſtiæ repræſentant. Ex hiſce enim tanquam ex

mamil-

mamilla Iesu Christi lac illud ἄδολον καὶ λογικὸν haurientes, verè efficimur fideles & filij Patris cœlestis. Nam fides Christiana in hisce duobus consistit, in carnis mortificatione, quæ fit per Baptismum, & in corporis Christi perceptione, ex qua in noua vita vsque ad finem nostræ vocationis sustentamur. Quare sicut hisce vltimis & peruersis temporibus, posteaquam Sola fides cruci suffixit & occidit CHRISTVM, hæc duo sacramenta à malè feriatis hominibus turpificata sunt & fœdè polluta, ita quoque in certißimam equidem spem adducor, breui forè, vt mortuus IESVS post triduum magna cum gloria & virtute resurrecturus sit, ipsique Christicidæ visuri, quam temerè hasta perfidiæ transfixerunt.

Det eis Deus Pater spiritum compunctionis, vt tandem peccatis agnitis è laqueo Diaboli resipiscant, Amen.

DECIMAE PARTIS
Textus.

Post

I. POst hæc autẽ rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eò quòd esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Iesu.

II. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primùm, ferẽs mixturam mirrhæ & aloes, quasi centum libras. Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt eum linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.

III. Erat autem in loco, vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentũ nouum, in quo nondum quisquã positus fuerat. Ibi ergo, propter parasceuen Iudæorum, (quia iuxta erat monumentum) posuerunt Iesum.

EXPLICATIO.

I. HIc primò admonendi sumus de sepultura, cui hoc peruerso seculo nullus prorsus est honor, quẽ tamen Deus in figura semper voluit sacrosanctum, religiosum & inuiolabilem. Ex quo & gentibus inseuit, vt ad cohonestãdas exequias conueniant, suisque funeribus iusta

ſta perſoluant. Nec deſunt exempla Patriarcharũ, Abrahami, Iſaaci, Iacobi. Quin & Ioſeph fratres iuramento perſtrinxit, vt oſſa ſua in terram ſanctam ſecum deferrent. Eſtq́; (vt reor) hæc ſepulturæ violatio ſignũ haud obſcurum, quod etiam contemptum dogma, dico Sola fides ſimilem habitura ſit exitum, id eſt, ab omnibus tanquam βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως abijcienda. Aut ſi quis fortè miſericordia tactus vellet eam, ſicut rex Iehu Iezabelem, quæ figura eſt Solius fidei, humare & in ſepulchro condere, tamen antequam ei, vtpote iuſtis mortuorum indignæ hoc beneficij exhibeatur, ipſa à canibus & beſtijs agri reperietur diſcerpta & abſumpta, ita vt homines prætereuntes dicturi ſint: Hæccíne eſt iſta Iezebel, Sola fides? Nam vt iſta crudelis omníſque humanitatis expers mulier, pio ac ſancto viro Naboth interfecto, eripuit ſuam hęreditariam vineam, ita & ſola fides, non modò vi ac dolo Eccleſiam inuaſit & oppreſsit, ſed oppreſſam etiam funditùs extirpauit, perdidit, ſuſtulit, vt vix locum, vbi ſteterit, amplius reperias.

Porrò ius ſepulturæ nobis egregiè informat pœnitentiam, quam candem Sola

fides

ſides vnà cũ ipſa ſepultura abiecit. Quia ſicut mortuus qui non humo iniecta contegitur, peſsimè fœtet & execrabilis eſt in omnium oculis: ita & homo, qui per cognitionem peccatorum priori intellectui mortuus eſt, niſi poſt hac in terram, vt granum tritici ſeminetur, id eſt, contegat peccata, agatq́ue pœnitentiam, & coram Deo & hominibus odibilis atque abominandus eſt. Vt eñ non ſufficit grano, quod deſtinatũ & præparatum eſt ad ſeminandum, aut etiam vt ſibi moriatur, ſed oportet vt in ipſo Domini agro moriatur & humo condatur, alióqui nihil ei poteſt fructificare. Sic & homo vetus nõ tantùm cum Chriſto eſt mortificandus, ſed cum eodem etiam ſepeliendus & terræ tanquam ſemen reddendus. Alióqui mors illa ſpiritualis, id eſt, peccatorũ cognitio nihil proderit. Oportet oris confeſsionem, quæ eſt inſtar ſepulturæ accedere, ex qua ſequitur tandem fructus, qui eſt ceu operis ſatisfactio, & tertia pars ipſius pœnitentiæ. Sunt enim, vt ſcitis, tres partes eius ab Eccleſiæ conſtitutæ: Mors ſpiritualis eſt cordis contritio. Sepultura quaſi confeſsio ſeu præparatio ad fructum. Reſurrectio velut operis ſatisfactio.

ctio. Ex qua illud Apostoli est, Rom. 6. Consepulti, inquientis, cum ipso sumus per Baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, & nos in nouitate vitæ ambulemus. Item, Colos. 2. Consepulti ei, inquit, estis in Baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illũ à mortuis. Ne igitur hîc spiritualis intellectus de pœnitentia amittatur, hæc funerum iusta in Ecclesia Christi, piè & arctè, sicut hactenus, tenenda sunt & obseruanda.

Secundus locus est de vnctione, quam nos veri Iudæi solemus spiritualiter adhibere mortuis humandis, ad exemplum Iosephi & Nicodemi. Quid aũt hæc spiritualis vnctio sit, declarat Apostolus, I. Ioan. 2. Vnctio eius, inquiens, docebit vos de omnibus, id est, Spiritus sanctus, qui si nos sua gratia delibutos tumulo mandat, cum Christo verè resurgentes, Deo tantísper fructificabimus, dum suam quisq; maturitatem consequamur. Hanc eñ nostram perfectioné arbitror significatum per mixturã ex centum libris myrrhæ & aloes, quã attulit verus Nicodemus, id est, victor sui populi seu suorũ affectuum ad *II. Locus de unguendis mortuis.*

corpus

corpus Christi vngendum. Centenarius enim numerus perfectioné denotat, qua oportet nos pollere, tum in anima tum in corpore, ad fructum Deo offerendum. Anima per myrrham, id est, per scientiá seu sapientiam cœlestem, quæ nos facit æternos. (Myrrha enim reddit corpora imputribilia) corpus verò per aloes, id est, potentiam, qua mortificátur effectus, & concupiscentiæ vnctæ præparantur, & habiles fiunt, vt Deo resurgant in gloriá.

Quòd denique in nouum sepulchrum corpus Christi positum est, designat nos non debere secundum veteré hominem, vel peccatis mori, vel sepeliri amplius, sicut docent Philosophi, vt scilicet ipsi hîc benè, beateque viuamus. (Talis enim iustitia æquè pro immunditia atque carnalia peccata habenda est) Alióqui iustitiá, quæ ex Deo est, nunquam consequemur, iuxta illud: Sapientia carnis inimica est Deo. Item, Philip. 3. Quæ fuerunt mihi lucra, inquit Apostolus, arbitratus sum propter Christũ detrimentum, vt illum lucrifaciam non habens meam iustitiam, quæ est ex lege Moysi aut naturæ, sed illam, quæ se totum in gloriam Dei diffundit. Hæc gloria est nouũ monumentum,

in quo solius Christi corpus sepelitur. Quia non accepimus iterum spiritum carnis, vt huic glorię mortali, sed Dei glorię resurgamus & incumbamus, quod donet nobis omnibus Deus pater per Filium in Spiritu sancto, Amen.

EPILOGVS TOTIVS PASsionis Iesu Christi.

NVnc velim singuli perpendant secum, an nō Iesu Christi Domini nostri passio sit, quasi speculum quoddam & perpetua lex, vnde in suo quisque officio discamus peccata nostra agnoscere, atq; agnita ceu pestem fugere & detestari, ne vel vt Iudas, vel Annas, vel Caiaphas, vel Pilatus in æternum damnemur. Non est opus vt more puerorum fingamus & imaginemur nobis eiusmodi personas, quales pinguntur in parietibus: Hęc carnalis cognitio aut imaginatio, nihil omnino proderit ad salutem, siquidem in hac resistas. Omnia in figura contigerunt illis, & scripta sunt propter nostrā admonitionem, in quos fines seculorum deuenerunt. Litera scripturæ est illa quidem necessaria

& vtilis, ſicut hic panis corporalis, aut etiam hic ſol. Verùm vt in hoc pane aut hac ſolis luce non eſt nobis perſeuerandum, ſed inde ad verum panẽ & veri ſolis, qui eſt Ieſus Chriſtus, lucem paulatim aſcendendum: Ita quoq; hiſtoricus ſcripturæ ſenſus in doctrinam & teſtimonium veritatis nobis propoſitus eſt, per quem ad Ieſum Chriſtum ipſam veritatem atq; vitam noſtram veniamus, non in hoc vſque ad finem conſeneſcamus & perſiſtamus, quemadmodum euidenter docet Chriſtus, Ioan. 5.

Grauiſsimè igitur peccat vulgus Lutheranorum, qui negent Chriſtum Ieſum veniſſe legiſlatorem, quũ tamen tota ipſius vita & pręcipuè paſsio ſit illa Dei ęterna lex, ad quã oportet nos oẽs, quicunq; aſpiramus ad ſalutem, curſum noſtrũ dirigere, & diligentiſsimè oĩm officiorum perpendere momẽta, vt ſcilicet ſi poſthac tali modo ac ratione pro gloria Dei ſuſtineamus oĩa, qua videmus illum cuncta ſuſtinuiſſe, eius vera mẽbra ſimus. Sin aũt, quod abſit, in priori vita perrexerimus, nec à creaturis, vel in literis ſacris, vel in hac rerum natura ad doctrinam propoſitis, fuerimus ad Deum viuentem eiuſque

glori-

gloriam conuersi, tum certò sciamus, vel vt Iudas, vel vt Caiaphas, vel vt Pilatus, &c. Dominum nostrum afficere.

Si igitur vis passionem Domini legitimè & salubriter considerare, reputa primò, quòd istæ personæ oẽs sint in tuo ipsius corde: vt si auaritiæ stimulus te pungit, mox subeat animũ, te esse Iudam, qui pecuniam ei, qui tibi eam dedit, prӕferas. I.

Si te φιλαυτία titillat, continuò in mentẽ veniat tibi Annæ, in cuius palatio Christus petitur alapa, quam tu isto amore tui spiritualiter ei impingis. II.

Si porrò inanis gloria te rapit transuersum, memineris Caiaphӕ, apud quem Petrus denegauit Dominum, & falsi testes aduersus Christum conducti sunt. III.

Si aũt quippiam contra conscientiam spiritu Dei illuminatam suscipias, vt vel contra Deũ vel proximũ, verbis, factísue feraris, certò scias te Pilati sustinere personã, cuius iussu Christus, & flagellatus, & spinis coronatus, cruceq; affectus est. Eiusmodi eñ plagas, tute ipse spiritualiter ꝓ facti qualitate tuo agnato Dño imponis. Desiste igit̃ à malo, ne fortè si Cæsarem externũ, magis quàm æternũ extimescas, in te, vt laqueus, dies Dñi horrendus superueniat. IIII.

Si prętereà adhęrescis soli absque vniuersis operibus bonis (dico præcedentibus & sequentibus) fidei, Christum Iesum agis in crucem. Vt enim is qui est manibus & pedib⁹ cruci suffixus, nihil operatur, nec terram, nec cœlum attingit, sed medius pendet inter vtrunq; : ita tu Sola fide afficis Iesum Christũ & ipsius membra, qui nec veteris nec noui Testamenti opera in censum iustificationis admittas. Opera enim præcedentia sunt vetus, sequentia autem nouũ Testamentum: quæ quidem ambo necessaria sunt ad fidem, iuxta illud: Omnis Scriba doctus profert de thesauro noua & vetera. Præcedentia enim tanquam pædagogium, Sequentia tanquam perfectio & absolutio fidei requiruntur. Imò ipsa fides sunt, qua iustificamur. Quid enim sunt opera ex voluntate Domini facta, nisi fides & iustitia coram ipso Domino?

VI. Si deniq; laceras & discindis vestimenta, quæ Deus homini præ alijs animantibus in admonitionẽ virtutum imposuit, aut si abuteris cibo & potu, alijsque Dei creaturis, vel ad luxuriam, vel ad superbiam, vel alium quempiam illegitimum finem, tum certissimè tibi persuadeas,

quòd

quòd sis ex grege istorum militum, qui inter se partiuntur Domini nostri vestimenta.

Sed vt hæc impijs terrori sunt, & ad peccatorum adducunt agnitonem, ita & pijs & fidelib⁹ maximo solatio sunt, præsertim illud, ꝙ ipse Christus cruci etiam suffixus, nos astantes cruci, oculis suę misericordiæ videt, suoque dilecto discipulo, id est, gratiæ Dei patris commendat, qua freti nihil timemus nobis, vel à gladio, vel ab igne, vel ab aqua, vel ab vllo quamuis crudeli supplicio. Nouit enim Deus suos eripere ex tentationibus, ne à Diaboli faucibus absorbeantur. Si placet & est ipsius nomini gloriosum, vt à tetris tyrannis rapiamur ad mortem ignominiosam, ecce parati sumus: Sin minus, rogamus atque adeò precibus obsecramus Deum, impertiat nobis de suo Spiritu, vt πανοπλίᾳ cœlesti instructi, etiam omnibus peractis adhuc subsistamus, Amen. VII.

At si scripturam deprauas & ad tuam detorques vtilitatem, propinas Iesu Christo acetum & myrrhatum vinum: Item, si maledicis alicui per vulnera, pasionẽ, mortẽ Christi, &c. vnus es ex militibus, qui crucifixum rident, & vt de cruce de- VIII.

ſcendat, amarulétiſsimè imperitāt. Equidem nihil prorſus addubito, quin iſtam nominis Dei prophanatio & mōſtroſa veſtium deformitas, ſub regno ſolius fidei nata, ſit ſpiritualis Ieſu Chriſti crucifixio, vtpote quæ proximè atq; illi milites, aut etiam æquè Dei omnipotentis violet maieſtatem. Reſipiſcamus igitur & pręparemus nos in Domini noſtri glorioſum aduentū. Non fruſtrà hæc nobis offert Deus, nec per ſuos ſeruos tanta ſeueritate pœnitentiam inculcat. Certè ſi hoc acceptum tempus, diemq́; ſalutis noſtræ tęmerè neglexerimus, deterius quā vel Sodoma, vel Gomorrha, teſte Domino, habituri ſumus. Deus non ſinit ſe irrideri. Horrendum eſt in ipſius manus incidere. Si iuſtus vix efficitur ſaluus, impius & peccator vbi comparebunt?

Hac ratione paſsio Domini noſtri Ieſu Chriſti audienda eſt, imò cogitatione & anima complectenda, vt hinc ceu ex tabula diſcas, quódnam maximum ſit peccatum, & quæ item iuſtitia maxima, quorum illud ceu infernum fugias & exhorreſcas, hanc verò tanquā vitam æternam amplexeris, in ea creſcas, fructifices, & ad finem vſq; perſeueres, Amen.

DE

DE RESVRRECTIONE IESV CHRISTI SPIRITVALI, QVAM SCRIPTURA vocat primam.

HVcusque pro dono nostro simplicissimè enarrauimus Domini nostri Iesu Christi passioné, quã ideo in decem capita partiti sumus, vt ea sit nobis lex æterna, & quasi spiritualis decalogus, ex quo non tantùm verbis erudimur Dei voluntatem, sed eandem etiam oculis videmus & manibus contingimus, sicut eleganter docet discipulus ille dilectus: Quod, inquiens, fuit ab initio, quod audiuimus, quod videmus oculis nostris, quod perspeximus, & manus contrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciam' vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit vobis, &c. Nunc superest, vt & de resurrectióe Iesu Christi similiter explicemus, vtpote quæ finis sit & perfectio, seu vt Apostoli verbis vtar, spiritus viuificans ipsius passionis.

In hoc enim Christus mortuus est, &

nos omnes mori debemus peccatis, vt in gloriam DEI resurgamus, iuxta illud: Nónne oportebat hæc Filium hominis pati,& intrare in suã gloriam? Item, Romanis 6. Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis, propter gloriam Patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nam sicut semen, cuiusmodi nos omnes sumus, non ideo spargitur, nec mandatur terræ, vt ibi duntaxat moriatur & intereat. (Quid eñ tum prodesset Patrifamiliâs?) ita & nos oés conditi, & semen à Deo electi, atq; adeò cum Christo nunc mortui sumus ignorantiæ peccatis, vt cum eodem excitati posthac in Spiritu sanctificationis Deo fructum, eumque copiosum proferamus. Ioan. 12. Amen, Amen, inquit Christus, dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuũ fuerit, ipsum solum manet: Si aũt mortuum fuerit, multum fructum affert. Item cap. 15. In hoc glorificatus est Pater meus, vt fructum plurimum afferatis. Quo enim semen melius est, & pretio maiori comparatum, eo & fructuosiùs sit, & suo Domino vtilius, quemadmodum nos certè sumus creatura Dei, longè præstantis-

ſtantiſsima, & maximo pretio, nempe Ieſu Chriſti ſanguine comparati atque redempti.

Sicut igitur omnia membra, quæ in & cum Chriſto Ieſu mortua atque ſepulta ſunt, cum eodem & reſurrexerunt, nec vllum ex vniuerſis derelictum eſt in ſepulchro: ita & nos, qui cum ipſo per ſcientiam Dei carnali ignorantiæ mortui ſumus, oportet nunc Spiritu ſanctificationis reſurgere. Alióqui eius membra non ſumus, & fruſtrà gloriamur de ipſius reſurrectionis fide, iuxta illud: Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Item 2. Timoth. 2. Si cómortui ſumus, & conuiuemus. Aut quî poſſunt illa membra tecum eſſe mortua aut cecidiſſe, quæ non ſimul tecum & in te reſurrexerunt? Duo ergo requiruntur ad verè fidelem Chriſtianum: Prius, vt cum Chriſto peccatis moriatur. Poſterius, vt cum eodem excitatus, in nouitate vitæ poſthac ambulet. Alióqui nunquã profectò Chriſti membrum cenſebitur.

Atque vt melius, quæ dico, intelligatis, rem exemplo vno atq; altero demonſtrabimus. Scitis nos in ſcriptura paſsim

vocari seruos Dei: idque non tantùm ex conditione, quòd à Deo ad hoc conditi & hucusque sustentati sumus, sed etiam ex iure ipsius redéptionis. Quia Iesus Christus nos apostatas non auro nec argento, sed suo ipsius sanguine à morte æterna redemit, ad sibi seruiendum cunctis diebus vitæ nostræ, in iustitia & sanctitate. Iam verò sicut seruum eo ipso die, quo in tuam familiam cooptatur, & abs te conducitur, oportet sibi, suæque voluntati quasi emori, id est, prorsus nihil operum amplius præstare: Alióqui ipso facto incurret perfidiam, licet vel parentibus, vel vxori suæ benefecerit, rebus interea tuis neglectis: Similiter & nos nunc omnino oportet nobis, nostræq; carni moriamur spiritualiter, ipsique Deo soli adhærescamus, iuxta illud: Si quis venit ad me, & non odit patrem suũ, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores: adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Verùm quanquam hoc permagnum quidem & graue est, vt seruus ita abeat in alienam familiam, suæque voluntatis prorsus obliuiscatur, & seipsum quasi ignoret amplius, tamen totum non est, quod reddit eum coram

suo

ſuo Domino fidelem & iuſtum: Nemo enim ex omnibus ſeruum conducit, vt is voluntatem Domini tantùm ſciat, aut etiam vt nihil peccet, ſibiue & ſuis operibus mortuus ſit, ſed vt poſthac cognitam voluntatem Domini pro virili in miniſterio commiſſo perficiat, haud ſecus ac ſi membrum ipſius Domini exiſteret. Nam ſicut is omnia membra per voluntatem regit ad ſuam gloriam & commodum: ita & ſi eadem voluntas te ſuum ſeruum regit ad eundem finem, es fidelis & ſpiritu ipſius Dominũ præditus. Hinc Apoſtolus ait: Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, videlicet membrum, aut ſeruus fidelis. Membra enim ſunt, quaſi ſerua ipſius capitis. Et ibidem paulò poſt: Quicunque, inquit, ſpiritu Dei aguntur, ſunt filij Dei, id eſt, quicunque perfectiſsima & maxima, planeque diuina, & Spiritu ſancto digna opera faciunt, hi ſunt ob eiuſmodi obedientiam filij Dei, & Chriſti cohæredes. Id enim eſt τῷ πνεύματι ἄγεσθαι & verè in Chriſtum credere.

Sed noſtri Monopiſti imaginantur ſe in peccatis manentes, abſque vllis bonis operibus eſſe iuſtificatos coram Deo pa-

tre: quod quidem certè nihil aliud eſt, quàm & paſsionem & reſurrectionẽ Ieſu Chriſti denegare. Nam qui adhuc in peccatis viuit, huic Chriſtus nondum mortuus eſt, iuxta illud: Scitis quòd vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus peccato. Qui autem nihil boni agit aut Deo fructificat, huic & nondum reſurrexit Chriſtus, iuxta illud: Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam viuemus cum illo, nimirum in ſumma obedientia. Porrò qui ſpiritualiter, id eſt, factis negat Ieſum Chriſtum, vel paſſum, vel reſurrexiſſe, is reuerà eundem negat in carne vnquam veniſſe, & ob hoc eſt Antichriſtus. 1. Ioan. 4. Omnis ſpiritus qui non confitetur (videlicet tum verbis tum factis) Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt, ſed eſt Antichriſtus. Non enim ſimpliciter negant, ſed ore confitentur ſe noſſe Chriſtum, factis autem negant, ob quod abominabiles ſunt, & ad omne opus bonum reprobi. Sic & Paulus, 1. Cor. 15. Quòd ſi, inquit, Chriſtus non reſurrexit, videlicet in ſe & in nobis, tanquam ſuis membris, vt nunc in eius ſapientia, iuſtitia, pa-

tientia,

patientia, charitate, &c. viuamus, inanis & superuacanea est fides nostra, id est, omnia quæ vel cogitamus, vel loquimur, vel facimus, vt sunt carnalia & extra Dei gloriam, ita sunt execranda, nec ei vnquam placebunt, iuxta illud: Quicquid non est ex fide, peccatum est. Item, Ioan. 15. Qui manet in me, & ego in illo, hic fert fructũ multum: Quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet & colligent eum, & in ignem mittent & ardebit.

Ad huius resurrectionis fidem, quam Lutherani in omnib' suis scriptis & concionibus, ne vno quidem verbo vel leuiter attingunt, imò si quando commodè possunt, de eius laude haud parum multum delibant, ardentissimè nos cohortatur & scriptura sacra & omnes creaturæ, præsertim hoc vernũ & acceptabile tempus, in quo Iesus Christus corporaliter resurrexit.

Sed primò adducemus loca Scripturę, I.
Ioan. 11. Ego sum resurrectio & vita, id *Testis spi-*
est, ego facio vos resurgere mea sapientia *ritualis re-*
& potentia, per quas vestrę ignorantiæ & *surrectio-*
peccato mortui Deo viuetis. Item, Pau- *nis, est*
lus Rom. 6. Quòd Christus mortuus est, *Scriptura.*

pecca-

peccato mortuus est: Quòd autem viuit, viuit Deo: Ita & vos existimate, vos mortuos quidem peccato, viuentes autē Deo in Christo Iesu. Et cap. 7. Fratres mei, vos mortificati estis legi per corpus Christi, vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificetis Deo. Et cap. 8. Si Christus in nobis est, corpus quidē mortuū est propter peccatum. Spiritus verò viuit propter iustificationem. Quod si spiritus eius, qui suscitauit Iesum Christū à mortuis, viuificabit, & mortalia corpora vestra ꝓpter inhabitantē Spiritum eius in nobis. Item, 2. Cor. 5. Pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Sic 1. Petri 4. Christo igitur passo ꝓ nobis in carne, & vos eadem cogitatione armemini, quia qui passus est in carne, desijt à peccatis, vt non iam desiderijs hominum, sed voluntate Dei quod reliquum est in carne, viuat temporis, &c. Hæc testimonia ideo totidem verbis huc transtuli, vt non modò disceremus, quid sit mori & resurgere cum Christo, sed etiam quare eiusmodi phrasi vsi sint Apostoli, nempe ob summam operum nostrorum perfectionem.

Nam ſicut in mortuo nihil prorſus eſt, quòd vel ex parte aliqua ſeſe moueat, aut iuuet amplius, ſed totus eſt ſibi omnia deſtitutus & derelictus: ita & nos nunc veluti nobis mortui, nihil poſthac vel ſentiamus, vel intelligamus, vel meminerimus de priori vita & conuerſatione, ſed toti & ſimpliciter ſcientiæ Dei, quaſi inſiti & incorporati ſimus. Alióqui ſi nobis adhuc vel tantillum ſapiamus, verè mortui certè nondum ſumus, ſicut nec verè excitati cum eodem, niſi vniuerſa noſtra membra in gloriam Dei transferamus.

Sed nunc venio ad creaturas & ad hoc tempus, in quo Chriſtus Ieſus reſurrexit, quod & mirificè fidem noſtram confirmat: Si omnes capilli ſunt numerati, id eſt, habent vſum apud Deum, nec cadit paſſerculus in terram abſque voluntate Patris: Et tu putas Deum ſolum ſapientem ignoraſſe tempus, in quo Filium ſuum pro humano genere mori pateretur? Tam propè adeſt vt manibus palpetur, vt in eo viuamus, moueamur & ſimus. Si igitur nunc temporis facis ſementem, aut plantas aliquid, cogita & te eſſe eiuſmodi ſemen ac plantationem ad *II. Teſtis eſt creatura.*

Domi-

Dominum glorificandũ, vt qui nunc tibi per Christum mortuus Deo fructifices. Et quando tibi dolet, teque cruciatu conficit, quum semen perit, & tu omnem perdis operam, reputa idem abs te fieri in verum patremfamiliâs, cui hac perfidia tu consimilem dolorem inuris. Item, si videas arborẽ vbertim protrudere gemmas, si terram non tam viriditate herbarum ridere, quam etiam optimos quosq; fœtus ædere, ex quibus te pascis atq; voluptate afficeris, memento & te eiusmodi hortum Dei esse, qui arboribus vitæ, id est, sapientia, iustitia, dilectione, patientia. consitus es, vt nunc calore veri solis Iesu Christi excitatus, vberrimos flores emittas, eosque suo tempore ceu ad decursum aquarum, plantatus vsque ad maturitatem producas, ex quibus Dei gloriam illustres & eum oblectes. Quæ ẽm arbor hoc paschatis tempore non germinat, nec indicia habet, & quasi notas fructuum ostendit, ea sterilis est & vicina extirpationi, iuxta illud: Omnis arbor quę non facit fructum, excidetur. Imò sæpè accidit, vt quæ abundat floribus & germine propter varias calamitates, vix parum producat ad maturitatem. Eodem modo

modo & nos licèt omnem operam & curam impendamus, vt iustè, piè, sobriè, viuamus in hoc seculo nequam, tamen tot nobis aduersabuntur incommoda, vt vix centesimum quodque opus consequatur suam perfectioné. Vnde ex ijsdem creaturis non modò discimus & quasi ex libro legimus, quid nos deceat, verùm etiam ad orationem, diligentiam & sobrietatem permouemur & inflammamur, iuxta illud: Tu fide constitisti, noli altum sapere, sed time. Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, vide ne qua fiat vt nec tibi parcat. Hactenus de creaturis, quæ sanè pleno ore sonāt & enarrant Dei gloriam, fidemque huius spiritualis resurrectionis luculentissimè profitentur. Vtinam nos ipsarum vestigia persequeremur, nihil eqidem dubito, quin breui essemus ad pristinam vnitatem peruenturi.

Idem est & in ceremonijs atque ritibus Ecclesiæ cernere. Nam hoc Festum iuxta scripturam, vocatur Pascha, quod nomen Hebreis significat transitū. Quia iam ex peccato in iustitiam, ex carne in spiritum, ex morte in vitam, denique ex Aegypto, in terram sanctam transeamus. III. *Testis traditio Ecclesiæ.*

Caufam huius in figura legimus, Exodi 12. cap. cùm Deus omne primogenitum, id eft, omnes carnales virtutes & affectus occideret, trâfiuit angelus eos, qui poftes duos & fuperliminare tinxerant agni fanguine, id eft, fpiritu fanctificationis. Nam qui poftes .i. animã & corpus; & fuperliminare .i. fpiritum fuũ per fapientiam & iuftitiam quę funt Chriftus, tingit feu integra conferuat vfq; ad Dñi aduentũ, is nõ interficieẽ à percuffore. Primò igitur nomen huius fefti te tui officij admonet. Deinde ipfe dies, in quẽ eft tranflatum. Nam hoc Feftũ nullo alio die celebratur quã in dominicis, etfi hac de re olim acriter decertatum fuit, tandem tamen leo de tribu Iudæ vicit, legemque fcriptam iuxta literam aboleuit: Qua quidem traditione admodum eleganter informatur, quomodo priori vitæ mortui ipfi nunc efficiamur noua creatura.

Scitis enim hebdomadam confici ex feptem diebus, qui curfum huius mundi defignant. Deus enĩ in feptimo confummauit cœlum & terram, vt conftat ex Genef. cap. 2. Ergo diuinitùs inftituit Ecclefia, vt noftrũ pafcha fit extra hanc hebdomadam, id eft, extra mundum & hanc

vitam carnalem. Quia conuersatio Christianorum est in cœlis, nec habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram expectamus.

Eodem pertinet & ciborum consecratio, quæ hoc die seruatur in Ecclesia. Solemus enim loco Azymorum cibum benedictum, vt vocant, sumere. Sed quid est consecrare aut benedicere? Nónne in gloriam Dei conuertere, atq; illud ipsum, quod habes hostiam Deo sistere. Ita certè Apostolus, Roman. 12. & 1. Timoth. 4. loquitur de cibo, quem cum gratiarum actione sumamus, id est, in gloriam Dei transferamus. Item, 1. Corinth. 10. Siue igitur editis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Igitur hac cæremonia longissimè separauit nos suos filios mater Ecclesia à priori conuersatione, ac pane, quo hucusque vsi sumus. Quia hactenus edimus panem naturalem, nec viximus in gloriam Dei. Nunc verò fruamur consecratis, id est, in laudem Dei omnia cogitemus, loquamur, faciamus. Et hæc ipsa vita est nostrum pascha, sicut satis euidenter Epistola hodierna edocet. Ibi enim iubemur fermentum vetustatis .i. panem hunc terrenum

expurgare, vt simus noua conspersio, in veritate & sinceritate vitam degentes. Quamobrem hæc nihili cęremonia insignem continet doctrinam, atq; pulcherrimè instruit te, quónam pacto posthac vtaris istis bonis terrenis, nempe veluti consecratis, id est, Deo vtilibus, non tibi aut huic mortalitati.

IIII. *Testis à rebus externis.* Hactenus de testimonijs scripturæ, creaturarum & traditionum Ecclesiasticarum, nunc subiungemus etiam politica & domestica exempla, vt si fortè, quæ est tua stupiditas, ex illis vniuersis nihil profeceris, saltem domi tuæ perspicias & discas, quomodo in spiritu cum Christo Iesu tibi sit tandem resurgendum. Nam est mihi quidem persuasissimum, neminem esse adeò tenuem fortuna inter nos omnes, quin curarit & sategerit, vt hodie aliquanto se mundo elegantiori exornet, aut quippiam noui induat, quo hoc summum Festum pro sua virili cohonestet. Hunc affectum Deus animis nostris ita impresit & insęuit, vt licet id cum nostro interdum faciamus detrimento, tamen strenuam nauamus operam, vt hoc ipsum consequamur. Ea propter non Moyses tantùm, sed etiam hoc ipsum institu-

ſtitutum accuſabit te in Dei iudicio, qui in rebus quidem carnalibus & externis tantum ſapueris; in negotijs autem diuinis & ſalute animarum fueris ipſo Margite ſtultior, & Leberide cæcior. Si noſti depoſitis veſtibus ſordidis & pannoſis, nouam pompæque aptam tibi nunc induere, cur non eodem modo curas, vt depoſito & abiecto veteri homine, veſtẽ nuptialem induas, nouuſque cum Chriſto nouo reſurgas, & fructum Deo, imò & tibi ad alteram vitam proferas? Adeò prope nobis adeſt Deus, vt nihil omnino vel domi, vel foris, vel in templo, vel in curia agatur, quod non vel mortificationem carnis vel ſpiritus viuificationẽ nobis quaſi in tabula ob oculos ponat, & Deum repræſentet. Verùm nos haud ſecùs verſamur in hiſce rebus quàm equi & muli, quibus nullus eſt intellectus. Imaginamur, nihil prorſus veritatẽ docere, aut Dei patris voluntatem, quàm ſcripturam, & quidem in ſenſu hiſtorico abſq; ſpirituali, de quo iamdiu egimus. Hinc fit, vt congeramus in vitam præſentem omnia, & ventri fructificemus, immemores prorſus æternitatis aut theſauri in cœlis colligendi. Quotusquiſque noſtrûm

vel leuem rerum cœlestium habet cogitatiunculam, quum tamen hisce oculis cernamus & manibus palpemus, nihil hic esse stabile aut perpetuum. Sed omnia, sicut dixi, in figuram & pædagogiam concessa esse, vt inde Dei patris voluntatem discamus, non in istis totius vitæ nostræ curriculum ponamus & elaboremus, Deus pater per Iesum Christum in spiritu sancto impleat nos agnitione voluntatis suæ in omni sapientia & intellectu spirituali, vt ipso digne ambulemus, vt per omnia ei placeamus, in omni bono opere fructificantes & crescentes in scientia ipsius, in omni virtute confortati, iuxta patientiam gloriæ eius in omni patientia & longanimitate, Amen.

DE ALTERA RESVRRECtione, quam vulgò appellamus vniuersalem.

PErmulti id temporis pernitiosè impingunt, dum hanc generalem & secundã resurrectionem, quę est omnium hominũ bonorum æquè, ac malorum communis,

nihil diſtinguant à ſpirituali ſolius Chriſti, ipſiuſq; membrorum propria. In nouiſsimo em̃ die oẽs ad extremam tubam excitabimur, vt de ſuis quiſq; operibus iudicemur, & accipiamus vel vitam, vel mortẽ æternam, iuxta illud: Omnes manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnusquiſque propriæ corporis, prout geſsit ſiue bonum ſiue malum. De hac reſurrectione & in veteri & in nouo Teſtaméto plurima teſtimonia extant, vt Iob 19. Ezech. 27. vbi non tantũ verbis, ſed pulchra etiam viſione docemur hunc fidei Articulum. In nouo Teſtamento, Matth. 16. & 28. Item, 1. Cor. 15. Et Ioan. 5. & 11. alijſq; compluribus locis, qui ſe legenti oſtendent & occurrent. Hæc igitur reſurrectio licet ſecundum hiſtoriam firmiſsimè credatur abſque illa ſpirituali, de qua ſupra explicui, tamen eius fides te minimè coram Deo iuſtificatura eſt: Quandoquidẽ & Iudęi & Turcę eandem forè, nequicquã confitent̃. Nec etiã eſt reuelata, vt vel ex ipſius notitia vel fiducia habeamus ſalutem, quæ in ſolo Ieſu Chriſto & Spiritu ſanctificationis cõſiſtit: Sed vt verã fidem, per quã excitati cũ Chriſto viuimus, in noſtro miniſterio

& afflictionibus pascamus atq; ipsius spe nos sustentemus. Nisi enim hãc spem haberemus in Deo repositam & fixam, fore aliquando tempus, vt ex hoc seruitutis iugo & ex hisce grauibus ærumnis liberati, coronam iustitię essemus tandem reportaturi: quis, obsecro, vsque ad finem suæ vocationis in fide perduraret?

Maximè autem erigit & cõsolatur nos Domini nostri Iesu Christi resurrectio corporalis, in qua ante mille & quingentos annos excitatus ob hoc potissimùm suis apparuit, & manibus cõtrectatus est, vt nos ad ipsam spiritualem, cuius hæc gloriosa resurrectio finis est, eiusmodi spe adduceret. Oportuit enim nobis infirmis illum primogenitum ex mortuis ita ostensum & exhibitum, nę fortè astutijs Diaboli victi in stadio fidei deficeremus. Hinc non pauciora, atque haud scio, an etiam plura de hac ipsius corporali resurrectione testimonia in scriptura sacra extant, quàm de ipsa spirituali. Vnde & occasio errandi nonnullis data est, quasi ea sola esset nostra salus & iustitia. Nos verò arctè teneamus contra Monopistas, atque adeò omnes inferorum portas, quòd fides huius corporalis resur

rectio-

rectionis Christi neminem absque priori iustificet. Quid alióqui impediret, quominus Diabolus & custodes sepulchri, qui certè resurgentem conspexerũt, omnes iustificarentur?

Imò verò hoc amplius dicam, etsi credas, id est, certò scias secundum historiam, & confidas etiam Christum pro tuis peccatis mortuum, & in tui iustificationem exuscitatum esse: tamẽ nisi tibi quoque in membris tuis resurrexerit, id est, nisi tu peccato per Baptismum & Christi illuminationem mortuus, posthac in nouitate vitæ ambules, nihil proderit ista fiducia, licet inconcussa (vt aiunt) sit & firmissima. Quin potius multum oberit & causa existet tibi maioris damnationis, iuxta illud: Seruus qui cognouit Domini sui voluntatem, & non præparauit se, nec fecit secundũ voluntatẽ eius, plagis vapulabit multis. Et Mat. 11. Christus ait: Sodomam & Gomorrham tolerabilius habituras in die iudicij, quàm vel Corazin vel Capernaum, quia quod audiuerunt, non crediderint, id est, non secundum verba audita vitam suam instituerint. Proinde admodum fideliter monet nos Apostolus, 2. Corinth. 5. vt si quis

antehac cognouit Christum secundū carnem, non amplius eum tali modo cognoscat. Vetera enim præterierunt. Ecce noua facta sunt omnia. Item, Galat. 5. & 6. In Christo Iesu, inquit, nihil valet, nisi noua creatura, quam facit fides per dilectionem operans, non ista turgida misericordiæ fidutia, quæ in nuda cognitione sita est & continetur. Ecquis, obsecro te, diceret illam arborem, quæ nunc facta, æstate non floreat nec germinet, esse viuam aut Domino suo acceptam? Certe nemo. Cur igitur tu de gratia Dei, & de fide resurrectionis gloriaris, cum adhuc Christo Iesu mortuus, tibi tuoque ventri viuas, nec veri solis, id est, Spiritus sancti vim & virtutem in te vlla ex parte sentias? An putas veterem hominem & animalem posse ita spiritu mundano excitari, vt ad plenum sui Domini voluntatem exequatur: Spiritualem autem qui verbo Dei cum Iesu Christo ipsissima vita resurrexit, mortuum esse, Deoque patri nihil fructificare? Erras profectò, erras, & temetipsum decipis. Quare fides illius resurrectionis Christi, quæ facta est secundum carnē ante mille & quingentos annos, minimè efficit te Christianum, sed tantùm

tantùm animos noſtros excitat, & inducit in ſpem exploratam & verìſsimam, etiam nos olim corporaliter, ſicut ipſum vidimus, in gloria reſurrecturos eſſe, ſi modò eius exemplum, vt præcepit, fuerimus imitati. Certus enim ſermo: Si ſumus commortui, conuiuemus, ſi ſuſtinemus, & conregnabimus: ad quod quidem regnum perducat nos Pater per Filium in Spiritu ſancto, Amen.

FINIS.

NE HAE PAGELLAE VACARENT, VISVM FVIT pios hosce M. Antonii Flaminii hymnos subiicere.

Hymnus primus in Christum.

IEsum pudicæ virgines,
Iesum iuuẽtus integra,
Iesum viri, senes, anus
Cantemus: in cuius fide
Lætamur esse, patrio
Qui nos amore diligit,
Fouetq; Summi numinis
Aeterne fili, siderum,
Terræ, marisq; conditor,
Nil vasta cœli immẽsitas,
Nil magnus orbis cõtinet,
Non dextera factum tua.
Tu patris in sinu sedens,
Alis, gubernas omnia.
Tu charitate maxima
Nostræ misertus miseriæ,
Mortale corpus induis:
Diræq; suffixus cruci,
Nos morte vindicas tua
A sempiternis ignibus.

Tu

Tu morte victa, regiam
Reuersus ad tuam, simũl
Tui colentes aurea
In parte cœli collocas.
Te cœtus omnis cœlitum
Noctes diesq; concinit:
Te sempiternus Spiritus,
Salutis authorem vnicum
Testatur esse. tu quies,
Lumen, voluptas mentiũ:
Tu pastor, agnus omnia
Peccata tollens, pontifex
Aeternus, iram maximi
Sedare præsens, numinis.
Clemens, suauis, optime
Iesu, tuorum prospera
Cursum benign', vt soles,
Piasq; laudes suscipe,
Quas ore puro fundimus.

Hymnus alter de dulci & salutari vulnerum & tormentorum Christi assidua meditatione.

Iesu

IEsu tuorum vulnerum
Cruore sancto pascere
Me quæso nunquam desinas.
Me sanguis iste roborat,
Dulciq; replet gaudio.
Hoc est amoris poculum
Cœlestis, omnes sordidos
Pellens amores. ebria
Hac potione mens, sui
Et omnium fit immemor,
Quęcunq; mundus continet,
Deumq; solum cogitat,
Tuumq; amorem. feruide,
Immense, nulli effabilis
Amor, beatis sedibus
Tu maximi natum Dei
Deducis, ipsiq; induis
Mortale corpus: asperam
Dein tollis illud in crucem.
Amabilis, dulcissime
Amor, meis in sensibus
Tantas amoris excita
Flammas, vt vstis nexibus
His ponderosi corporis,
Alis tuis ad optimum
Iesum beatus aduolem.

Hym-

Hymnus tertius de ardenti amore erga Christum.

AMore totus langueo,
Nec vlla iã daẽ quies:
Iesu benigne, iam meam
Solare mentem, candidos
Ostende vultus, lumine
Tuo beata lumina
Fac mea, nec osculum precor
Amans amanti denega.
Tu sponsus es animæ meæ,
Te quærit illa, lachrimis
Te continenter inuocat.
Tu sanctе mortis è manu
Tuo redemptam sanguine,
Tuiq; amore sauciam
Odisse certè non potes.
Ergo misella cur tuæ
Dulcedinem præsentiæ
Non sentit? ah cur supplices
Venti querelas dissipant?
Sed tu licebit anxio
Amantem amore torqueas,
Non illa amare desinet.
Iesu, tui tabescere
Amore, res dulcissima est.